

1978 - 2018

Constitución Española
Estatuto d'Autonomía
d'Aragón

CONSTITUZIÓN ESPAÑOLA
ESTATUTO D'AUTONOMÍA D'ARAGÓN

CONSTITUZIÓN ESPAÑOLA
ESTATUTO D'AUTONOMÍA D'ARAGÓN

Reservaus toz os dreitos. De conformidat con o dipuesto en os artículos 270, 271 y 272 d'o Código Penal, podrá estar castigau con pena de multa y privación de libertad qui reproduzise, plachiase, distribuyese u comunicase publicament, en tot o en part, una obra literaria, artística o científica, ficada en cualquier mena de suporte, sin l'autorización d'os titulares d'os correspondiens dreitos de propiedat intelectual u d'os zesionarios suyos.

© 2018 Atelier

Santa Dorotea 8, 08004 Barcelona
e-mail: editorial@atelierlibros.es
www.atelierlibros.es
Tel. 93 295 45 60

Colaboran:

O Chustizia d'Aragón
Dirección Cheneral de Politica Lingüística. Gobierno d'Aragón

Traducción a l'aragonés: A Estrela

I.S.B.N.: 978-84-17466-34-3
Depósito legal: B.27862-2018

Diseño y composición: Addenda, Pau Claris 92, 08010 Barcelona
www.addenda.es

ENDIZE

PROLOGO	11
PRESENTAZIÓN	13
CONSTITUZIÓN ESPAÑOLA	
PREAMBLO	17
CONSTITUZIÓN	19
TÍTOL PRELIMINAR	19
TÍTOL I. D'OS DREITOS Y D'OS DEBERS FUNDAMENTALS	21
Capítol I. D'os espanyols y d'os estrangers	21
Capítol II. Dreitos y libertaz	22
Capítol III. D'os prenzipios rectors d'a politica sozial y economica	29
Capítol IV. D'as guarenzias d'as libertaz y d'os dreitos fundamentals.	32
Capítol V. D'a suspensión d'os dreitos y d'as libertaz	33
TÍTOL II. D'A CORONA.....	33
TÍTOL III. D'AS CORTES CHENERALS	37
Capítol I. D'as Camb.	37
Capítol II. D'a elabor.	42
Capítol III. D'os trataus internazionals	45
TÍTOL IV. D'O GUBIERTO Y DE L'ADMINISTRAZIÓN	46
TÍTOL V. D'AS RELAZIONS ENTRE O GUBIERTO Y AS CORTES CHENERALS	49

TÍTOL VI. D'o PODER CHUDIZIAL	52
TÍTOL VII. ECONOMÍA Y FAZIENDA.....	55
TÍTOL VIII. D'a ORGANIZACIÓN TERRITORIAL DE L'ESTAU	58
Capítol I. Prenzipios chenerals.....	58
Capítol II. De l'Alministración Local	59
Capítol III. D'as Comunidaz Autonomas	60
TÍTOL IX. D'o TRIBUNAL CONSTITUZIONAL.....	70
TÍTOL X. D'a REFORMA CONSTITUZIONAL.....	72
Disposizions adizionals	73
Disposizions transitorias	74
Disposición derogatoria	76
Disposición final	77
ENDIZE ANALITICO	79

ESTATUTO D'AUTONOMÍA D'ARAGÓN

PREAMBLO	99
TÍTOL PRELIMINAR	101
TÍTOL I. DREITOS Y PRENZIPIOS RECTORS.....	104
Capítol I. Dreitos y debers d'os aragoneses y aragonesas.....	104
Capítol II. Prenzípios rectors d'as politicas publicas	107
TÍTOL II. ORGANIZACIÓN INSTITUZIONAL D'A COMUNIDAT AUTONOMA d'ARAGÓN	110
Capítol I. As Cortes d'Aragón.....	110
Capítol II. O Presidén	115
Capítol III. O Gubierno d'Aragón u a Deputazión Cheneral d'Aragón	117
Capítol IV. O Chustizia d'Aragón.....	118
TÍTOL III. L'ALMINISTRAZIÓN PUBLICA EN ARAGÓN.....	119
TÍTOL IV. A CHUSTIZIA	120

Capítulo I. O Poder Chudizial en Aragón	120
Capítulo II. L'Alministración de Chustizia	121
TÍTOL V. COMPETENZIAS d'A COMUNIDAT AUTONOMA	122
TÍTOL VI. ORGANIZACIÓN TERRITORIAL Y GUBIERTO LOCAL	135
TÍTOL VII. COOPERACIÓN INSTITUCIONAL Y AZIÓN ESTERIOR	136
Capítulo I. Relazions con l'Estau	136
Capítulo II. Relazions con atras Comunidatz Autonomas	138
Capítulo III. Relazions con a Unión Europea	139
Capítulo IV. Azión esterior	140
TÍTOL VIII. ECONOMÍA Y FAZIENDA	141
Capítulo I. Economía d'a Comunidad Autonoma	141
Capítulo II. Fazienda d'a Comunidad Autonoma	142
Capítulo III. Patrimonio d'a Comunidad Autonoma d'Aragón	148
Capítulo IV. Fazienda d'as Entidatz Locals Aragonesas	149
TÍTOL IX. REFORMA DE L'ESTATUTO	149
Disposicions adizionals	150
Disposicions transitorias	152
Disposición derogatoria	154
Disposición final	154
ENDIZE ANALITICO	155

PROLOGO

Iste año 2018, año en que he rezibiu l'encargo d'os representants d'os ziudadans aragoneses d'estar o 70^{eno} Chustizia d'Aragón, ye espezial pos se cumplen 40 años d'a nuestra Constitución de 1978.

Creigo que lo inzerto tiempo que somos viviendo y a normalización d'as nuestras instituzions democraticas fan que no sigamos consziens d'a dimensión d'a importazia d'iste feito.

Pero lo zerto, ye que con a nuestra Carta Magna y con l'Estatuto d'Aragón de 1982 emos construyiu una soziedat democratica, plural y sozial, y emos puesto recuperar y potenziar a nuestra identitat como pueblo aragonés.

Un pueblo con sieglos d'istoria y con una realitat sozial, cultural y lingüistica tan diversa como lo suyo propio paisache.

Y, emos d'entender, que ixa diversitat constitui a nuestra prenzipal riqueza y motivo d'argüello, por lo que emos de protecher-la y conservar-la en todas as suyas manifestazions, mesmo a pluralidat lingüistica.

As alministratzions, y más que más o teixiu asoziativo, han treballau dende fa decadas en a recuperación y difusión de l'aragonés en diferens ambitos y umildemén, creigo que a Instituzion que represento, O Chustizia d'Aragón, l'ha veniu fendo de forma firme y continada.

No nomás que en os suyos informes y resoluzions, an i destaca l'Informe d'o Chustizia Emilio Gastón de 1993, que ya va alvertir d'a nezesitat de protecher l'aragonés por meyo d'una lechislaziún espezifica, sino tamién en a suya activitat cutiana.

En O Chustizia d'Aragón se i reziben y contestan con normalidat queixas de ziudadans en luenga aragonesa y a nuestra web ye redactada igualmén en aragonés. S'han publicau libros que han abordau o suyo estatuto churidico y han mostrau formularios d'escripciones notariales redactadas en aragonés conforme a lo dreito foral nuestro.

Fa uns años, Mosen Ricardo Mur, entendió que yera inalmisible que no esistise una versión d'o *Nuebo Testamén* en aragonés, ya que se trataba d'o

testo más difundiu y traduziu d'a istoria, y querendo saldar ixa deuda con os aragoneses en fizo una versión.

Manimenos, como soziedat seguíbanos tenendo una deuda pendién con a ziudadanía fablán d'aragonés y a editorial Atelier salda ixa deuda, publicando o nuestro testo constituzional, a primera y más importán d'as nuestras normas, en luenga aragonesa. Por ixo emos de felizitar a la editorial y a los que han feito posible ixa realidat.

Amás, ye bien puesto y momento ta agradeixer a qui, a la larga de tantas decadas de forma individual u colectiva, han treballau por mantener, divulgar y potenziar l'uso de l'aragonés, esfendendo os dreitos d'os suyos fablans y protechendo una parte imprenzindible d'o patrimonio cultural d'Aragón.

Ángel DOLADO
Chustizia d'Aragón

PRESENTACIÓN

O 29 de diciembre de 1978 o *Boletín Oficial del Estado* (BOE) publicaba, en cuales suplementos, a *Constitución Española* (CE), que eba estau refrendada por os ziudadans o día 6 de diciembre, en versions en castellán, catalán, valenzián, gallego y basco.

D'ista mena se daba, en parte, cumplimiento a la Disposición Final, con o tenor literal que ye: "Ista Constitución dentrárá en vigor o mesmo día d'a publicación d'o suyo testo ofizial en o Boletín Ofizial de l'Estau. Se i publicará tamién en as demás luengas d'Espanha".

En realitat, lo yera fendo en a luenga ofizial de l'Estau determinada por a CE y en as que, se suponeba, iban a estar luengas coofizials, seguntes o suyo propio articlo 3: "O castellán ye a luenga española ofizial de l'Estau. Toz os españols tienen o deber de conoixer-la y o dreito a usar-la. 2. As demás luengas españolas serán tamién ofizials en as respetivas Comunidaz Autonomas d'alcuerdo con os suyos Estatutos".

Manimenos, eba quedau pendiente a suya publicación en atras tres luengas que son igualmén de l'Estau: l'aragonés, l'aranés-ocxitán y l'asturián.

L'aranés-ocxitán alcanzó lo caráuter d'ofizial primero en a Lei 16/1990, de 13 de chulio, d'o Rechimen espezial d'a Vald'Arán, que la fizó ofizial en o suyo territorio y, posteriomén, s'estendió a suya ofizialidat a toda Cataluña, grazias a la Lei 35/2010, de 1 d'otubre, de l'Ocxitán, aranés en Arán. Manimenos, ni en 1990 ni en 2010, o BOE va publicar a Constitución en ista luenga.

En o caso de l'asturián, o Gubierno d'o Prenzipau traduzió a Constitución y ye disponible en a suya pachina web, chunto con l'Estatuto d'Autonomía d'Asturias, a Constitución Europea y a Carta Europea d'as Luengas Rechionals u Minoritarias.

En o tocán a l'aragonés, no esistiba garra iniciativa en iste sentiu. Por ixo emos de felicitarnos de que a Editorial Atelier, espezializada en testos churidicos, aiga determinau sumar-se a la zelebración d'o 40 aniversario d'a Car-

ta Magna, metendo a disposición de toz os interesaus tanto a Constituzión como l'Estatuto d'Autonomía d'Aragón en a suya versión en luenga aragonesa, razón por las que, tanto O Chustizia d'Aragón, como lo Gubierno d'Aragón emos quiesto partizipar-ie. Sería deseable que ista normalidat arribase tamién en o BOE.

José Ignacio LÓPEZ SUSÍN
Director Cheneral de Politica Lingüistica

CONSTITUZIÓN ESPAÑOLA

**DON CHUAN CARLOS I, REI D'ESPAÑA, A TOZ LOS QUE
A PRESÉN VEYESEN Y ENTENDESEN, SABEZ: QUE AS
CORTES HAN APREBAU A CONSTITUZIÓN SIGUIÉN
Y O PUEBLO ESPAÑOL L'HA RATIFICADA**

PREAMBLO

A Nación española, con o deseyo d'establir a chustizia, a libertat y a seguridat y de promover o bien de toz os que la integren, en uso d'a suya soberanía, proclama la voluntat de:

Guarenziar a convivenzia democratica dintro d'a Constituzión y as leis de conformidat con un orden economico y sozial chusto.

Consolidar un Estau de Dreito que asegure l'imperio d'a Lei y como expresión d'a voluntat popular.

Protecher a toz os españols y a os pueblos d'España en l'eixerzizio d'os Dreitos Umanos, as suyas culturas y tradizions, luengas y instituzions.

Promover o progreso d'a cultura y d'a economía ta poder asegurar a toz una calidat de vida digna.

Establir una soziedad democratica abanzada, y colaborar en o fortaleiximiento d'unas relazions pazificas y de cooperación eficaz, entre toz os pueblos d'a Tierra.

En consecuenzia, as Cortes apreban y o pueblo español ratifica la siguién

CONSTITUZIÓN

TÍTOL PRELIMINAR

Artículo 1.

1. España se constituye en un Estau sozial y democratico de Dreito, que propugna como valors superiors d'o suyo ordenamiento churidico, a libertat, a chusticia, a igualdad y o pluralismo politico.
2. A soberanía nazional reside en o pueblo español, d'o que promanan os poders de l'Estau.
3. A forma politica de l'Estau español ye a Monarquía parlamentaria.

Artículo 2.

A Constitución s'alazeta en a indisoluble unitat d'a Nación española, patria común e indivisible de toz os españoles, y reconoixe y guarenzia o dreito a l'autonomía d'as nazionalidaz y as rechions que la integran y a solidaridat entre todas ellas.

Artículo 3.

1. O castellano ye a luenga española ofizial de l'Estau. Toz os españoles tienen o deber de conoixer-la y o dreito d'emplegar-la.
2. As atras luengas españolas serán tamién ofizials en as respetivas comunidaz autonomas d'alcuerdo con os suyos estatutos.
3. A riqueza d'as diferens modalidatz lingüísticas d'España ye un patrimonio cultural que será obxeto d'especial respeito y protección.

Artículo 4.

1. A bandera d'España ye formada por tres franchas orizontals, roya, amariella y roya; l'amariella ye de doble amplaria que cadaguna d'as royas.
2. Os estatutos podrán reconoixer banderas y simbолос propios d'as comunidaz autonomas. Istan s'emplegarán en chunto con a bandera d'España en os suyos edefizios publicos y en os suyos actos ofizials.

Artículo 5.

A capital d'España ye a villa de Madrid.

Artículo 6.

Os partius politicos espresan o pluralismo politico, concorren a la formazión y a la manifestazión d'a voluntat popular y son instrumento fundamental ta la partizipazió politica. Podrán ser creyaus y eixerzerán a suya activitat libremén dintro d'o respeto a la Constitución y a la Lei. A estructura interna y o funzionamiento abrán d'estar democraticos.

Artículo 7.

Os sindicatos de treballadors y as asoziazions interpresariais contribuyen a la esfensa y a la promoción d'os intereses economicos y sozials que les son propios. Podrán ser creyaus y eixerzerán a suya activitat libremén dintro d'o respeto a la Constitución y a la Lei. A estructura interna y o funzionamiento abrán d'estar democraticos.

Artículo 8.

1. As Fuerzas Armadas, constituyidas por l'Eixerzito de Tierra, l'Armada y l'Eixerzito de l'Aire, tienen como misión guarenziar a soberanía y a independenzia d'España, esfender-ne a integridat territorial y l'ordenamiento constituzional.
2. Una lei organica regulará las bases d'a organizació militar de conformidat con os prenzipios d'a presén Constituzión.

Artículo 9.

1. Os ziudadanos y os poders publicos quedan sujetos a la Constitución y a la resta de l'ordinamiento churidico.
2. Le corresponde a os poders publicos promover as condicions ta que a libertat y a igualdad de l'individuo y d'os grupos en os que se i integra sigan reals y efectivas; remover os obstaclos que n'impidan u en dificulten a plenitud y facilitar a partizipazió de toz os ziudadanos en a vida politica, economica, cultural y sozial.
3. A Constitución guarenzia o prenzipio de legalitat, a cherarquía normativa, a publizitat d'as normas, a irretroactivitat d'as disposicions sanzionaderas no favorables u restrictivas de dreitos individuals, a seguridat churidica, a responsabilidat y a interdizió de l'albitraridat d'os poders publicos.

TÍTOL I D'os dreitos y d'os debers fundamentals

Artículo 10.

1. A dignitat d'a persona, os dreitos inviolables que le son inherents d'otri, o libre desembolique d'a personalitat, o respeto a la lei y a os dreitos d'atri son alazet de l'orden politico y d'a paz sozial.
2. As normas relativas a os dreitos fundamentals y a las libertades que a Constitución reconoixe s'interpretarán de conformidad con a Declaración Universal de Derechos Humanos y os tratados y os acuerdos internacionales sobre estas materias ratificados por España.

CAPÍTOL I D'os españoles y d'os estrangers

Artículo 11.

1. A nacionalidad española s'alquiere, se conserva y se pierde de acuerdo con lo que la ley establece.
2. Dentro de un español de origen no podrá ser privado de su nacionalidad.
3. L'Estat podrá concertar tratados de doble nacionalidad con los países iberoamericanos u con aquellos que aígan tenido u tengan una vinculación particular con España. En estos países, aunque no reconozcan a los suyos ciudadanos un derecho recíproco, los españoles podrán naturalizarse sin perder su nacionalidad de origen.

Artículo 12.

Los españoles son mayores de edad a los 18 años.

Artículo 13.

1. Los extranjeros gozarán en España de las libertades públicas que garantiza el título presente en los términos que establezcan los tratados y la ley.
2. Además los españoles serán titulares de los derechos reconocidos en el artículo 23, fuera de lo que, con criterios de reciprocidad, esté establecido por tratado u por la ley tanto el derecho de sufragio activo u pasivo en las elecciones municipales.
3. La extradición solo se concederá en cumplimiento de un tratado u de la ley, de acuerdo con el principio de reciprocidad. Quedan excluidos de la extradición los delitos políticos y no serán considerados como tales los actos de terrorismo.

4. A lei establecerá os termos en que os ciudadanos d'otros países y os apatridas podrán gozar d'o dreito d'asilo en España.

CAPÍTOL II **Dreitos y libertaz**

Artículo 14.

Os españoles son iguales debán d'a lei, sin que pueda prevaleixer garra discriminación por razón de naiximiento, raza, sexo, relixión, opinión u cualquier atra condición u zircunstancia personal u sozial.

Sección 1ª. D'os dreitos fundamentals y d'as libertaz publicas

Artículo 15.

Todas as personas tienen dreito a la vida y a la integridad física y moral, sin que, en garra caso, dengún no pueda estar sosomesto a torturas ni penas u tratos inumanos u degradans. Queda abolida la pena de muerte, fuires d'o que puedan disposar as leis penals militars ta tiempos de guerra.

Artículo 16.

1. Se guarenzia la libertat ideolochica, relixiosa y de culto d'os individuos y d'as comunidatz sin garra limitación más, en as suyas manifestazions, que a nezesaria ta o mantenimiento de l'orden publico protechiu por a lei.
2. Dengún no podrá estar obligau a declarar en o tocán a la suya ideolochía, relixión u creyencias.
3. Garra confesión tendrá caráuter estatal. Os poders publicos tendrán en cuenta las creyencias relixiosas d'a soziedad española y mantendrán as consigliens relazions de cooperación con a Ilesia Católica y a resta de confesions.

Artículo 17.

1. Toda persona tiene dreito a la libertat y a la seguridat. Dengún no podrá estar privau d'a suya libertat, sino con a observanzia d'o que estableixe iste articlo y en os casos y en as formas previstos en a lei.
2. A detención preventiva no podrá durar más tiempo d'o que siga estrictamente preziso ta fer as indagazions ta aclarir os feitos y, en cualquier caso,

dintro d'o termín masimo de setanta y dos oras, o deteniu abrá d'estar meso en libertat u a disposición de l'autoridat chudizial.

3. Toda persona detenida ha d'estar informada en l'inte y de traza que le siga comprensible, d'os suyos dreitos y d'as razons d'a sua detenzión, y no podrá estar obligada a declarar. Se guarenzia l'asistenzia d'un avogau a o deteniu en as dilichenzias polizials y chudizials, en os termins que a lei estableixca.

4. A lei regulará un prozedimiento d'*habeas corpus* ta meter inmediatamén a disposición chudizial a toda persona detenida ilegalmén. Tamién se determinará por lei o termín masimo de durada d'a prisión provisional.

Articulo 18.

1. Se guarenzia o dreito a la onor, a la intimidat personal y familiar y a la propia imachen.

2. O domizilio ye inviolable. No se podrá dentrar-ie ni fer-ie garra rechistro sin o consentimiento d'o titular u sin resolución chudizial, fúeras d'o caso de delito flagrán.

3. Se guarenzia o secreto d'as comunicacions y, espezialmén, d'as postals, telegraficas y telefonicas, sacando-ne los casos de resolución chudizial.

4. A lei limitará l'uso d'a información ta guarenziar a onor y a intimidat personal y familiar d'os ziudadanos y o pleno eixerzizio d'os suyos dreitos.

Articulo 19.

Os españols tienen dreito a trigar libremén a residenzia y a zercular por o territorio nazional.

Tienen tamién dreito a dentrar y salir libremén d'España en os termins que a lei estableixca. Iste dreito no podrá estar limitau por motivos politicos u ideolochicos.

Articulo 20.

1. Se reconoixen y se protechen os dreitos:

- a) A espresar y difundir libremén os pensamientos, as ideyas y as opinions a traviés d'a parola, a escritura u cualesquier atro meyo de reprodución.
- b) A la produzion y a la creyazión literaria, artistica, zientifica y tecnica.
- c) A la libertat de catedra.

d) A comunicar u a rezibir libremén información veraz a traviés de cualquier meyo de difusión.

A lei regulará o dreito a la clausula de conzenzia y a o secreto profesional en l'eixerzizio d'istas libertaz.

2. L'eixerzizio d'istos dreitos no puede estar restrinchiu por meyo de garra mena de censura previa.

3. A lei regulará la organización y o control parlamentario d'os meyos de comunicación sozial que pendan en l'Estau u de cualesquier ente publico y guarenziará l'azeso a istos meyos d'os grupos sozials y políticos significativos, tot respetando lo pluralismo d'a soziedat y d'as diferens luengas d'España.

4. Iestas libertaz tienen o limite en o respeito a os dreitos reconoixius en iste título, en os prezeptos d'as leis que lo desemboliquen y, espezialmén, en o dreito a la onor, a la intimidat, a la imachen propia y a la protezión d'a choventut y d'a infanzia.

5. Nomás podrá alcordar-se o secuestro de publicazions, gravazions y otros meyos d'información en virtut de resoluzión chudizial.

Artículo 21.

1. Se reconoixe o dreito de reunión pazifica y sin armas. Ta l'eixerzizio d'iste dreito no caldrá autorización previa.

2. En os casos de reunions en puestos de transito publico y de manifestazions caldrá comunicar-lo previamén a l'autoridat, que nomás podrá proibir-las cuan i aiga motivos fundamentaus d'alterazión de l'orden publico, con perigo ta personas u biens.

Artículo 22.

1. Se reconoixe o dreito d'asoiazión.

2. As asoziazions que busquen finalidaz u faigan servir meyos tipificaus como delito son ilegals.

3. As asoziazions constituyidas a l'emparo d'iste articlo s'abrán d'inscribir en un rechistro unicamén a efectos de publizidat.

4. As asoziazions nomás podrán estar disueltas u as suyas actividaz suspendidas en virtut d'una resoluzión chudizial motivada.

5. Se proiben as asoziazions secretas y as de caráuter paramelitar.

Artículo 23.

1. Os ziudadanos tienen o dreito a participar en os afers publicos, directamén u por meyo de representants libremén trigaus en eslezions periodicas por sufragio universal.
2. Tienen tamién o dreito d'azeder en condizions d'igualdat a las funzions y a os cargos publicos, con os requisitos que as leis siñalen.

Artículo 24.

1. Todas as personas tienen dreito a obtener a tutela efectiva d'os chuezes y d'os Tribunals en l'eixerzizio d'os suyos dreitos y intereses lechitimos, sin que, en garra caso, pueda aber-ie indefensión.
2. Todas as personas tienen dreito a o Chuez ordinario predeterminau por a lei, a estar desfendiu y asistiu por un letrau, a estar informau de l'acusación formulada contra él, a un prozeso publico sin dilazions indebidas y con todas as guarenzias, a emplegar os meyos probatorios pertinens ta la esfensa propia, a no declarar contra sí mesmo, a no confesar-se culpable y a la presunzión d'inozenzia.

A lei regulará os casos en os que, por razón de parentesco u de secreto profesional, no s'estará obligau a declarar respeutive a feitos presuntamén delictivos.

Artículo 25.

1. Dengún puede estar condenau u sanzionau por azions u omisions que en o momento de produzir-se no constitigan delito, falta u infrazión alministrativa, seguentes a lechislazión vichén en ixe momento.
2. As penas privativas de libertat y as midas de seguridat estarán orientadas enta la reeducación y a reinserción sozial y no podrán consistir en treballos forzaus. O condenau a pena de prisión que ya la estase cumplindo gozará d'os dreitos fundamentals d'iste capítol, fuiers d'os que se troben limitaus a esprés por o conteniu d'a dezisión condenatoria, por o sentiu d'a pena y por a lei penitenciaria. En cualesquier caso, tendrá dreito a un treballo remunerau, a os benefizios correspondiens d'a Seguridat Sozial, y a l'azeso a la cultura y a o desembolique integral d'a personalidat.
3. L'Alministración zivil no podrá imposar sanzions que, directamén u subsidiariamén, impliquen privación de libertat.

Artículo 26.

Se proiben os Tribunals d'Onor en l'ambito de l'Alministración zivil y d'as organizacions profesionals.

Artículo 27.

1. Todas as personas tienen dreito a la educación. Se reconoixe a libertat d'enseñanza.

2. A educación tendrá como obcheto lo pleno desembolique d'a personalidat humana en o respeto a os prenzipios democraticos de convivenzia y a os dreitos y a las libertaz fundamentals.

3. Os poders publicos guarenzian o dreito que asiste a os pais ta que os fillos reziban a formación relichiosa y moral que vaiga d'alcuerdo con as suyas convizions.

4. A enseñanza basica ye obligatoria y gratuita.

5. Os poders publicos guarenzian o dreito de todas as personas a la educación, a travíes d'una programazión cheneral d'a enseñanza, con a partizipazión efeutiva de toz os sectores afeutaus y a creyazón de zentros dozens.

6. Se reconoix a las personas físicas y churídicas a libertat de creyazón de zentros dozens, dintro d'o respeto a os prenzipios constitucionals.

7. Os profesors, os pais y, en o suyo caso, os alumnos intervendrán en o control y en a chestión de toz os zentros sustenius por l'Alministración con diners publicos, en os termins que a lei estableixca.

8. Os poders publicos inspezionarán y homologarán o sistema educativo ta guarenziar o cumplimiento d'as leis.

9. Os poders publicos aduyarán a ixos zentros dozens que reúnan os requisitos que a lei estableixca.

10. Se reconoix l'autonomía d'as Universidaz, en os termins que a lei estableixca.

Artículo 28.

1. Todas as personas tienen dreito a sindicar-se libremén. A lei podrá limitar u eszeptuar l'eixerzizio d'iste dreito a las Fuerzas u a os Institutos Armaus u a os atros cuerpos sosmesos a disiplina militar, y regulará as peculiaridaz de l'eixerzizio ta os funzionarios publicos. A libertat sindical comprende o dreito a fundar sindicatos y a afiliar-se-ie a voluntat, y o dreito d'os sindicatos a for-

mar confederazions y a fundar organizazions sindicals internazionals u a afiliar-se-ie. Dengún no podrá estar obligau a afiliar-se a un sindicato.

2. Se reconoixe a os treballadors o dreito a la vaga ta la esfensa d'os suyos intereses. A lei que regule l'exerzizio d'iste dreito establecerá las guarenzias que calgan ta asegurar o mantenimiento d'os servizios esenzials d'a comunidat.

Articulo 29.

1. Toz os españols tendrán o dreito de petición individual y colectiva por escrito, en os termins y con os efectos que determine a lei.
2. Os miembros d'as Fuerzas u os Institutos Armaus u d'os Cuerpos sosmesso a disciplina militar podrán exercer iste dreito nomás individualmén y d'acuerdo con o que dispone a suya lechislación espezifica.

Sección. 2ª D'os dreitos y d'os debers d'os ziudadanos

Articulo 30.

1. Os españols tienen o dreito y o deber de esfender a España.
2. A lei fixará las obligazions militars d'os españols y regulará, con as guarenzias que calgan, a obchezión de conzenzia y as otras causas de desenzión d'o servizio militar obligatorio y podrá imposar, en o suyo caso, una prestación sozial sustitutoria.
3. Podrá establecerse un servizio zivil ta o cumplimiento de fins d'interés cheñeral.
4. A traviés d'una lei podrán regular-se os debers d'os ziudadanos en os casos de risque grieu, esferra u ixarrota publica.

Articulo 31.

1. Todas as personas contribuirán a o sostenimiento d'os gastos publicos d'acuerdo con a suya capazidat economica a traviés d'un sistema tributario chusto inspirau en os prenzipios d'igualdad y progresividat que, en garra caso, tendrá alcanz confiscatorio.
2. Os gasto publico fará una asignación equitativa d'os recursos publicos, y a programación y a eixecución responderán a os criterios d'eficacia y economía.
3. Nomás se podrán establecer que prestazions personals u patrimonials de caráuter publico d'acuerdo con a lei.

Artículo 32.

1. L'ombre y a muller tienen dreito a contrayer matrimonio con plena igualdad churidica.
2. A lei regulará las formas de matrimonio, a edat y a capazidat ta contrayerlo, os dreitos y os debers d'os conyugues, as causas de deseparación y disolución y os suyos efeutos.

Artículo 33.

1. Se reconoixe o dreito a la propiedat privada y a l'erenzio.
2. A funzión sozial d'istos dreitos en delimitará o conteniu, d'alcuerdo con as leis.
3. Dengún no podrá estar privau d'os suyos biens ni d'os suyos dreitos si no ye por causa chustificada d'utilidat publica u d'interés sozial, a traviés d'a correspondién indemnización y de conformidat con o que as leis disponen.

Artículo 34.

1. Se reconoixe o dreito de fundazión ta finalidaz d'interés cheneral, d'alcuerdo con a lei.
2. Rechirá tamién ta las fundazions o que se disposa en os apartaus 2 y 4 de l'article 22.

Artículo 35.

1. Toz os españols tienen o deber de treballar y o dreito a o treballo, a la libre eslección de profesión u ofizio, a la promoción a traviés d'o treballo y a una remuneración sufizién ta satisfer as suyas nezesidaz y as d'a suya familia sin que en garra caso se pueda fer discriminazió por razón de sexo.
2. A lei regulará un estatuto d'os treballadors.

Artículo 36.

A lei regulará las peculiaridaz propias d'o rechimen churidico d'os Colechios Profesionals y l'eixerzizio d'as profesions tituladas. A estructura interna y o funzionamiento d'os Colechios abrán de ser democraticos.

Artículo 37.

1. A lei guarenziará o dreito a la negoziazión colectiva d'o treballo entre os representans d'os treballadors y os interpresarios, y tamién a fuerza vinculán d'os convenios.
2. Se reconoixe o dreito d'os treballadors y d'os interpresarios a adoptar midas de conflicto colectivo. A lei que regule l'eixerzizio d'iste dreito, sin perchudiziu d'as limitazions que pueda establir-ie, incluyirá las guarenzias que calgan ta asegurar o funzionamiento d'os servizios esenzials d'a comunidat.

Artículo 38.

Se reconoixe a libertat d'interpresa dintro d'o marco d'a economía de mercau. Os poders publicos guarenzian y protechen l'eixerzizio d'aquella y la esfensa d'a productividat, d'alcuero con as desichenzias d'a economía cheneral y, en o suyo caso, d'a planificacióñ.

CAPÍTOL III D'os prenzipios rectors d'a politica sozial y economica

Artículo 39.

1. Os poders publicos aseguran a protezión sozial, economica y churidica d'a familia.
2. Os poders publicos aseguran tamién a protezión integral d'os fillos, iguais debán d'a lei con independenzia d'a filiazión, y d'as mais, cualsiquiera que siga o suyo estau zevil. A lei fará posible a investigazióñ d'a paternidat.
3. Os pais han d'amprar asistenzia de toda mena a os fillos abius dintro u difuera d'o matrimonio, mientres a minoría d'edat y en os otros casos que siga prozedén legalmén.
4. Os ninos gozarán d'a protezión prevista en os alcuerdos internazionales que veilen por os suyos dreitos.

Artículo 40.

1. Os poders publicos promoverán as condizions favorables ta o progreso sozial y economico y ta una distribuzión d'a renda rechional y personal más equitativa, dintro d'o marco d'una politica d'estabilidat economica. De manera especial farán una politica orientada enta la plena ocupazióñ.

2. Os poders publicos alazetarán tamién una politica que guarenzie a formación y a readaptación profesionals; veilarán por a seguridat y a ichiene en o treballo y guarenziarán o descanso nezesario, a traviés d'a limitación d'a chornada laboral, as vacanzas periodicas retribuyidas y a promoción de zen-tros adecuaus.

Articulo 41.

Os poders publicos mantendrán un rechimen publico de Seguridat Sozial ta toz os ziudadanos que guarenzie l'asistenzia y as prestazions sozials sufiziens en as situazions de nezesidat, espezialmén en caso de desemplego. L'asis-tenzia y as prestazions complementarias serán libres.

Articulo 42.

L'Estau veilará espezialmén por a salvaguarda d'os dreitos economicos y sozials d'os treballadors españols en l'estranchero y orientará la sua politica a precurar-ne a tornada.

Articulo 43.

1. Se reconoixe o dreito a la protezión d'a salut.
2. Les corresponde a os poders publicos organizar y tutelar a salut publica a traviés de midas preventivas y a traviés d'as prestazions y d'os servizios neze-sarios. A lei establirá os dreitos y os debers de toz en iste punto.
3. Os poders publicos fomentarán a educación sanitaria, a educación fisica y l'esporte. Igualmén fazilitarán l'emplego adecuaus de l'ozio.

Articulo 44.

1. Os poders publicos promoverán y tutelarán l'azeso a la cultura, a la que todas as personas tienen dreito.
2. Os poders publicos promoverán a zenzia y a investigazión zientifica y tec-nica en benefizio de l'interés cheneral.

Articulo 45.

1. Todas as personas tienen dreito a gozar d'un medio ambién adecuaus ta o desembolique d'a persona, y o deber de conservar-lo.
2. Os poders publicos veilarán por l'emplego razional de toz os recursos naturals, con a fin de protecher y amillorar a calidat de vida y desfensar y restaurar o medio ambién, con o suporte d'a indispensable solidaridat colectiva.

3. En os termins que a lei fixe, s'establirán sanzions penals u, en o suyo caso, alministrativas ta qui viole lo que se disposa en l'apartau anterior y a obligazión d'ístos a reparar o daño causau.

Artículo 46.

Os poders publicos guarenziarán a conservación y promoverán l'enriquimiento d'o patrimonio istorico, cultural y artistico d'os pueblos d'Espanya y d'os biens que l'integran, cualquieras que siga o rechimen churídico y a titularidat. A lei penal sanzionará os atentaus contra iste patrimonio.

Artículo 47.

Toz os españols tienen dreito a gozar d'una vivienda digna y adecuada. Os poders publicos promoverán as condizions nezesarias y establirán as normas pertinens ta fer efectivo iste dreito, y regularán l'emplego d'o suelo d'alcuerdo con l'interés cheneral ta impedir a especulación.

A comunidat partizipará en as plusvalías que chenere l'azión urbanistica d'os entes publicos.

Artículo 48.

Os poders publicos promoverán as condizions ta la partizipazió libre y eficaz d'a choventut en o desembolique politico, sozial, economico y cultural.

Artículo 49.

Os poders publicos levarán a termín una politica de previsión, tratamiento, reabilitación y integración d'os disminuyius fisicos, sensorials y siquicos, a os que prestarán l'atención espezializada que requieran, y los empararán espezialmén en o disfrute d'os dreitos que iste títol les atorga a toz os ciudadanos.

Artículo 50.

Os poders publicos guarenziarán a sufizenzia economica a os ciudadanos durán a terzera edat, a traviés de pensions adecuadas y actualizadas periodicamente. Con independenzia d'as obligazions familiars, tamién en promoverán o bienestar a traviés d'un sistema de servizios sozials que atenderán os problemas espezificos de salut, vivienda, cultura y ozio.

Artículo 51.

1. Os poders publicos guarenziarán a esfensa d'os consumidores y d'os usuarios, y en protecherán con prozedimientos eficazes a seguridat, a salut y os lechitimos intereses economicos.
2. Os poders publicos promoverán a informazión y a educación d'os consumidores y d'os usuarios, en fomentarán as organizazions y las asciutarán en as custions que puedan afeutar-los, en os termins que a lei estableixca.
3. Dintro d'o marco d'o que disponen os apartaus anteriors, a lei regulará o comerzio interior y o rechimen d'autorizazión de productos comerzials.

Artículo 52.

A lei regulará las organizazions profesionals que contribuigan a la esfensa d'os intereses economicos que les sigan propios. A estructura interna y o funzionamiento abrán d'estar democraticos.

CAPÍTOL IV D'as guarenzias d'as libertaz y d'os dreitos fundamentals

Artículo 53.

1. Os dreitos y as libertaz reconoixius en o Capítol II d'o presén Títol vinculan a toz os poders publicos. Nomás por lei, que en tot caso n'abrá de respetar o conteniu esenzial, se podrá regular l'eixerzizio d'istos dreitos y d'istas libertaz, que serán tutelaus d'alcuerdo con o que preveye l'article 161.1.a).
2. Cualquier ciudadano podrá demandar a tutela d'as libertaz y d'os dreitos reconoixius en l'article 14 y en a Sección primera d'o Capítol segundo debán d'os Tribunals ordinarios ta un prozedimiento basau en os prenzipios de preferenzia y sumariedat y, en o suyo caso, a traviés d'o recurso d'emparo debán d'o Tribunal Constitucional. Iste zaguer recurso será aplicable a la obchezión de conzenzia reconoixida en l'article 30.
3. O reconoiximiento, o respeto y a protezión d'os prenzipios reconoixius en o Capítol III, informarán a lechislaziún positiva, a practica chudizial y l'actuazión d'os poders publicos. Nomás podrán estar alegaus debán d'a churisdicziún ordinaria d'alcuerdo con o que disponen as leis que los desemboliquen.

Artículo 54.

Una lei organica regulará la instituzión d'o Defensor d'o Pueblo, como alto comisionau d'as Cortes Chenerals, designau por ístas ta esfensar os dreitos comprendius en iste títol; a istos efeutos podrá supervisar l'activitat de l'Alministración y rendir-ne cuentas a las Cortes Chenerals.

CAPÍTOL V
D'a suspensión d'os dreitos y d'as libertaz

Artículo 55.

1. Os dreitos reconoixius en l'article 17, 18, apartaus 2 y 3; artículos 19, 20, apartaus 1, a) y d), y 5; artículos 21, 28, apartau 2, y artículo 37, apartau 2, podrán ser suspendius cuan siga alcordada la declaración de l'estau d'eszeptión u de sitio en os termins que preveye a Constitución. Queda eszeptuau d'o establierto anteriormén l'apartau 3 de l'article 17 en o supuesto de declaración de l'estau d'eszeptión.
2. Una lei organica podrá determinar a forma y os casos en que, de traza individual y con a nezesaria intervención chudizial y l'adecuau control parlamentario, os dreitos reconoixius en os artículos 17, apartau 2, y 18, apartaus 2 y 3, puedan estar suspendius ta personas determinadas, en relación con as investigacions correspondiens a l'actuación de bandas armadas u elementos terroristas.

L'emplego inchustificau u abusivo d'as facultaz reconoixidas en dita lei organica comportará responsabilidat penal por violación d'os dreitos y d'as libertaz reconoixidas por as leis.

TÍTOL II
D'a Corona

Artículo 56.

1. O Rei ye o Chefe de l'Estau, simbolo d'a sua unidat y permanenzia, albitra y modera o funzionamiento regular d'as instituzions, asume a más alta representazión de l'Estau español en as relacions internazionals, más que más con as nazions d'a sua comunidat istorica, y eixerze as funzions que l'atribuyen espresamén a Constitución y as leis.
2. O suyo títol ye o de Rei d'España, y podrá emplegar toz os atros que le correspondan a la Corona.

3. A persona d'o Rei ye inviolable y no ye sucheta a responsabilidat. Os suyos actos serán siempre refrendaus en a forma establecida en l'article 64, y sin iste refrendo no tendrán validez, fuias d'o que dispone l'article 65.2.

Articulo 57.

1. A Corona d'España ye ereditaria en os suzesors d'a S. M. Chuan Carlos I de Borbón, lechitimo ereu d'a dinastía istorica. A suzesión a o trono seguirá l'orden regular de primogenitura y representación, y será preferida siempre a linia anterior a las posteriores; en a mesma linia, o grau más proximo a o más remoto; en o mesmo grau, l'ombre a la muller, y en o mesmo sexo, a persona mayor a la menor.

2. O Prenzipe ereu, dende o naiximiento u dende que acayeixca o feito que orichine o clamamiento, tendrá la dignitat de Prenzipe d'Asturias y os atros títols vinculaus tradicionalmén a os suzesors d'a Corona d'España.

3. Una vegada acotoladas todas as linias clamadas en Dreito, as Cortes Chenerals proveyerán a suzesión a la Corona en a forma que más convenga a os intereses d'España.

4. As personas que, tenendo dreito a la suzesión a o trono, contrayesen matrimonio contra la proibición espresa d'o Rei y d'as Cortes Chenerals, quedarán escluyidas d'a suzesión a la Corona, ellas mesmas y os suyos deszendientes.

5. As abdicacions y as renunzias y cualesquier dandalo de feito u de dreito que s'avienda en l'orden de suzesión a la Corona se resolverán con una lei organica.

Articulo 58.

A Reina consorte u o consorte d'a Reina no podrán asumir funzions constitucionals, fuias d'o que se dispose ta la Rechenzia.

Articulo 59.

1. Si o Rei estase menor d'edad, o pai u a mai d'o Rei y, por falta d'ístos, o parién mayor d'edad más proximo en a suzesión a la Corona seguntes l'orden establecido en a Constitución, pasará a eixerzer inmediatamén a Rechenzia, y la eixerzerá mientres a minoría d'edad d'o Rei.

2. Si o Rei estase inabilitau ta l'eixerzizio d'a sua autoridat, y a imposibilidat estase reconoixida por as Cortes Chenerals, pasará inmediatamén a eixerzer a Rechenzia o Prenzipe ereu d'a Corona, si estase mayor d'edad. Si no lo estase, caldrá prozeder d'a traza que preveye l'apartau anterior dica que o Prenzipe ereu consiga la mayoría d'edad.

3. Si no bi ese garra persona a qui le pertocase a Rechenzia, ísta será nombrada por as Cortes Chenerals, y se comosará d'una, tres u zinco personas.
4. Ta eixerzer a Rechenzia caldrá ser español y mayor d'edat.
5. A Rechenzia será eixerzida por mandato constitucional y siempre en nomebre d'o Rei.

Artículo 60.

1. Será tutor d'o Rei menor a persona que o Rei defunto aiga nombrau en o suyo testamento, siempre que siga mayor d'edat y español de naiximiento, si no n'ese nombrau, en será tutor o pai u a mai mientras sigan viduos. Si mancasen ístos, lo nombrarán as Cortes Chenerals, pero nomás podrán acumular os cargos de Rechén y de tutor o pai, a mai u os aszendiens directos d'o Rei.
2. L'eixercizio d'a tutela ye incompatible tamién con o de cualesquier cargo u representación política.

Artículo 61.

1. O Rei, en ser proclamau debán d'as Cortes Chenerals, prestará o churamento d'eixerzer fielmén as suyas funzions, guardar y fer guardar a Constitución y as leis y respetar os dreitos d'os ziudadanos y d'as Comunidaz Autonomas.
2. O Prenzipe ereu, cuan consiga la mayoría d'edat, y o Rechén u Rechens en fer-se cargo d'as suyas funzions, prestarán o mesmo churamento y tamién o de fidelitat a o Rei.

Artículo 62.

Le corresponde a o Rei:

- a) Sanzionar y promulgar as leis.
- b) Convocar y disolver as Cortes Chenerals y convocar eslezions en os termins previstos en a Constitución.
- c) Convocar a referendum en os casos previstos en a Constitución.
- d) Proposar o candidato a Presidén d'o Gubierno y, en o suyo caso, nombrarlo y meter fin a las suyas funzions en os termins previstos en a Constitución.
- e) Nombrar y zesar a os miembros d'o Gubierno a propuesta d'o Presidén d'o mesmo.

- f) Espedir os decretos alcordaus en o Consello de Menistros, proveyer os oficios zevils y melitars y conzeder onors y distinzhons d'alcuerdo con as leis.
- g) Ser informau d'os afers d'Estau y presidir, a istos efeutos, as sesions d'o Consello de Menistros cuan lo creiga oportuno, a petición d'o Presidén d'o Gubierno.
- h) O mando supremo d'as Fuerzas Armadas.
- i) Eixerzer o dreito de grazia d'alcuerdo con a lei, que no podrá autorizar indultos chenerals.
- j) L'Alto Patronache d'as Reyals Academias.

Articulo 63.

1. O Rei accredita a os embaixadors y a atros representans diplomaticos. Os representans estranchers en España son accreditaus debán d'el.
2. A o Rei le corresponde manifestar o consentimiento de l'Estau ta obligarse internazionalmén a traviés de trataus, de conformidat con a Constituzión y con as leis.
3. A o Rei le corresponde, previa autorización d'as Cortes Chenerals, declarar a guerra y fer a paz.

Articulo 64.

1. Os actos d'o Rei serán refrendaus por o presidén d'o Gubierno y, en o suyo caso, por os Menistros competens. A propuesta y o nombramiento d'o Presidén d'o Gubierno y a disoluzión prevista en l'article 99 serán refrendaus por o Presidén d'o Congreso.
2. D'os actos d'o Rei serán responsables as personas que los refrenden.

Articulo 65.

1. O Rei perzibe d'os Presupuestos de l'Estau una cantidat global ta o sustenimiento d'a sua Familia y Casa, y la distribuye libremén.
2. O Rei nombra y releva libremén a os miembros zevils y melitars d'a sua Casa.

**TÍTOL III
D'as Cortes Chenerals**

**CAPÍTOL I
D'as Cambras**

Articulo 66.

1. As Cortes Chenerals representan a o pueblo español y son formadas por o Congreso d'os Deputaus y o Senau.
2. As Cortes Chenerals eixerzen a potestat lechislativa de l'Estau, n'apreban os Presupuestos, controlan l'azión d'o Gubierno y tienen as atras competenzias que les acumula la Constitución.
3. As Cortes Chenerals son inviolables.

Articulo 67.

1. Dengún no podrá ser miembro d'as dos Cambras simultaniámén, ni acumular l'acta d'una Asambleya d'una Comunitat Autonoma con a de Deputau d'o Congreso.
2. Os miembros d'as Cortes Chenerals no estarán ligaus por mandato imperativo.
3. As reunions d'os Parlamentarios que se celebren sin convocatoria reglamentaria no vincularán a las Cambras y no podrán eixerzer as funzions d'ístas ni ostentar-ne os privilechios.

Articulo 68.

1. O Congreso se composa d'un mínimo de 300 y un masimo de 400 Deputaus, triaus por sufrachio universal, libre, igual, directo y secreto en os termins que estableixca la lei.
2. A zircunscripción electoral ye a provinzie. As poblazions de Ceuta y Melilla estarán representadas cadaguna por un Deputau. A lei distribuirá o numero total de Deputaus, asignará una representación minima inicial a cada zircunscripción y distribuirá os atros en proporción con a poblazió.
3. A eslección se fará en cada zircunscripción seguntes os criterios de representación proporcional.
4. O Congreso ye eslechiu por quatre años. O mandato d'os Deputaus remata cuatro años dimpués d'a eslección u o día d'a disoluzión d'a Cambra.

5. Son electors y eslechibles toz os españols que sigan en pleno uso d'os suyos dreitos politicos.

A lei reconoixerá l'eixerizio d'o dreito de sufrachio a os españols que se troben difuera d'o territorio d'España y l'Estau les ne fazilitará.

6. As eslezions se farán entre os trenta y os sisanta días dimpués d'a rematanza d'o mandato. O Congreso electo abrá d'estar convocau dintro d'os ventizinco días siguiens a ixe d'a celebración d'as eslezions.

Articulo 69.

1. O Senau ye a Cambra de representazión territorial.

2. Os votans de cada provinzia trigarán cuatro Senadors por sufrachio universal, libre, igual, directo y secreto en os termins que siñale una lei organica.

3. En as provinziyas insulars, cada isla u agrupazión d'islas, con Capitol u Consello Insular, constituyirá una zircunscripción a efectos d'a eslección de Senadors; en corresponderán tres a cadaguna d'as islas mayors (Gran Canaria, Mallorca y Tenerife), y uno a cadaguna d'as islas u agrupazions d'islas siguiens: Ibiza-Formentara, Menorca, Fuerteventura, Gomera, Hierro, Lanzarote y La Palma.

4. As poblazions de Ceuta y Melilla eslechirán cadaguna dos Senadors.

5. As Comunidaz Autonomas designarán, amás, un Senador y encara un atro por cada millón d'abitans d'o suyo territorio respeutivo.

A designazión corresponderá a l'Asambleya Lechislativa u, si no bi'n ese, a l'organo colechiau superior d'a Comunidad Autonoma, d'alcuerdo con o que estableixcan os Estatutos, que asegurarán, en cualesquier caso, a representazión proporcional adecuada.

6. O Senau ye eslechiu por cuatro años. O mandato d'os Senadors remata cuatro años dimpués d'a eslección u o día d'a disoluzión d'a Cambra.

Articulo 70.

1. A lei electoral determinará las causas d'ineslechibilidat e incompatibilidat d'os Deputaus y d'os Senadors, as cuales comprenderán, en cualesquier caso:

a) Os componens d'o Tribunal Constitucional.

b) Os altos cargos de l'Alministración de l'Estau que determine a Lei, con a eszepción d'os miembros d'o Gubierno.

c) O Defensor d'o Pueblo.

- d) Os Machistraus, os Chuezes y os Fiscals en activo.
  - e) Os militars profesionals y os miembros d'as Fuerzas y os Cuerpos de seguridat y a Polizia en activo.
  - f) Os miembros d'as Chuntas Electorals.
2. A validez d'as actas y d'as credenzials d'os miembros d'as dos Cambras quedará sossesma a o control chudizial en os termins que estableixca la lei electoral.

Artículo 71.

- 1. Os Deputaus y os Senadors gozarán d'inviolabilitat por as opinions manifestadas en l'eixerizizio d'as suyas funzions.
- 2. En o periodo d'o suyo mandato, os Deputaus y os Senadors gozarán tamén d'inmunidat, y nomás podrán ser detenius en caso de delito flagrán. No podrán ser inculpaus ni prozesaus sin l'autorizazión previa d'a Cambra respeutiva.
- 3. En as causas contra Deputaus y Senadors será competén a Sala Penal d'o Tribunal Supremo.
- 4. Os Deputaus y os Senadors perzibirán una asignazión que será fixada por as Cambras respeutivas.

Artículo 72.

- 1. As Cambras estableixen os suyos propios Reglamentos, apreban autonómamén os suyos presupuestos y, de común alcuerdo, regulan l'estatuto d'o personal d'as Cortes Chenerals. Os Reglamentos y a reforma d'ístos serán sossmesos a una votazión final sobre a totalidat, que requerirá la mayoría absoluta.
- 2. As Cambras eslichen a os Presidens respeutivos y a la resta de miembros d'as Mesas. As sesions conchuntas serán presididas por o Presidén d'o Congreso y se rechirán por un Reglamento d'as Cortes Chenerals aprebau por a mayoría absoluta de cada Cambra.
- 3. Os presidens d'as Cambras eixerzerán en nombre d'ístas toz os poders alministrativos y as facultaz de polizia en l'interior d'as siedes respeutivas.

Artículo 73.

- 1. As Cambras se reunirán anualmén en dos periodos ordinarios de sesions: o primero, dende setiembre dica diciembre, y o segundo, dende febrero dica chunio.

2. As Cambras podrán reunir-se en sesions estraordinarias a demanda d'o Gubierno, d'a Deputación Permanén u d'a mayoría absoluta d'os miembros de cualquier d'as Cambras. As sesions estraordinarias abrán de ser convocadas con un orden d'o día determinau y serán rematadas dimpués d'aber-lo acotolau.

Artículo 74.

1. As Cambras se reunirán en sesión conchunta ta eixerzer as competenzias no lechislativas que o Títol II les atribuye espresamén a las Cortes Chenerals.

2. L'adopzión d'as dezisions d'as Cortes Chenerals previstas en os artículos 94.1, 145.2 y 158.2 requerirá a mayoría de cadaguna d'as Cambras. En o primer caso, o prozedimiento será iniziau por o Congreso, y en os otros dos, por o Senau. En os dos casos, si no bi ese alcuerdo entre o Senau y o Congreso, se mirará d'obtener-lo a traviés d'una Comisión Mista conmesa por igual numero de Deputaus y de Senadors. A Comisión presentará un testo que abrá de ser votau por as dos Cambras. Si no s'apreba en a forma establecida, dezidirá o Congreso por mayoría absoluta.

Artículo 75.

1. As Cambras funcionarán en Pleno y por Comisiones.

2. As Cambras podrán delegar en as Comisiones Lechislativas Permanens l'aprebaición de proyectos u proposiciones de lei. O Pleno, manimenos, podrá requerir en cualquier momento lo debate y a votación de cualquier proyecto u proposición de lei que aiga estau obcheto d'a delegación.

3. Quedan eszeptuaus d'o que disipa l'apartau anterior a reforma constitucional, as custions internacionals, as leis organicas y de bases y os Presupuestos Chenerals de l'Estau.

Artículo 76.

1. O Congreso y o Senau y, si pertoca, as dos Cambras de conchunta, podrán nombrar Comisiones d'Investigación sobre cualquier afer d'interés publico. As conclusions obtenidas no serán vinculants ta os Tribunals ni afeutarán a las resoluzions chudizials, sin que ixo siga obstaclo ta que o resultau d'a investigación siga comunicau a o Ministerio Fiscal ta que íste eixerza, si cal, as azions oportunas.

2. Será obligatorio compareixer a requerimiento d'as Cambras. A lei regulará las sanzions que puedan imposar-se por causa de l'incumplimiento d'ista obligación.

Artículo 77.

1. As Cambras podrán rezibir demandas individuals y colectivas, siempre por escrito. En queda proibida la presentación directa por meyo de manifestazions ziudadanas.
2. As Cambras pueden remitir a o Gubierro as demandas que reziban. O Gubierro tien a obligación d'esplicar-se sobre o conteniu d'ístas siempre que as Cambras lo desichan.

Artículo 78.

1. En cada Cambra i abrá una una Deputación Permanén compuesta por un mínimo de ventiún miembros que representarán a os grupos parlamentarios en proporción a la suya importanzia numerica.
2. As Deputazions Permanens serán presididas por o Presidén d'a Cambra respetuiva y tendrán por funzions a que preveye l'article 73, a d'asumir as facultaz que les correspondan a las Cambras, de conformidat con os artículos 86 y 116 si ye que ístas esen d'estar disueltas u n'ese espirau o mandato, y a de veilar por os poders d'as Cambras, cuan ístas no sigan reunidas.
3. Una vegada rematau o mandato u en caso de disolución, as Deputazions Permanens continarán eixerzendo as suyas funzions dica que se constitúigan as nuevas Cortes Chenerals.
4. Reunida la Cambra correspondién, a Deputación Permanén rendirá cuenta d'os asuntos trataus y d'as suyas dezisions.

Artículo 79.

1. Ta adoptar alcuerdos, han d'estar reunidas reglamentariamén y contar con l'assistenzia d'a mayoría d'os miembros.
2. Ta que ditos alcuerdos sigan validos abrán d'estar aprebaus por a mayoría d'os miembros presens, sin perchudizio d'as mayorías espezials que estableixcan a Constitución u as leis organicas y as que estableixcan os Reglamentos d'as Cambras ta la eslección de personas.
3. O voto d'os Senadors y o d'os Deputaus ye personal y indelegable.

Artículo 80.

As sesions plenarias d'as Cambras serán publicas, fueras de l'alcuerdo en contra de cada Cambra, adoptau por mayoría absoluta u de conformidat con o Reglamento.

**CAPÍTOL II
D'a elaboración d'as leis**

Artículo 81.

1. Son leis organicas as relativas a o desembolique d'os dreitos fundamentals y d'as libertaz publicas, as que apreben os Estatuos d'Autonomía y o rechimen electoral cheneral y as previstas por a Constitución.
2. L'aprebazión, modificación u derogación d'as leis organicas desichirá la mayoría absoluta d'o Congreso en una votación final sobre o conchunto d'o proyecto.

Artículo 82.

1. As Cortes Chenerals podrán delegar en o Gubierno a potestat de dictar normas con rango de lei sobre materias determinadas no incluyidas en l'article anterior.
2. A delegación lechislativa abrá d'atorgar-se a traviés d'una lei de bases cuan tienga por obcheto a formación de testos articulaus u a traviés d'una lei ordinaria cuan se trate de refundir diversos testos legals en nomás uno.
3. A delegación lechislativa abrá d'atorgar-se a o Gubierno nomás que ta una materia concreta, y fixando-ne o plazo d'eixerzizio. A delegación queda aco-tolada cuan o Gubierno en faiga uso con a publicación d'a norma correspon-dién. No podrá entender-se que ha estau conizada de traza implizita u por un tiempo indeterminau. Tampoco no podrá premitir-ne a subdelegación a atras autoridaz que no sigan o mesmo Gubierno.
4. As leis de bases delimitarán prezisamén l'obcheto y l'alcanz d'a delegación lechislativa y os prenzipios y criterios que en rechirán l'eixerzizio.
5. L'autorización ta refundir testos legals determinará l'ambito normativo a que se refiere o conteniu d'a delegación, y abrá d'espezificar si queda zircunscrita a la mera formulación d'un testo unico u si bi incluye la de regularizar, aclarir y armonizar os testos legals que aigan d'estar refundius.

6. As leis de delegación podrán establecer en cada caso fórmulas adicionales de control, sin perjudicar la competencia propia de los Tribunales.

Artículo 83.

En tal caso las leyes de base podrán:

- a) Autorizar la modificación de la propia ley de bases.
- b) Facultar para dictar normas con carácter retroactivo.

Artículo 84.

Si una proposición de ley u una enmienda ye contraria a una delegación legislativa vichén, o el Gobierno tiene la facultad de oponerse a su tramitación. En este supuesto, podrá presentarse una proposición de ley para la derogación total o parcial de la ley de delegación.

Artículo 85.

As disposiciones del Gobierno que contengan legislación delegada recibirán el título de decretos legislativos.

Artículo 86.

1. En caso de una necesidad extraordinaria y urgente, el Gobierno podrá dictar disposiciones legislativas provisionales que tendrán la forma de decretos de ley y que no podrán afectar al funcionamiento de las instituciones básicas de la Estado, los derechos, los deberes y las libertades de los ciudadanos regulados en el Título I, o restringir las Comunidades Autónomas ni el derecho electoral general.

2. Los decretos de ley serán sometidos inmediatamente a debate y votación de la totalidad en el Congreso de los Diputados, convocados a tal efecto si no se ha reunido, dentro del plazo de treinta días siguientes a la promulgación. El Congreso abrirá de prenderse expresamente dentro de este plazo sobre la aprobación o derogación, lo que el Reglamento establecerá un procedimiento especial y sumario.

3. En el plazo establecido en el apartado anterior, las Cortes podrán tratarlos como proyectos de ley por el procedimiento de urgencia.

Artículo 87.

1. La iniciativa legislativa corresponde al Gobierno, al Congreso y a los Senados, de acuerdo con la Constitución y los Reglamentos de las Cárdenas.

2. As Asambleyas d'as Comunidaz Autonomas podrán demandar a o Gubierno l'adopción d'un proyecto de lei u remitir a la Mesa d'o Congreso una proposición de lei, y podrá delegar debán de dita Cambra un masimo de tres miembros de l'Asambleya encargaus de esfender-la.
3. Una lei organica regulará las formas d'eixerzizio y os requisitos d'a iniziativa popular ta la presentazión de proposicions de lei. En cualquier caso se requerirán no menos de 500.000 firmas acreditadas. No será prozedén ista iniziativa en materias propias de lei organica, tributarias u de caráuter internacional ni en o tocán a la prerrogativa de grazia.

Articulo 88.

Os proyectos de lei serán aprebaus por o Consello de Menistros, que los sotmeterá a o Congreso, acompañaus d'una esposición de motivos y d'os antecedens prezisos ta prenunziar-se-ie.

Articulo 89.

1. A tramitación d'as proposicions de lei será regulada por os Reglamentos d'as Cambras, sin que a prioridat debida a os proyectos de lei prive l'eixerzizio d'a iniziativa lechislativa en os termins regulaus en l'article 87.
2. As proposicions de lei que, de conformidat con l'article 87, o Senau prenga en considerazón, serán transmesos a o Congreso ta que íste los tramite como tal proposición.

Articulo 90.

1. Una vegada aiga estau aprebau un proyecto de lei ordinaria u organica por o Congreso de Deputaus, o Presidén d'íste en dará cuenta inmediatamén a o Presidén d'o Senau, que lo sotmeterá a la deliberazón d'ista zaguera Cambra.
2. O Senau, en o plazo de dos meses a contar dende o día d'a rezepción d'o testo, puede oposar-ie o suyo veto u introducir-ie esmiendas a traviés d'un mensache motivau. O veto abrá d'estar aprebau por mayoría absoluta. O proyecto no podrá estar sotmeso a o Rei ta que lo sanzione sin que o Congreso ratifique por mayoría absoluta, en caso de veto, o testo inizial, u por mayoría simple, transcorrius dos meses dende que fuo interposau, u sin que se prenunzie sobre as esmiendas, abendo-las aceptadas u no por mayoría simple.
3. O plazo de dos meses de que disipa o Senau ta vetar u esmendar o proyecto se reduzirá a vente días naturals en os proyectos declaraus urchens por o Gubierno u por o Congreso d'os Deputaus.

Artículo 91.

O Rei sanzionará las leis aprebadas por as Cortes Chenerals dintro d'o plazo de quinze días, y las promulgará y n'ordenará la publicación inmediata.

Artículo 92.

1. As dezisions politicas de traszendenzia espezial podrán ser sosmesas a o referendum consultivo de toz os ziudadanos.
2. O referendum será convocau por o Rei a propuesta d'o Presidén d'o Gubierno, autorizada previamén por o Congreso d'os Deputaus.
3. Una lei organica regulará las condizions y o prozedimiento d'as diversas modalidaz de referendum previstas por a presén Constitución.

**CAPÍTOL III
D'os trataus internazionals**

Artículo 93.

A traviés d'una lei organica se podrá autorizar a zelebración de trataus por os que se l'atribuiga a una organización u a una institución internazional l'exerzizio de competenzias derivadas d'a Constitución. A guarenzia d'o cumplimiento d'istos trataus y d'as resoluzions emanadas d'os organismos internazionals u supranazionals titulares d'a zesión le corresponde, seguntes os casos, a las Cortes Chenerals u a o Gubierno.

Artículo 94.

1. A prestación d'o consentimiento de l'Estau ta obligar-se a traviés de trataus u convenios requerirá l'autorización previa d'as Cortes Chenerals en os casos siguiens:
  - a) Trataus de caráuter politico.
  - b) Trataus u convenios de caráuter melitar.
  - c) Trataus u convenios que afeuten a la integridat territorial de l'Estau u os dreitos y os debers fundamentals establecidos en o Títol I.
  - d) Trataus u convenios que impliquen obligazions finanzieras ta la Fazenda Publica.
  - e) Trataus u convenios que suposen a modificación u a derogazión de qualche lei u a eexecuición d'os cuales desicha midas lechislativas.

2. O Congreso y o Senau serán informaus inmediatamén d'a conclusión d'os atros trataus u convenios.

Artículo 95.

1. A zelebración d'un tratau internacional que contienda estipulazions contrarias a la Constitución desichirá la revisión constitucional previa.
2. O Gubierno u cualesquiera d'as Cambras puede requerir a o Tribunal Constitucional ta que declare si ista contradición esiste u no.

Artículo 96.

1. Os trataus internacionals zebraus validamén farán parti de l'ordinamiento interno una vegada aigan estaus publicaus ofizialmén en España. As suyas disposizions nomás podrán ser derogadas, modificadas u suspendidas en a forma prevista en os mesmos trataus u d'alcuerdo con as normas chenerals d'o Dreito internacional.
2. Ta denunciar os trataus y os convenios internacionals se fará servir o mesmo prozedimiento previsto ta aprebar-los en l'article 94.

TÍTOL IV D'o Gubierno y de l'Alministración

Artículo 97.

O Gubierno diriche a politica interior y a esterior, l'Alministración zevil y melitar y a esfensa de l'Estau. Eixerze a funzión eixecutiva y a potestat reglamentaria d'alcuerdo con a Constitución y con as leis.

Artículo 98.

1. O Gubierno se composa d'o Presidén, os Vizepresidens en os suyo caso, os Menistros y atros miembros que estableixca la lei.
2. O Presidén diriche l'azión d'o Gubierno y coordina las funzions d'a resta de miembros d'íste, sin perchudizio d'a competenzia y d'a responsabilitat directa d'ístos en a suya chestión.
3. Os miembros d'o Gubierno no podrá eixerzer atras funzions representativas que as propias d'o mandato parlamentario, ni cualesquier atra funzión publica que no derive d'o suyo cargo, ni garra atra activitat profesional u mercantil.
4. A lei regulará l'Estatuto y as incompatibilidaz d'os miembros d'o Gubierno.

Artículo 99.

1. Dimpués de cada renovación d'o Congreso d'os Deputaus, y en os atros supuestos previstos por a Constitución en que siga prozedén, o Rei, previa consulta con os representans designaus por os grupos politicos con representación parlamentaria, y a traviés d'o Presidén d'o Congreso, proposará un candidato a la Presidencia d'o Gubierno.
2. O candidato propuesto conforme a o que preveye l'apartau anterior esposará debán d'o Congreso d'os Deputaus o programa político d'o Gubierno que pretenda formar y demandará la confianza d'a Cambra.
3. Si o Congreso d'os Deputaus atorgase a suya confianza a dito candidato a traviés d'o voto d'a mayoría absoluta d'os suyos miembros, o Rei lo nombrará Presidén. Si no se lograse dita mayoría, a mesma propuesta será sotmesa a una nueva votación cuarenta y ueito oras dimpués de l'antterior y s'entenderá que a confianza ha estau atorgada si lograse a mayoría simple.
4. Si una vegada feitas ditas votazions no estase atorgada la confianza ta la investidura, se tramitarán propuestas sucesivas en a forma prevista en os apartaus anteriors.
5. Si dimpués d'aber pasau o plazo de dos meses a partir d'a primera votación d'investidura, garra candidato ese obtenuiu a confianza d'o Congreso, o Rei disolverá las dos Cambras y convocará nuevas esleccions con o refrendo d'o Presidén d'o Congreso.

Artículo 100.

A resta de miembros d'o Gubierno serán nombraus y desseparaus por o Rei a propuesta d'o suyo Presidén.

Artículo 101.

1. O Gubierno zesa dimpués d'a celebración d'esleccions chenerals, en os casos d'a perda d'a confianza parlamentaria previstos por a Constitución, u por dimisión u defunzión d'o suyo Presidén.
2. O Gubierno zesán continará en funzions dica la presa de posesión d'o nuevo Gubierno.

Artículo 102.

1. A responsabilitat criminal d'o Presidén y d'a resta de miembros d'o Gubierno será desicible, en o suyo caso, debán d'a Sala Penal d'o Tribunal Supremo.
2. Si l'acusazió estase por traición u por cualesquier delito contra la seguridat de l'Estau en l'eixerzizio d'as suyas funzions, nomás podrá ser planteyada por iniziativa d'a cuarta parti d'os miembros d'o Congreso y con l'aprebazió d'a mayoría absoluta d'ista Cambra.
3. A prerrogativa reyal de grazia no será aplicable a dengún d'os supuestos d'o presén articlo.

Artículo 103.

1. L'Alministración Publica sirve con obchetividat a os intereses chenerals y actúa d'alcuerdo con o prenzipio d'eficazia, cherarquía, dessentralizació, desconcentración y coordinación, con sumisión plena a la Lei y a o Dreito.
2. Os organos de l'Alministración de l'Estau son creyaus, rechius y coordinaus d'alcuerdo con a lei.
3. A lei regulará l'estatuto d'as funzions publicas, l'azeso a la funzió publica d'alcuerdo con os prenzipios d'o merito y d'a capazidat, as peculiaridatz de l'eixerzizio d'o suyo dreito a la sindicación, o sistema d'incompatibilidatz y as guarenzia ta la imparzialidat en l'eixerzizio d'as suyas funzions.

Artículo 104.

1. As Fuerzas y os Cuerpos de seguridat, baixo a dependenzia d'o Gubierno, tendrán como misión protecher o libre eixerzizio d'os dreitos y d'as libertaz y guarenziar a seguridat ziudadana.
2. Una lei organica determinará las funzions, os prenzipios basicos d'actuación y os estatutos d'as Fuerzas y os Cuerpos de seguridat.

Artículo 105.

A lei regulará:

- a) L'audenzia d'os ziudadanos directamén u a traviés d'as organizacions y asoziazions reconoixidas por a lei en o prozedimiento d'elaboración d'as disposicions alministrativas que les afeuten.

- b) L'azeso d'os ziudadanos a os archivos y a os rechistros alministrativos, fuiers d'o que afeute a la seguridat y a la esfensa de l'Estau, a indagación d'os delitos y a la intimidat d'as personas.
- c) O prozedyimiento a traviés d'o que han de fer-se os actos alministrativos, con guarenzia, cuan siga prozeden, de l'audenzia de l'interesau.

Articulo 106.

1. Os Tribunals controlan a potestat reglamentaria, a legalitat de l'actuación alministrativa y a sumisión d'ísta a as fins que la chustifican.
2. Os particulars, en os termins estableierto por a lei, tendrán dreito a ser indemnizaus por cualesquier lesión que pateixcan en cualesquiera d'os suyos biens y dreitos, fuiers d'os casos de fuerza mayor, siempre que a lesión siga consecuencia d'o funzionamiento d'os servizios publicos.

Articulo 107.

O Consello d'Estau ye l'organo consultivo supremo d'o Gubierno. Una lei organica en regulará la composición y a competenzia.

TÍTOL V D'as relazions entre o Gubierno y as Cortes Chenerals

Articulo 108.

O Gubierno responde solidariamén d'a suya chestión politica debán d'o Congreso d'os Deputaus.

Articulo 109.

As Cambras y as suyas Comisions podrán requerir, a traviés d'os Presidens d'ístas, a información y l'aduya que prezisen d'o Gubierno y d'os suyos departamentos y de cualesquier autoridat de l'Estau y d'as Comunidaz Autonomas.

Articulo 110.

1. As Cambras y as suyas Comisions pueden requerir a presenzia d'os miembros d'o Gubierno.
2. Os miembros d'o Gubierno tienen azeso a las sesions d'as Cambras y a las suyas Comisions y a facultat de fer-se-ie escuitar, y podrán demandar que informen a os funzionarios d'os suyos departamentos.

Artículo 111.

1. O Gubierno y cadagún d'os suyos miembros quedan sosomeos a las interpelazions y a las preguntas que les formulen debán d'as Cambras. Ta ista mena de debates os Reglamentos estableirán un tiempo mínimo semanal.
2. Toda interpelación podrá desembocar en una mozión, con a que a Cambra manifieste a suya posición.

Artículo 112.

O Presidén d'o Gubierno, previa deliberación d'o Consello de Menistros, puede planteyar debán d'o Congreso d'os Deputaus a cuestión de confianza sobre o suyo programa u sobre bella declaración de politica cheneral. S'entenderá que a confianza ha estau atorgada si vota favorablemén a mayoría simple d'os Deputaus.

Artículo 113.

1. O Congreso d'os Deputaus puede desichir a responsabilitat política d'o Gubierno a traviés de l'adopción d'a mozión de zensura por mayoría absoluta.
2. A mozión de zensura abrá d'estar proposada como mínimo por a dezena parti d'os Deputaus y abrá d'incluirir-ie un candidato a la Presidencia d'o Gubierno.
3. A mozión de zensura no podrá ser votada dica que aigan pasau zinco días dende a presentación. Dintro d'os dos primers días d'iste plazo podrán presentar-se mozioni alternativas.
4. Si a mozión de zensura no estase aprebada por o Congreso, os signatarios no podrán presentar-ne denguna más durán o mesmo periodo de sesions.

Artículo 114.

1. Si o Congreso niega la confianza a o Gubierno, íste le presentará la dimisión a o Rei. Acto contínuo s'abrá de prozeder a la designación de Presidén d'o Gubierno seguntes o que se disposta en l'article 99.
2. Si o Congreso adopta una mozión de zensura, o Gubierno presentará la dimisión a o Rei, y s'entenderá que queda investiu d'a confianza d'a Cambra o candidato proposau dintro d'a mozión a os efectos previstos por l'article 99. O Rei lo nombrará Presidén d'o Gubierno.

Artículo 115.

1. O Presidén d'o Gubierno, previa deliberación d'o Consello de Menistros, y baixo a suya esclusiva responsabilidat, podrá proposar a disolución d'o Congreso, d'o Senau u d'as Cortes Chenerals, que será decretada por o Rei. O decreto de disolución fixará la calendata d'as eslezions.
2. A propuesta de disolución no podrá presentar-se cuan i aiga en trámite una mozioni de censura.
3. No será prozedén garra nueva disolución antis que aiga pasau un año dende l'anterior, fúeras d'o que disposa l'artículo 99, apartau 5.

Artículo 116.

1. Una lei organica regulará os estaus d'alarma, d'eszepción y de sitio, y as competenzias y limitazions correspondiens.
2. L'estau d'alarma será declarau por o Gubierno a traviés d'un decreto alcordau en un Consello de Menistros, por un plazo masimo de quinze días; abrá de dar-ne cuenta a o Congreso d'os Deputaus, que se reunirá inmediatamén a tal efecto y iste plazo no podrá ser prorrogau sin l'autorización d'ista Cambra. O decreto determinará l'ambito territorial a o que s'estienden os efectos d'a declaración.
3. L'estau d'eszepción será declarau por o Gubierno a traviés d'un decreto alcordau en un Consello de Menistros, previa autorización d'o Congreso d'os Deputaus. L'autorización y a proclamazión de l'estau d'eszepción abrá de determinar espresamén os efectos d'iste, l'ambito territorial a o que s'estiende y a durada, que no podrá eszeder de treinta días, prorrogables por un plazo igual con os mesmo requisitos.
4. L'estau de sitio será declarau por a mayoría absoluta d'o Congreso d'os Deputaus, a propuesta esclusiva d'o Gubierno. O Congreso en determinará l'ambito territorial, a durada y as condizions.
5. O Congreso no podrá ser disuelto mientras sigan declaraus beluns d'os estaus comprendius en o presén articulo; si as Cambras no se trobasen en periodo de sesions, quedarán convocadas automaticamén. Durán a vichenzia d'istos estaus no se podrá interrumpir o funzionamiento d'as Cambras y lo d'os atros poderes constitucionals de l'Estau.

Si una vegada disuelto o Congreso u n'ese espirau o mandato se produzise beluna d'as situazions que prevocan cualsiquiera de ditos estaus, as competenzias d'o Congreso será asumidas por a suya Deputación Permanén.

6. A declaració d'os estaus d'alarma, eszepzió y de sitio no modificará o prenzipio de responsabilidat d'o Gubierno ni d'os suyos achens reconoixius en a Constitución y en as leis.

TÍTOL VI D'o Poder Chudizial

Articulo 117.

1. A chustizia emana d'o pueblo y ye alministrada en nombre d'o Rei por os Chuezes y por os Machistraus que integran o Poder Chudizial, independiens, inamobiles, responsables y sosmesos nomás que a l'imperio d'a lei.

2. Os Chuezes y os Machistraus no podrán ser deseparaus, suspendius, tresladaus ni chubilaus soque por beluna d'as causas y con as guarenzias que a lei preveye.

3. L'eixerzizio d'a potestat churisdizional en cualesquier mena de prozesos, chudgando y fendo eixecutar ixo que aiga estau chudgau, le corresponde esclusivamén a la Chustizia y a os Tribunals que as leis determinen, segunties as normas de competenzia y de prozedimiento que ellas estableixcan.

4. Os Chudgaus y os Tribunals no eixerzerán atras funzions que as que siñala l'apartau anterior y as que le sigan atribuyidas espresamén por a lei en guarenzia de cualesquier dreito.

5. O Prenzipio d'unidat churisdizional ye a base d'a organización y d'o funzionamiento d'os Tribunals. A lei regulará l'eixerzizio d'a churisdición melitar dintro de l'ambito estrictamén castrense en o supuesto de l'estau de sitio, d'al-cuerdo con os Prenzipios d'a Constitución.

6. Quedan proibius os Tribunals d'eszepzión.

Articulo 118.

Todas as personas tienen a obligación de cumplir as sentenzias y as atras resoluzions firmes d'os Chuezes y d'os Tribunals y de prestar a colaborazión que ístos requieran en o curso d'o prozeso y en a eixecuición d'ixo que aiga estau resuelto.

Articulo 119.

A chustizia será gratuita cuan a lei lo dispose y, en cualesquier caso, ta toz os que acrediten insufizenzia de recursos ta litigar.

Artículo 120.

1. As actuacions chudizials serán publicas, con as eszepzions previstas por as leis de prozedimiento.
2. O prozedimiento será predominanmén oral, más que más en materia criminal.
3. As sentenzias serán siempre motivadas y prenunziadas en audenzia publica.

Artículo 121.

Os daños causaus por error chudizial y os que sigan consecuenzia d'o funzionamiento anormal de l'Alministración de Chustizia darán dreito a una indemnizazión a cargo de l'Estau conforme con a lei.

Artículo 122.

1. A Lei organica d'o Poder Chudizial determinará la constitución, o funzionamiento y o gubierno d'os Chudgaus y d'os Tribunals, y l'estatuto churidico d'os Chuezes y d'os Machistraus de carrera, que formarán un cuerpo unico, y o d'o personal a o servizio de l'Alministración de Chustizia.
2. O Consello Cheneral d'o Poder Chudizial ye l'organo de gubierno d'íste zaguero. A Lei organica n'establirá l'estatuto y o rechimen d'incompatibilidaz y as funzions d'os suyos miembros, particularmén en materia de nombramientos, aszensos, inspección y rechimen disziplinario.
3. O Consello Cheneral d'o Poder Chudizial estará integrau por o Presidén d'o Tribunal Supremo, que lo presidirá, y por vente miembros nombraus por o Rei por un periodo de zinco años. D'ístos, doze entre os Chuezes y os Machistraus de todas as categorías chudizials en os termins que estableixca la Lei organica; cuatro, a propuesta d'o Congreso d'os Deputaus, y cuatro a propuesta d'o Senau, eslechius en toz dos casos por mayoría d'as tres zinquenas partis d'os suyos miembros, entre avogaus y atros churistas, toz de competenzia reconoixida y con más de quinze años d'eixerzizio profesional.

Artículo 123.

1. O Tribunal Supremo, con churisdizión en toda España, ye l'organo churisdizional superior en toz os órdens, fuires d'o que se disposta en materia de guarenzias constitucionals.
2. O Presidén d'o Tribunal Supremo será nombrau por o Rei, a propuesta d'o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial, en a forma que a lei determine.

Artículo 124.

1. O Menisterio Fiscal, sin perchudizio d'as funzions comendadas a atros organos, tien a funziόn de promover l'azión d'a Chustizia en esfensa d'a legalidat, d'os dreitos d'os ziudadanos y de l'interés publico tutelau por a lei, d'ofizio u bien a demanda d'os interesaus, de veilar por a independenzia d'os Tribunals y precurar debán d'ellos a satisfazión de l'interés sozial.
2. O Menisterio Fiscal eixerze as suyas funzions por meyo d'organos propios, de conformidat con os prenzipios d'unidat d'actuación y dependenzia cherarquica y atenendo-se, en tot caso, a os de legalidat y imparzialidat.
3. A lei regulará l'estatuto organico d'o Menisterio Fiscal.
4. O Fiscal Cheneral de l'Estau será nombrau por o Rei, a propuesta d'o Gubierno, una vegada ascuitau o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial.

Artículo 125.

Os ziudadanos podrán eixerzer l'azión popular y partizipar en l'Alministración de Chustizia a traviés d'a institución d'o Churau, en a forma y en os prozesos penals que a lei determine, y en os Tribunals consuetudinarios y tradicionals.

Artículo 126.

A polizia chudizial pende d'os Chuezes, d'os Tribunals y d'o Menisterio Fiscal en as suyas funzions d'indagazión d'o delito y de descubrimiento y aseguramiento d'o delincuén, en os termins que a lei estableixca.

Artículo 127.

1. Os Chuezes y os Machistraus, y tamién os Fiscals, mientres sigan en activo, no podrán eixerzer atros cargos publicos ni perteneixer a partius politicos u sindicatos. A lei establirá o sistema y as modalidaz d'asoziaziόn profesional d'os Chuezes, Machistraus y Fiscals.
2. A lei establirá o rechimen d'incompatibilidaz d'os miembros d'o Poder Chudizial, que abrá d'asegurar la sua total independenzia.

TÍTOL VII Economía y Fazienda

Artículo 128.

1. Toda la riqueza d'o país en as suyas diversas formas, y siga de qui siga la titularidat, queda subordinada a l'interés cheneral.
2. Se reconoix a iniciativa publica en l'activitat economica. A traviés d'una lei, determinaus recursos u servizios esenzials podrán ser reservaus a o sector publico, más que más en caso de monopolio, y podrá ser acordada, tamién, a intervención d'interpresa cuan lo desicha l'interés cheneral.

Artículo 129.

1. A lei establecerá a traza de partizipación d'os interesaus en a Seguridat Sozial y en l'activitat d'os organismos publicos a función d'os cuales afeute directamén a la calidat de vida u a lo bienestar cheneral.
2. Os poders publicos promoverán eficazmén as diversas formas de partizipazió en a interpresa y fomentarán, a traviés d'una lechislazión adecuada, as soziedaz corporativas. Tamién establecerán os meyos que faziliten l'azeso d'os treballadors a la propiedat d'os meyos de produzion.

Artículo 130.

1. Os poders publicos atenderán a modernizació y o desembolique de toz os sectors economicos y, particularmén, de l'agricultura, a ganadería, a pesca y l'artesanía, a fin d'equiparar o libel de vida de toz os españoles.
2. Con a mesma finalidat se dará un tratamiento espezial a las zonas de montaña.

Artículo 131.

1. L'Estau, a traviés d'una lei, podrá planificar l'activitat economica cheneral ta atender as nezesidaz colectivas, equilibrar y armonizar o desembolique rechional y sectorial y estimular o creiximiento d'a renda y d'a riqueza y a distribución más chusta d'ista zagüera.
2. O Gubierno elaborará os proyectos de planificación d'alcuerdo con as previsiones que le sigan suministradas por as Comunidaz Autonomas y l'asesoramiento y a colaboración d'os sindicatos y a resta d'organizacions profesionals, interpresariales y economicas. Con ista finalidat se constituyirá un Consello, a composición y as funzions d'o cual desembolicará una lei.

Artículo 132.

1. A lei regulará o rechimen churidico d'os biens de dominio publico y d'os comunals, inspirando-se en os prenzipios d'inalienabilidat, imprescriptibilidat y inembargabilidat, y tamién en regulará la desafeutazión.
2. Son biens de dominio publico estatal os que a lei determine y, en cualesquier caso, a zona marítimo-terrestre, as plachas, o mar territorial y os recursos naturals d'a zona economica y d'a plataforma continental.
3. Serán regulaus por lei o Patrimonio de l'Estau y o Patrimonio Nazional, y l'alministración, esfensa y conservazión d'ístos.

Artículo 133.

1. A potestat orichinaria ta estableir os treudos le corresponde esclusivamén a l'Estau a travies d'una lei.
2. As Comunidaz Autonomas y as Corporazions locals podrán estableir y desichir treudos, d'alcuerdo con a Constitución y as leis.
3. Cualquier benefizio fiscal que afeute a os treudos de l'Estau abrá d'establirse en virtut d'una lei.
4. As alministratzions publicas nomás podrán contrayer obligazions finanzieras y fer gastos d'alcuerdo con as leis.

Artículo 134.

1. Le corresponde a o Gubierno elaborar os Presupuestos Chenerals de l'Estau, y a las Cortes Chenerals esaminar-los, esmendar-los y aprebar-los.
2. Os Presupuestos Chenerals de l'Estau tendrán caráuter anual, incluyirán a totalidad d'os gastos y os ingresos d'o sector publico estatal y se i consignará l'importe d'os benefizios fiscales que afeuten a os treudos de l'Estau.
3. O Gubierno tendrá la obligación de presentar debán d'o Congreso d'os Deputaus os Presupuestos Chenerals, tres meses antis, como minimo, de que espiren os de l'ño anterior.
4. Si a Lei de Presupuestos no s'aprebase antis d'o primer día de l'eixerzizio economico correspondién, os Presupuestos de l'eixerzizio anterior quedarán prorrogaus automaticamén dica que s'apreben os nuevos.
5. Una vegada aprebaus os Presupuestos Chenerals de l'Estau, o Gubierno podrá presentar proyectos de lei que impliquen l'aumento d'o gasto publico u a disminuzión d'os ingresos correspondiens a o mesmo eixerzizio presupuestario.

6. Toda proposición u esmienda que supose un aumento d'os creditos u bien una disminución d'os ingresos presupuestarios requerirá la conformidat d'o Gubierno ta ser tramitada.
7. A Lei de Presupuestos no puede creyar treudos. Podrá modificar-los si una lei tributaria sustantiva lo preveye.

Articulo 135.

1. Todas as alministratzions publicas adecuarán as suyas actuazions a o prenzipio d'estabilidat presupuestaria.
2. L'Estau y as Comunidaz Autonomas no podrán incurrir en un defizit estructural que supere, as marguins establiertas en o suyo caso, por a Unión Europea ta os suyos Estaus miembros.

Una lei organica fixará o defizit estructural masimo premitiu a l'Estau y a las Comunidaz Autonomas, en relación con o suyo producto interior bruto. As entidatz locals abrán de presentar equilibrio presupuestario.

3. L'Estau y as Comunidaz Autonomas abrán d'estar autorizaus por lei ta emitir deuda publica u contrayer credito.

Os creditos ta satisfer os intereses y o capital d'a deuda publica d'as Alministratzions s'entenderán siempre incluyius en l'estau de gastos d'os suyos presupuestos y o suyo pago gozará de prioridat absoluta.

Istos creditos no podrán ser obcheto d'esmienda u modificación, mientras s'achusten a las condizions d'a lei d'emisión.

O volumen de deuda publica d'o conchunto d'as Alministratzions publicas en relación con o producto interior bruto de l'Estau no podrá superar a valor de referencia establierta en o Tratau de Funzionamiento d'a Unión Europea.

4. Os limites de defizit estructural y de volumen de deuda publica nomás podrán superar-se en caso de catastrofes naturals, rezésion economica u situazions d'emerenzia estraordinaria que s'escapen a o control de l'Estau y per chudiquen considerablemén a la situación finanziera u a la sustenibilidat económica u sozial de l'Estau, apreziadas por a mayoría absoluta d'os miembros d'o Congreso d'os Deputaus.

5. Una lei organica desembolicará os prenzipios a os que se refiere iste articlo, asinas como a partizipazión, en os prozedimientos respeutivos, d'os organos de coordinación instituzional entre as Alministratzions publicas en materia de politica fiscal y finanziera. En tot caso regulará:

- a) A distribuzión d'os limites de defizit y a deuda entre as diferens Alministracions Publicas, os supuestos eszepzionales de superación d'ístos y a traza y o plazo de corrección d'as desviaziuns que sobre la un y l'atro puedan produzir-se.
  - b) A metodolochía y o prozedimiento ta o calculo d'o defizit estructural.
  - c) A responsabilidat de cada Alministración Publica en caso d'incumplimiento d'os obchettivos d'estabilidat presupuestaria.
6. As Comunidaz Autonomas, d'alcuerdo con os suyos respeutivos Estatutos y dintro d'os limites a os que se refiere iste articlo, adoptarán as disposizions que calgan ta l'aplicaciún efeutiva d'o prenzipio d'estabilidat en as suyas normas y dezisions presupuestarias.

Articulo 136.

1. O Tribunal de Cuentas ye l'organo fiscalizador supremo d'as cuentas y d'a chestión economica de l'Estau, y, de vez, d'o sector publico. Dependerá direc-tamén d'as Cortes Chenerals y eixerzerá las suyas funzions por delegación d'ellas en l'esamen y a comprobazión d'a Cuenta Cheneral de l'Estau.
  2. As Cuentas de l'Estau y d'o sector publico estatal se rendirán a o Tribunal de Cuentas, que las zensurará.
- O Tribunal de Cuentas, sin perchudizio d'a suya churisdiccion, remitirá a la Cortes Chenerals un informe anual en o que, siempre que siga prozedén, le comunicará las infrazions u as responsabilidatz en que, seguntos o suyo criterio, s'aiga incorriu.
3. Os miembros d'o Tribunal de Cuentas gozarán d'a misma independenzia y inamobilidad y quedarán sosmesos a las mesmas incompatibilidatz que os Chuezes.
  4. Una lei organica regulará la composición, a organización y as funzions d'o Tribunal de Cuentas.

TÍTOL VIII D'a organizaciún territorial de l'Estau

CAPÍTOL I **Prenzipios chenerals**

Articulo 137.

L'Estau s'organiza territorialmén en munizipios, en provinzias y en as Comunidaz Autonomas que se constituiagan. Todas istas entidatz gozan d'autonomía ta la chestión d'os suyos respeutivos intereses.

Artículo 138.

1. L'Estau guarenzia la realización efectiva d'o prenzipio de solidaridat consagrada en l'article 2 d'a Constitución, y veila por l'establimiento d'un equilibrio económico adecuado y chusto entre as diversas partis d'o territorio español, y atenderá particularmén a zircunstanzias d'o feito insular.
2. As diferenzias entre os Estatutos d'as diversas Comunidatz Autonomas no podrán implicar en garra caso privilechios económicos u sozials.

Artículo 139.

1. Toz os españols tienen os mesmos dreitos y as mesmas obligazions en cualquier parti d'o territorio de l'Estau.
2. Garra autoridat podrá adoptar midas que directamén u indirectamén obstatulizan a libertat de zirculación y d'establimiento d'as personas y a libre zirculación de biens por tot lo territorio español.

CAPÍTOL II De l'Alministración Local

Artículo 140.

A Constitución guarenzia l'autonomía d'os munizipios, que gozarán de personalidat churídica plena. O gubierno y l'alministración municipal les corresponde a os respectivos conzellos, integraus por os alcaldes y os rechidors. Os rechidors serán eslechius por os vezins d'o munizipio a través de sufrachio universal, igual, libre, directo y secreto, en a forma establecida por a lei. Os alcaldes serán eslechius por os rechidors u por os vezins. A lei regulará las condizions en que siga prozedén o rechimen de consello abierto.

Artículo 141.

1. A provinzie ye una entitat local con personalidat churídica propia, determinada por l'agrupación de munizipios y a división territorial ta o cumplimiento d'as actividatz de l'Estau. Cualquier alterazón d'as mugas provinziales abrá d'estar aprebadá por as Cortes Chenerals por meyo d'una lei organica.
2. O Gubierno y l'alministración autonómica d'as provinziyas serán encomendaus a Deputazions u atras Corporazions de caráuter representativo.
3. Se podrán creyar agrupazions de munizipios diferens d'a provinzie.

4. En os archipelagos, as islas tendrán, amás, alministración propia en forma de Capitols u Consellos.

Artículo 142.

As Faziendas locals abrán de disposar d'os meyos sufiziens ta l'eixerzizio d'as funzions que a lei les atribuiga a las Corporazions respetivas, y se nodrirán fundamentalmén de treudos propios y d'a partizipazión en os de l'Estau y en os d'as Comunidaz Autonomas.

CAPÍTOL III D'as Comunidaz Autonomas

Artículo 143.

1. En l'eixerzizio d'o dreito a l'autonomía reconoixiu en l'article 2 d'a Constitución, as provinzias limitrofes que tiengan carauteristicas istoricas, culturals y economicas comuns, os territorios insulars y as provinzias d'entidad rechional istorica podrán azeder a l'autogobierno y constituyir-se en Comunidaz Autonomas d'alcuerdo con o que preveyen iste título y os Estatutos respectivos.

2. A iniziativa d'o prozeso autonomico le corresponde a todas as Deputazions interesadas u a l'organo interinsular correspondién, y a os dos terzios d'os municipios que a suya población represente, como mínimo, a mayoría d'o zenso electoral de cada provinzipia u de cada isla. Isto requisitos abrán de cumplir-se dintro d'o plazo de seis meses dende o primer acuerdo adoptau a o respeuto por beluna d'as Corporazions locals interesadas.

3. A iniziativa, en o caso de no prosperar, nomás podrá repetir-se dimpués de pasaus zinco años.

Artículo 144.

Por motivo d'interés nazional, y a traviés d'una lei organica, as Cortes Chenerals podrán:

- a) Autorizar a constitución d'una comunidat autonoma cuan o suyo ambito territorial no supere o d'una provinzipia y no arrocle las condizions de l'apartau 1 de l'article 143.
- b) Autorizar u alcordar, en o suyo caso, un estatuto d'autonomía en territorios que no sigan integraus en a organización provincial.

- c) Sustituir a iniziativa d'as Corporacions locals a que se refiere l'apartau 2 de l'article 143.

Artículo 145.

1. En garra caso s'almitirá la federación de Comunidaz Autonomas.
2. Os Estatutos podrán prever os supuestos, requisitos y termins en os que as Comunidaz Autonomas podrán celebrar convenios entre elles ta chestionar y amprar servizios que les sigan propios, y tamién o caráuter y os efectos d'a correspondiér comunicação a las Cortes Chenerals. En os otros supuestos, os alcuerdos de cooperación entre as Comunidaz Autonomas requerirán l'autorización d'as Cortes Chenerals.

Artículo 146.

O proyecto d'Estatuto será elaborau por una asambleya compuesta por os miembros d'a Deputación u l'organo instituzional d'as provinzias afeutadas y por os Deputaus y os Senadors que n'aigan estau eslechius, y será elevau a las Cortes Chenerals, que le darán tramitación de lei.

Artículo 147.

1. Dintro d'os termins d'a presén Constitución, os Estatutos serán a norma instituzional basica de cada Comunidat Autonoma, y l'Estau los reconoixerá y los emparará como parti integrán d'o suyo ordinamiento churidico.
2. Os Estatutos d'autonomía abrán de contener:
  - a) A denominación d'a Comunidat que se corresponda millor con a suya identitat istorica.
  - b) A delimitación d'o territorio.
  - c) A denominación, a organización y a sede d'as instituzions autonomas propias.
  - d) As competenzias asumidas dintro d'o marco establecido en a Constitución y as bases ta o trespaso d'os servizios correspondiens.
3. A reforma d'os Estatutos s'achustará a o prozedimiento que ellos mesmos estableixcan y requerirá, en cualquier caso, l'aprobación d'as Cortes Chenerals por lei organica.

Artículo 148.

1. As Comunidaz Autonomas podrán asumir competenzias en as siguiens materias:

- 1.ª Organización d'as suyas instituzions d'autogubierno.
- 2.ª As alterazions d'os termins munizipals comprendius en o suyo territorio y, en cheneral, as funzions que le correspondan a l'Alministración de l'Estau sobre as Corporazions locals, a transferenzia d'as cuales autorize a lechislazióen sobre rechimen local.
- 3.ª Ordenazióen d'o territorio, urbanismo y vivienda.
- 4.ª As obras publicas d'interés ta la Comunidat Autonoma dintro d'o suyo territorio.
- 5.^{ena} Os ferrocarrils y as carreteras que o suyo itinerario transcorra integramén dintro d'o territorio d'a Comunidat Autonoma y, d'a mesma traza, o transporte feito por istos meyos u por cable.
- 6.^{ena} Os puertos de refuchio, os puertos y os aeropuertos esportivos y, en cheneral, os que no desemboliquen actividatz kommerzials.
- 7.^{ena} L'agricultura y a ganadería, d'alcuerdo con a ordenazióen cheneral d'a economía.
- 8.^{ena} Os mons y os aprofeitamientos forestals.
- 9.^{ena} A chestión en materia d'o medio ambién.
- 10.^{ena} Os proyectos, a construición y a esplotazióen d'os aprofeitamientos hidraulicos, canals y reganos d'interés ta la Comunidat Autonoma; as auguas minerals y as termals.
- 11.^{ena} A pesca en auguas interiors, o marisqueyo y l'acuicultura, a caza y a pesca fluvial.
- 12.^{ena} Ferias interiors.
- 13.^{ena} O fomento d'o desembolique economico d'a Comunidat Autonoma dintro d'os objetivos marcaus por a politica economica nazional.
- 14.^{ena} L'artesanía.
- 15.^{ena} Os museus, as bibliotecas y os conservatorios de musica d'interés ta la Comunidat Autonoma.
- 16.^{ena} O patrimonio monimental d'interés ta la Comunidat Autonoma.
- 17.^{ena} O fomento d'a cultura, d'a investigazióen y, en o suyo caso, d'a enseñanza d'a luenga d'a Comunidat Autonoma.
- 18.^{ena} A promocióen y a ordenazióen d'o turismo dintro d'o suyo ambito territorial.
- 19.^{ena} Promoción de l'esporte y l'emplego adecuau de l'ozio.

- 20.^{ena} Asistenzia sozial.
  - 21.^{ena} Sanidat y ichiene.
  - 22.^{ena} A veila y a protezión d'os suyos edefizios y d'as suyas instalazions. A coordinazión y atras facultaz en relación con as polizías locals en os termins que estableixca una lei organica.
2. Una vegada transcorrius zinco años, y a traviés d'a reforma d'os suyos Estatutos, as Comunidaz Autonomas podrán enampliar suzesivamén as suyas competenzias dintro d'o marco establierto por l'article 149.

Articulo 149.

1. L'Estau tien competenzia esclusiva sobre as materias siguiens:
  - 1.ª A regulazión d'as condizions basicas que guarenzien a igualdad de toz os españols en l'eixerizio d'os dreitos y en o cumplimiento d'os debers constitucionals.
  - 2.ª Nazionalidat, inmigración, emigración, estranchería y dreito d'asilo.
  - 3.ª Relazions internazionals.
  - 4.ª Esfensa y Fuerzas Armadas.
  - 5.^{ena} Alministración de Chustizia.
  - 6.^{ena} Lechislazión mercantil, penal y penitenciaria; lechislazión prozesal, sin perchudizio d'as espezialidaz que en iste orden se deriven nezesariamén d'as particularidaz d'o dreito sustantivo d'as Comunidaz Autonomas.
  - 7.^{ena} Lechislazión laboral; sin perchudizio de que siga eixecutada por os organos d'as Comunidaz Autonomas.
  - 8.^{ena} Lechislazión zevil, sin perchudizio d'a conservazión, modificazión y desembolique por parti d'as Comunidaz Autonomas d'os dreitos zevils, forals u espezials allá do bi'n aiga. En cualesquier caso, as reglas relativas a l'aplicazión y a la eficazia d'as normas churidicas, relazions churidico-zevils relativas a las formas de matrimonio, ordenazión d'os rechistros y instrumentos publicos, bases d'as obligazions contractuals, normas ta resolver os conflictos de leis y determinazión d'as fuens d'o Dreito, d'alcuendo, en iste zaguer caso, con as normas d'o dreito foral y espezial.
  - 9.^{ena} Lechislazión sobre propiedat intelectual y industrial.
  - 10.^{ena} Rechimen duanero y aranzelario; comerzio esterior.
  - 11.^{ena} Sistema monetario: divisas, cambeo y convertibilidat; bases d'a ordenazión d'o credito, banca y seguros.

- 12.^{ena} Lechislazión sobre pesos y midas, determinazió d'a ora ofizial.
- 13.^{ena} Bases y coordinazió d'a planificazió cheneral de l'activitat economica.
- 14.^{ena} Fazienda cheneral y Deuda de l'Estau.
- 15.^{ena} Fomento y coordinazió cheneral d'a investigazió zientifica y tecnicka.
- 16.^{ena} Sanidat esterior. Bases y coordinazió cheneral d'a sanidat. Lechislazión sobre productos farmazeuticos.
- 17.^{ena} Lechislazión basica y rechimen economico d'a Seguridat Sozial, sin perchudizio de que as Comunidatz Autonomas n'eixecuten os servizios.
- 18.^{ena} As bases d'o rechimen churidico d'as Alministratzions Publicas y d'o rechimen estatutario d'os suyos funzionarios, as cuales guarenziarán, en cualquier caso, a os alministraus un trato común debán d'aquellas; o prozedimiento alministrativo común, sin perchudizio d'as espezialidaz derivadas d'a organización propia d'as Comunidatz Autonomas; lechislazión sobre espropiazió forzosa; lechislazión basica sobre contratos y conzesions alministrativas y o sistema de responsabilidat de todas as Alministratzions Publicas.
- 19.^{ena} Pesca marítima, sin perchudizio d'as competenzias que s'atribuigan a las Comunidatz Autonomas en a ordenazió d'iste sector.
- 20.^{ena} Marina mercán y abanderamiento de barcos; iluminazió de costas y siñals marítimos; puertos d'interés cheneral; control de l'espazio aero, transito y transporte aero, servizio meteorolochico y matriculazió d'aeronaus.
- 21.^{ena} Ferrocarrils y transportes terrestres que zerculen dintro d'os territorios de más d'una comunitat autonoma; rechimen cheneral de comunicazzions; transito y zirculazió de veiclos de motor; correus y telecomunicazzions; cables arios; submarinos y radiocomunicación.
- 22.^{ena} A lechislazión, ordenazió y conzesión de recursos y aprofeitamientos hidraulicos si as auguas pasan por más d'una Comunitat Autonoma, y l'autorizazió d'as instalazzions electricas si l'aprofeitamiento afeuta a una atra Comunitat u si a enerchía ye transportada difuera d'o suyo ambito territorial.
- 23.^{ena} Lechislazión basica sobre protezió d'o medio ambién, sin perchudizio d'as facultaz d'as Comunidatz Autonomas ta l'establimiento de normas adicionals de protezió. A lechislazión basica sobre mons, aprofeitamientos forestals y vías ganaderas.

- 24.^{ena} Obras publicas d'interés cheneral u a realización d'as cuales afeute a más d'una Comunidat Autonoma.
  - 25.^{ena} Bases d'o rechimen menero y enerchetico.
  - 26.^{ena} Rechimen de produzion, comerzio, tenenzia y uso d'armas y d'esplosivos.
  - 27.^{ena} Normas basicas d'o rechimen de prensa, radio y televisión, y, en cheneral, de toz os meyos de comunicacíon sozial, sin perchudizio d'as facultaz de desembolique y eixecuzión que les corresponda a las Comunidatz Autonomas.
  - 28.^{ena} Esfensa d'o patrimonio cultural, artistico y monumental español contra la esportazión y a espoliazión; museus, bilbliotecas y archivos de titularidat estatal, sin perchudizio de que as Comunidatz Autonomas n'eixerzan a chestión.
  - 29.^{ena} Seguridat publica, sin perchudizio de que as Comunidatz Autonomas puedan creyar polizías en a forma que os respeutivos Estatutos estableixcan dintro d'o marco d'o que dispose una lei organica.
  - 30.^{ena} Regulazión d'as condicions d'obtenzion, spedición y homologazión de títols academicos y profesionals, y normas basicas ta o desembolique de l'article 27 d'a Constitución, a fin de guarenziar o cumplimiento d'as obligazions d'os poders publicos en ista materia.
  - 31.^{ena} Estadistica ta finalidatz estatales.
  - 32.^{ena} Autorizazión ta la convocatoria de consultas populars por vía de referendum.
2. Sin perchudizio d'as competenzias que podrán asumir as Comunidatz Autonomas, l'Estau considerará o servizio d'a cultura como un deber y una atribuzión esenzial y fazilitará la comunicacíon cultural entre as Comunidatz Autonomas d'aluerdo con ellas.
3. As materias no atribuyidas espresamén a l'Estau por ista Constitución les podrán corresponder a las Comunidatz Autonomas en virtut d'os Estatutos respeutivos. A competenzia sobre as materias que no aigan estau asumidas por os Estatutos d'Automía le corresponderán a l'Estau, as normas d'o cual prevaleixerán, en caso de conflicto, sobre as d'as Comunidatz Autonomas en tot lo que no aiga estau atribuyiu a la competenzia exclusiva d'ístas zagueras. En cualesquier caso, o Dreito estatal será supletorio d'o Dreito d'as Comunidatz Autonomas.

Artículo 150.

1. As Cortes Chenerals, en materias de competenzia estatal, podrán atribuir a todas u a belunas d'as Comunidaz Autonomas a facultat de dictar, ta ellas mesmas, normas lechislativas dintro d'o marco d'os prenzipios, bases y direc-trizes fixaus por una lei estatal. Sin perchudizio d'a competenzia d'os Tribunals, dintro de cada lei marco s'establirá la modalidat d'o control d'as Cortes Chenerals sobre istas normas lechislativas d'as Comunidaz Autonomas.
2. L'Estau podrá transferir u delegar a las Comunidaz Autonomas, a traviés d'una lei organica, facultaz correspondiens a una materia de titularidat estatal que por a suya naturaleza sigan suszeptibles de transferenzia u de delegazión. A lei preveyerá en cada caso a transferenzia correspondién de meyos finanziers y tamién as formas de control que l'Estau se reserve.
3. L'Estau podrá dictar leis que estableixcan os prenzipios nezesarios ta armonizar as disposizions normativas d'as Comunidaz Autonomas, mesmo en o caso de materias acumuladas a la suya competenzia, siempre que lo demande l'interés cheneral. Les corresponde a las Cortes Chenerals apreziar a esistencia d'ista nezesidat, por mayoría absoluta de cada Cambra.

Artículo 151.

1. No caldrá deixar transcorrer o plazo de zinco años a que se refiere l'apartau 2 de l'article 148 en caso de que, dintro d'o plazo que estableixe l'article 143.2, alcuerden a iniziativa d'o prozeso autonomico, amás d'as Deputazions u os organos interinsulars correspondiens, as tres cuartas partis d'os munizipios de cadaguna d'as provinzias afeutadas, que representen, como mínimo, a mayoría d'o zenso electoral de cadaguna y ista iniziativa siga ratificada a traviés d'un referendum con o voto afirmativo d'a mayoría absoluta d'os electors de cada provinzipia en os termins que estableixca una lei organica.
2. En o supuesto previsto ta l'apartau anterior, o prozedimiento ta elaborar l'Estatuto será o siguién:
  - 1º O Gubierno convocará a toz os Deputaus y Senadors eslechius en as zircunscripzions comprendidas dintro de l'ambito territorial que pretenda azeder a l'autogubierno ta que se constituigan en Asambleya, con a sola finalidat d'elaborar o proyecto d'Estatuto d'autonomía correspondién, a traviés de l'alcuerdo d'a mayoría absoluta d'os suyos miembros.
  - 2º Una vegada que l'Asambleya de parlamentarios aiga aprebau o proyecto d'Estatuto, íste será remitiu a la Comisión Constituzional d'o Congreso, que, dintro d'o plazo de dos meses, lo esaminará con o concurso y

l'asistenza d'una delegación de l'Asambleya que lo proposa ta determinarse de común alcuerdo a formulazión definitiva.

- 3.º Si se plegase en un alcuerdo, o testo que en resultase será sosomeo a o referendum d'o cuerpo electoral d'as provinzias comprendidas dintro de l'ambito territorial de l'Estatuto proyectau.
  - 4.º Si o proyecto d'Estatuto ye aprebau en cada provinzie por a mayoría d'os votos emitius validamén, será elevau a las Cortes Chenerals. Os Plens d'as dos Cambras dezidirán sobre o testo por meyo d'un voto de ratificación. Una vegada aprebau l'Estatuto, o Rei lo sanzionará y lo promulgará como lei.
  - 5.^{eno} Si no se plegase en l'alcuerdo a que se refiere l'apartau 2º d'iste numero, as Cortes Chenerals darán a o proyecto d'Estatuto a tramitación de proyecto de lei. O testo que ístas apreben será sosomeo a o referendum d'o cuerpo electoral d'as provinzias comprendidas dintro de l'ambito territorial de l'Estatuto proyectau. Si estase aprebau por a mayoría d'os votos emitius validamén en cada provinzie, a promulgazión será feita en os termins d'o paragrafo anterior.
3. En os casos previstos por os paragrafos 4º y 5eno. de l'apartau anterior, a falta d'aprebazión d'o proyecto d'Estatuto por parti d'una provinzie u más no privará la constitución d'a Comunitat Autonoma proyectada por parti d'as atras en a forma que estableixca la lei organica prevista por l'apartau 1 d'iste articlo.

Artículo 152.

1. En os Estatutos aprebaus por o prozedimiento a que se refiere l'articulo anterior, a organización instituzional autonoma se basará en una Asambleya Lechislativa eslechida por sufrachio universal d'alcuerdo con un sistema de representazión proporzional que asegure tamén a representazión d'as diversas zonas d'o territorio; un Consello de Gubierno con funzions eixecutivas y alministrativas, y un Presidén, eslechiu por l'Asambleya d'entre os suyos miembros y nombrau por o Rei, a qui le corresponde a direxión d'o Consello de Gubierno, a suprema representazión d'a Comunitat respetativa y a ordinaria de l'Estau dintro d'aquella. O Presidén y os miembros d'o Consello de Gubierno serán responsables politicamén debán de l'Asambleya.

Un Tribunal Superior de Chustizia, sin perchudizio d'a churisdiccion que le corresponde a o Tribunal Supremo, culminará la organización chudizial dintro de l'ambito territorial d'a Comunitat Autonoma. En os Estatutos d'as Comunidaz Autonomas podrán establir-se os supuestos y as formas de partizipazión

d'aquellas en a organización d'as demarcacions chudizials d'o territorio. Tot isto de conformidat con o que preveye a Lei organica d'o Poder Chudizial y dintro d'a unidat y a independenzia propias d'iste zaguero.

Sin perchudizio d'o que dispossa l'article 123, as suzesivas instanzias prozesals, en o suyo caso, s'acotolarán debán d'organos chudizials radicaus en o mesmo territorio d'a Comunidat Autonoma do siga l'organo competén en primera instanzia.

2. Una vegada aigan estau sanzionaus y promulgaus os respeutivos Estatutos, nomás podrán ser modificaus a traviés d'os prozedimientos que ellos mesmos estableixcan y a traviés de referendum entre os electors inscritos en os zensos correspondiens.

3. Os Estatutos podrán establir zircunscripcions territorials propias que gozarán de plena personalidat churidica a traviés de l'agrupazión de munizipios limitrofes.

Articulo 153.

O control de l'activitat d'os organos d'as Comunidatz Autonomas será eixerziu:

- a) Por o Tribunal Constituzional en tot lo referén a la constituzionalidat d'as suyas disposicions normativas con fuerza de lei.
- b) Por o Gubierno, previo dictamen d'o Consello d'Estau, en tot lo que le pertoque a l'eixerzicio de funzions delegadas a que se refiere l'apartau 2 de l'article 150.
- c) Por a churisdizión contenziosa alministrativa en tot lo que se refiera a l'alministración autonoma y a las suyas normas reglamentarias.
- d) Por o Tribunal de Cuentas en os aspeutos economicos y presupuestarios.

Articulo 154.

Un Delegau nombrau por o Gubierno dirichirá l'Alministración de l'Estau en o territorio d'a Comunidat Autonoma y la coordinará, si ye prozedén, con l'Alministración propia d'a Comunidat.

Articulo 155.

1. Si una Comunidat Autonoma no cumple con as obligacions que a Constitución u atras leis le imposen, u actuase de traza que atentase grieumén contra l'interés cheneral d'España, o Gubierno, previo requerimiento feito a o Presidén d'a Comunidat Autonoma, y en o caso de no estar atendiu, con

l'aprebažión por mayoría absoluta d'o Senau, podrá adoptar as midas nezesarias ta obligar-la a o cumplimiento forzoso de ditas obligazions u ta protecher l'interés cheneral menzionau.

2. Ta la eixecužón d'as midas previstas en l'apartau anterior, o Gubierno podrá dar instruzions a todas as autoridatz d'as Comunidatz Autonomas.

Articulo 156.

1. As Comunidatz Autonomas gozarán d'autonomía finanziera ta cumplir y eixerzer as suyas competenzias d'alcuero con os prenzipios de coordinación con a Fazienda estatal y de solidaridat entre toz os españols.

2. As Comunidatz Autonomas podrán actuar como delegaus u colaboradors de l'Estau en a labor de recaptazión, chestión y liquidazión d'os recursos tributarios d'íste, d'alcuero con as leis y os Estatutos.

Articulo 157.

1. Os recursos d'as Comunidatz Autonomas estarán constituyius por:

- a) Impuestos zedius totalmén u parzialmén por l'Estau; recargos sobre impuestos estatals y otras partizipazions en os ingresos de l'Estau.
- b) Os suyos propios impuestos, tasas y contribuzions espezials.
- c) Transferenzias d'un Fondo de Compensazión Interterritorial y otras asignazions a cargo d'os Presupuestos Chenerals de l'Estau.
- d) Rendimientos prozedens d'o suyo patrimonio y ingresos de dreito privau.
- e) O producto d'as operazions de credito.

2. As Comunidatz Autonomas no podrán adoptar en garra caso midas tributarias sobre biens situaus difuera d'o suyo territorio u que constituigan un obstaclo ta la libre zirculazión de mercanzías u de servizios.

3. L'eixerzizio d'as competenzias finanzieras enumeradas en l'anterior apartau 1, as normas ta resolver os conflictos que podesen surchir y as posibles formas de colaborazión finanziera entre as Comunidatz Autonomas y l'Estau podrán ser regulaus por meyo d'una lei organica.

Articulo 158.

1. En os Presupuestos Chenerals de l'Estau se podrá estableir una asignazión a las Comunidatz Autonomas en funzión d'o volumen d'os servizios y d'as actividatz estatals que aigan asumiu y a guarenzia d'un libel mínimo en a prestazión d'os servizios publicos fundamentals en tot lo territorio español.

2. Ta correchir desequilibrios economicos interterritoriais y fer efectivo lo prenzipio de solidaridat se contituirá un Fondo de Compensazión destinau a gastos d'inversión, os recursos d'o cual serán distribuyius por as Cortes Chenerals entre as Comunidaz Autonomas y as provinzias, en o suyo caso.

TÍTOL IX D'o Tribunal Constituzional

Articulo 159.

1. O Tribunal Constituzional ye composau por 12 miembros nombraus por o Rei; d'os cuales, cuatre a propuesta d'o Congreso, por mayoría d'as tres zinquenas partis d'os suyos miembros; cuatre a propuesta d'o Senau, con iden-tica mayoría; dos a propuesta d'o Gubierno, y dos a propuesta d'o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial.
2. Os miembros d'o Tribunal Constituzional abrán d'estar nombraus entre Machistraus y Fiscals, profesors d'Universidat, funzionarios publicos y avogaus, toz ellos churistas de competenzia reconoixida con más de quinze años d'eixerzicio profesional.
3. O periodo de designazón d'os miembros d'o Tribunal Constituzional ten-drá una durada de nueu años y se renovarán por terzios cada tres años.
4. A condición de miembro d'o Tribunal Constituzional ye incompatible: con cualesquier mandato representativo; con cargos politicos u alministrativos; con l'eixerzicio de funzions directivas en un partiu politico u en un sindicato y con l'emplego a o suyo servizio; con l'eixerzicio d'a carrera chudizial y fiscal, y con cualesquier actividat profesional u mercantil.
D'atra man, os miembros d'o Tribunal Constituzional tendrán as incompatibilidaz propias d'os miembros d'o Poder Chudizial.
5. Os miembros d'o Tribunal Constituzional serán independiens y inamobi-bles en l'eixerzicio d'o suyo mandato.

Articulo 160.

O Presidén d'o Tribunal Constituzional será nombrau entre os miembros d'íste por o Rei, a propuesta d'o mesmo Tribunal en pleno y por un periodo de tres años.

Artículo 161.

1. O Tribunal Constitucional tien churisdición en tot lo territorio español y ye competén ta conoixer:
  - a) D'o recurso d'inconstitucionalitat contra leis y disposicions normativas con fuerza de lei. A declaración d'inconstitucionalitat d'una norma churidica con rango de lei, interpretada por a churisprudenzia, l'afeutará a ísta, pero a sentenza u sentenzias que n'aigan recaito no perderán a valor de cosa chudgada.
  - b) D'o recurso d'emparo por violación d'os dreitos y d'as libertaz contenius en l'article 53.2 d'ista Constitución, en os casos y formas que a lei estableixca.
  - c) D'os conflictos de competenzia entre l'Estau y as Comunidaz Autonomas u d'os d'as Comunidaz Autonomas entre elles.
  - d) D'as atras materias que l'atribuyen a Constitución u as leis organicas.
2. O Gubierno podrá impugnar debán d'o Tribunal Constituzional as disposicions y resoluzions adoptadas por os organos d'as Comunidaz Autonomas. A impugnazioón prevocará la suspensión d'a disposición u d'a resolución recurrida, pero lo Tribunal, en o suyo caso, abrá de ratificar-la u alzar-la en un plazo no superior a os zinco meses.

Artículo 162.

1. Son lechitimaus:
  - a) Ta interposar o recurso d'inconstitucionalitat, o Presidén d'o Gubierno, o Defensor d'o Pueblo, zinqua Deputaus, zinqua Senadors, os organos colechiaus eixecutivos d'as Comunidaz Autonomas y, en o suyo caso, as suas Asambleyas.
  - b) Ta interposar o recurso d'emparo, toda persona natural u churidica que invoque un interés lechitimo, amás d'o Defensor d'o Pueblo y d'o Ministerio Fiscal.
2. En os atros casos a lei organica determinará las personas y os organos lechitimaus.

Artículo 163.

Cuan en qualche prozeso, un organo chudizial considere que una norma con rango de lei, aplicable a o caso, d'a validez d'a cual penda la dezisión, pueda ser contraria a la Constitución, planteyará la cuestión debán d'o Tribunal Constituzional en os supuestos, en a forma y con os efectos que a lei estableixca, que en garra caso serán suspensivos.

Artículo 164.

1. As sentencias d'o Tribunal Constitucional se publicarán en o “Boletín Oficial del Estado” con os votos particulars, si ye que bi'n ese.

Tienen a valor de cosa chudgada a partir d'o día siguién d'aber estau publicaus y no pueden ser obcheto de recurso en contra. As que declaren a inconstitucionalitat d'una lei u d'una norma con fuerza de lei y todas as que no se limiten a la estimación subchetiva d'un dreito, tienen plens efeutos debán de todas as personas.

2. Fueras de que en a dezisión se dispose unatra cosa, subsistirá la vichenzia d'a lei en a parti no afeutada por a inconstitucionalitat.

Artículo 165.

Una lei organica regulará o funzionamento d'o Tribunal Constitucional, l'estatuto d'os suyos miembros, o prozedimiento debán d'íste y as condizions ta l'exerzizio d'as azions.

TÍTOL X D'a reforma constituzional

Artículo 166.

A iniziativa de reforma constituzional s'eixerzerá en os termins previstos en os apartaus 1 y 2 de l'article 87.

Artículo 167.

1. Os proyectos de reforma constituzional abrán d'estar aprebaus por una mayoría d'as tres zinquenas partis de cadaguna d'as Cambras.

Si no bi'n ese acuerdo entre as dos, se prebará d'obtener-lo a traviés d'a creyazión d'una comisión de composición paritaria de Deputaus y Senadors que presentará un testo que será votau por o Congreso y por o Senau.

2. En caso de no conseguir-se l'aprebazióñ a traviés d'o prozedimiento de l'apartau anterior, y siempre que o testo ese obtenuiu o voto favorable d'a mayoría absoluta d'o Senau, o Congreso, por mayoría d'as dos terzeras partis, podrá aprebar-ne a reforma.

3. Una vegada aiga estau aprebada la reforma por as Cortes Chenerals, será sosmesa a referendum ta ser ratificada, siempre que lo demande una dezena parti d'os miembros de cualsiquiera d'as Cambras, dintro d'os quinze días siguiens a o de l'aprebazióñ.

Artículo 168.

1. Si se proposase a revisión total d'a Constitución u una parzial que afeutase a o Títol Preliminar, o Capítol II. Sezión 1^a d'o Títol I, u o Títol II, se prozederá a l'aprebazió d'o prenzipio por mayoría de dos terzios de cada Cambra, y a la disoluzión inmediata d'as Cortes.
2. As Cambras eslechidas abrán de ratificar a dezisión y prozeder a l'estudeo d'o nuevo testo constituzional, que abrá d'estar aprebaus por mayoría de dos terzios d'as dos Cambras.
3. Una vegada aprebada la reforma por as Cortes Chenerals, se sosmeterá a referendum ta la suya ratificación.

Artículo 169.

No podrá planteyar-se a reforma constituzional en tiempos de guerra u de vichenzia de belún d'os estaus previstos en l'articleo 116.

DISPOSIZIONS ADIZIONALS

Primera.

A Constitución empara y respeta os dreitos istoricos d'os territorios forals. L'actualizazió cheneral de dito rechimen foral se fará, en o suyo caso, dintro d'o marco d'a Constitución y d'os Estatutos d'Autonomía.

Segunda.

A declarazió d'edat que contién l'article 12 d'ista Constitución no perchudica a las situazions emparadas por os dreitos forals en l'ambito d'o dreito privau.

Terzera.

A modificalzió d'o rechimen economico y fiscal de l'archipelago canario requerirá un informe previo d'a Comunidat Autonomica u, en o suyo caso de l'organo provisional autonomico.

Cuarta.

En as Comunidatz Autonomas aón tienga la siede más d'una Audenzia Territorial, os Estatutos d'Autonomía respetivos podrán mantener as que ya i

yeran y distribuyir-ne as competencias entre ellas, siempre de conformidad con o que preveye a Lei Organica d'o Poder Chudizial y mantenendo-ne a unidad y a independencia.

DISPOSIZIONS TRANSITORIAS

Primera.

En os territorios adotaus d'un rechimen provisional d'autonomía, os suyos organos colechiaus superiors, por meyo d'un acuerdo adoptau por a mayoría absoluta d'os suyos miembros, podrán sustituir a iniciativa que l'apartau 2 de l'article 143 les atribuye a las Deputazions Provinzials u a os organos interinsulsars correspondiens.

Segunda.

Os territorios que en o pasau esen plebiszitau afirmativamén proyectos d'Estatuto d'Autonomía y en o momento de promulgar ista Constitución cuen-ten con rechimens provisionals d'autonomía, podrán prozeder inmediatamén en a forma prevista por l'apartau 2 de l'article 148, siempre que l'alcuerden asinas, por mayoría absoluta, os organos preautonomicos colechiaus superiors, que abrán de comunicar-lo a o Gubierno. O proyecto d'Estatuto será elaborau d'acuerdo con o que estableixe l'article 151, numero 2, a convocatoria de l'organo colechiau preautonomico.

Terzera.

A iniciativa d'o prozeso autonomico por parti d'as Corporazions locals u d'os suyos miembros, prevista por l'apartau 2 de l'article 143, s'entende que ye diferida, con toz os suyos efeutos, dica la celebración d'as primeras eslezions locals baixo a vichenzia d'a Constitución.

Cuarta.

1. En o caso de Navarra, y a efeutos d'a sua incorporación a o Consello Cheneral Basco u a o rechimen autonomico basco que lo sustituiga, en cuentas d'o que estableixe l'article 143 d'a Constitución, a iniciativa le corresponde a l'Organo Foral competén, que adoptará la sua dezisión por mayoría d'os miembros que lo componan. Ta que dita iniciativa siga valida, caldrá, amás, que a dezisión de l'Organo Foral competén siga ratificada por un referendum convocau espresamén ta ixo, y aprebaus por mayoría d'os votos validos emitius.

2. Si a iniziativa no prosperase, nomás se podrá tornar a produzir que en un atro periodo de mandato de l'Organo Foral Competén, y en cualesquier caso, cuan aiga pasau o plazo mínimo que estableixe l'article 143.

Zinquena.

As ziudaz de Ceuta y Melilla podrán constituyir-se en Comunidaz Autonomas en o caso que asinas lo dezidan os suyos respetivos Conzellos, por meyo d'un alcuerdo adoptau por a mayoría absoluta d'os suyos miembros y, si l'autorizan as Cortes Chenerals, a traviés d'una lei organica, en os termins previstos por l'article 144.

Seisena.

Si se remiten a la Comisión de Constitución d'o Congreso cuantos proyectos d'Estatuto, serán dictaminaus segунtes l'orden en que i esen dentrau, y o plazo de dos meses a que se refiere l'article 151 prenzipiará a contar dende que a Comisión remate l'estudeo d'o proyecto u proyectos de que suzesivamén aiga conoixiu.

Setena.

Os organismos provisionals autonomicos se considerarán disueltos en os casos siguiens:

- a) Una vegada aigan estau constituyius os organos que estableixcan os Estatutos d'Autonomía aprebaus de conformidat con ista Constitución.
- b) En o supuesto de que a iniziativa d'o prozeso autonomico no plegase a prosperar por no cumplir os requisitos previstos en l'article 143.
- c) Si l'organismo no ese eixerziu o dreito que le reconoixe a disposición transitoria primera dintro d'o plazo de tres años.

Ueitena.

1. Dimpués d'a dentrada en vigor d'a presén Constitución, as Cambras que l'han aprebada asumirán as funzions y as competenzias que se i siñalan respetativamén ta o Congreso y ta o Senau, sin que en garra caso lo suyo mandato s'estienda dillá d'o 15 de chunio de 1981.

2. A efeutos d'o que s'estableixe en l'article 99, a promulgación d'a Constitución se considera como supuesto constituzional en o que ye prozedén aplicar-lo. A tal efeuto, a partir de dita promulgación s'ubrirá un periodo de trenta días ta l'aplicación d'o que se disipa enixe articlo. Durán iste periodo, l'actual Pre-

sidén d'o Gubierno, que asumirá las funzions y as competenzias que a Constitución estableixe ta iste cargo, podrá optar por emplegar a facultat que le reconoixe l'article 115 u bien dar paso, con a suya dimisión, a l'aplicación d'o que estableixe l'article 99; en iste zaguer caso quedará en a situazión prevista en l'apartau 2 de l'article 101.

3. En caso de disolución, d'alcuerdo con o que preveye l'article 115, y si no s'ese produziu legalmén o que preveyen os artículos 68 y 69, caldrá aplicar a las eslezions as normas vichens anteriomén, con as solas eszepzions que en o que fa referencia a inesleschibilidaz y incompatibilidaz s'aplicará directamén o que preveye l'article segundo d'a letra b) de l'apartau 1 de l'article 70 d'a Constitución y o que ísta mesma disposa respeuto a la edat de votar y o que estableixe l'article 69.3.

Nuena.

A os tres años d'aber siu eslechius por primera vegada os miembros d'o Tribunal Constitucional se designará por sorteo un grupo de cuatro miembros d'a misma prozedenzia electiva que aiga de zesar y ser renovau. A istos solos efeutos, se considerarán agrupaus como miembros d'a misma prozedenzia os dos designaus a propuesta d'o Gubierno y os dos que prozedan d'a formulada por o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial. Dimpués d'un segundo periodo de tres años se renovará por o mesmo prozedimiento un d'os dos grupos no afeutaus por o sorteo anterior. Dende ixe momento a renovazión s'achustará a o que estableixe o numero 3 de l'article 159.

DISPOSIZIÓN DEROGATORIA

1. Queda derogada la Lei 1/1977, de 4 de chinero, ta la Reforma Politica, y, si no estasen ya derogadas por ista Lei, a de Prenzipios d'o Movimiento Nazional, de 17 de mayo de 1958; o Fuero d'os Españols, de 17 de chulio de 1945; o Fuero d'o Treballo, de 9 de marzo de 1938; a Lei constitutiva d'as Cortes, de 17 de chulio de 1942; a Lei de Suzesión en a Chefatura de l'Estau, de 26 de chulio de 1947, modificadas todas por a Lei Organica de l'Estau, de 10 de chinero de 1967 y en os mesmos termins ista zaguera y a d'o Referendum Nazional, de 22 d'octubre de 1945.

2. En a mida que podese conservar bella vichenzia, se considera derogada definitivamén a Lei de 25 d'octubre de 1839 en o que podese afeutar a las provinzias d'Alava, Guipúzcoa y Vizcaya.

En os mesmos termín se considera derogada definitivamén a Lei de 21 de chulio de 1876.

3. Igualmén quedan derogadas todas as disposizions que s'oposen a o que estableixe ista Constitución.

DISPOSICIÓN FINAL

Ista Constitución entrará en vigor o mesmo día que en siga publicau o testo ofizial en o “Boletín Oficial del Estado”. Será publicada tamién en as atras luengas d’España.

POR TANTO,

MANDO A TOZ OS ESPAÑOLS, PARTICULARS Y AUTORIDAZ,
QUE GUARDEN Y FAIGAN GUARDAR ISTA CONSTITUICIÓN
COMO A NORMA FUNDAMENTAL DE L’ESTAU.

PALAZIO D’AS CORTES, VEINTISIETE DE DIZIEMBRE DE MIL
NUEUZIENTOS SETANTA Y UEITO.

CHUAN CARLOS

O PRESIDÉN D’AS CORTES
Antonio Hernández Gil

O PRESIDÉN D’O CONGRESO D’OS DEPUTAUS
Fernando Álvarez de Miranda y Torres

O PRESIDÉN D’O SENAU
Antonio Fontán Pérez

ENDIZE ANALITICO

A

- Abdicación**, 57.5
- Activitat económica**
- Actuación d'os poders publicos, 130
Competenzias de l'Estau, 149.1.13
- Economía, de mercau, 38
- Equilibrio entre rechions, 138.1
- Iniziativa publica 128.2
- Libertat, d'interpresa, 38
- Planificación, 38, 131
- Actos alministrativos**
- Audencia de l'interesau, 105
- Actos d'o Rei**
- Referendum, 56.3, 64.1
- Responsabilidat, 64.2
- Aeronaus**, 149.1.20
- Aeropuertos**
- Competenzia d'as Comunidaz
Autonomas, 148.1.6
- Competenzia de l'Estau, 149.1.20
- Afers publicos**, 23.1
- Agricultura
- Os poders publicos atenderán, 130.1
- Competenzia d'as Comunidaz
Autonomas, 148.1.7
- Albitrariad d'os poders publicos**, 9.3
- Alcaldes**, 140
- Alministración de Chustizia**
- Azión popular, 125
- Colaboraziún con chuezes y tribunals, 118
- Competenzia, esclusiva de l'Estau, 149.1.5
- Error chudizial, 121
- Gratuita, 119
- Guarenzias de l'acusau, 24.2
- Partizipazioón d'os ziudadanos, 125
- Polizia chudizial, 12.6
- Por chuezes y machistraus, 117.1
- Presunzione d'inozenzia, 24.2
- Procedimiento oral, 120.2
- Publizidat, 120.1 y 3
- Alministración publica**
- Adreza, 97
- Competenzias d'as Comunidaz
Autonomas, 149.1.18
- Competenzias de l'Estau, 149.1.18
- Control chudizial, 106
- Creyazión y supresión d'organos, 103.2
- De l'Estau en as Comunidaz
Autonomas, 154
- Defensor d'o Pueblo, 54
- Fins, 103.1
- Prenzipios d'actuazión, 103.1
- Alministración zevil**
- Adreza, 97
- Proibición de Tribunals d'Onor, 26
- Proibición d'imposar sanzions
privativas de libertat, 25.3
- Alterazión de mugas provinzials**, 141.1
- Apatridas**, 13.4
- Aproveitamientos hidraulicos**
- Competenzia d'as Comunidaz
Autonomas, 148.1.10
- Competenzia de l'Estau, 149.1.22
- Armas y explosivos**, 149.1.26
- Artesanía
- Os poders publicos atenderán, 130.1
- Competenzia d'as Comunidaz
Autonomas, 148.1.14
- Asambleyas lechislativas d'as Comunidaz, Autonomas**
- Eslección d'os suyos miembros, 152.1

- Incompatibilidat d'os suyos miembros con a condición de Deputau, 67.1
 Iniziativa lechislativa, 87.2
 Lechitimazió ta recurso d'inconstitucionalitat, 162
 Responsabilidat d'o Presidén y Miembros d'o Consello de Gubierno, 152.1
- Asistenzia, sozial**, 148.1.20
- Asoziaziuns**
 De chuezes, machistraus y fiscals, 127.1
 Disoluzión, 22.4
 Ilegals, 22.2
 Inscripción, 22.3
 Paramelitars, 22.5
 Secretas, 22.5
 Suspensión, 22.4
- Asoziaziuns interpresariais**
 Colaboración en a planificación económica, 131.2
 Estructura y funcionamiento democraticos, 7
 Fins, 7
 Libertat de creyazión, 7
 Respeto a la Constitución y a la Lei, 7
- Auguas**
 Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.10
 Competenzia de l'Estau, 149.1.22
- Audenzias Territorials**, 4
- Autonomía**
 De Munizipios, 137, 140
 De Nazionalidaz y Rechions, 137, 143.1
 De Provinzias, 137, 141.1, y, 2
 D'Universidaz, 27.10
- Azeso a funzioni y cargos publicos**
 Dreito, d'os, ziudadanoos, 23
 Regulazión, 103.3
- Azión popular**, 125
- B**
- Banca**, 149.1.11
Bandas armadas, 55.2
Bandera
 D'as Comunidaz Autonomas, 4.2
 D'España, 4.1
 Emplego, 4.2
- Bibliotecas**
 Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.15
 Competenzia de l'Estau, 149.1.28
- Biens Comunals**, 132.1
- Biens de dominio publico**, 132.1
- Buques**, 149.1.20
- C**
- Cables aéros y submarinos**, 149.1.21
- Cambras lechislativas**
 Adopzió d'alcuerdos, 79.1
 Asunzió de funzioni a la dentrada en vigor d'a Constitución, DT8
 Autorizació ta o prozesamiento d'os suyos miembros, 71.2
 Caráuter publico d'as sesions plenarias, 80
 Comisión Mista Congreso-Senau, 74
 Comisions d'investigazión, 76.1
 Comisions lechislativas permanens, 75.2
 Comparezenzia a o suyo requerimiento, 76.2
 Demandas, 77.1
 Deputación Permanén, 78
 Disoluzión a propuesta d'o Presidén d'o Gubierno, 115
 Disoluzión automatica, 99.5
 Disoluzión en situazions d'eszepzión, 116.5
 Eslección d'as Mesas, 72.2

- Eslección d'os Presidens, 72.2
- Funzionamiento en Pleno y por Comisions, 75
- Mozión de zensura, 115.3
- Periodos de sesions, 73.1
- Presidencia d'as Sesions Conchuntas, 72.2
- Presupuestos, 72.1
- Reglamentos, 72.1
- Requerimiento a o Tribunal Constituzional sobre Trataus Internazionales, 95.2
- Sesions, 73
- Sesions Conchuntas, 74.1
- Capital de l'Estau, 5**
- Carreteras**
  - Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.5
  - Competenzia de l'Estau, 149.1.21
- Casa d'o Rei**
  - Nombramiento d'os suyos miembros, 65.2
  - O Rei perzibe d'os Presupuestos, 65.1
- Castellano**
  - Deber conoixer-lo, 3.1
  - Debers d'os ziudadanos, 30.4
  - Dreito a usar-lo, 3.1
  - Luenga ofizial de l'Estau, 3.1
- Cherarquía normativa, 9.3**
- Chornada laboral, 40.2**
- Choventut, 48**
- Chudgaus y Tribunals**
  - Funzionamiento, 122
  - Potestat churisdizional, 117.3
  - Unidat churisdizional, 117.5
- Chuezes**
  - Alministración de Chustizia, 117.1
  - Asoziations profesionals, 127.1
  - Estatuto, 122.1
  - Incompatibilidaz, 70.1, 127.1
- Independenzia y inamobilidat, 117.1
- Chuntas Electorals, 70.1**
- Churamento**
  - D'o Prenzipe ereu, 61.2
  - D'o Rechén, 61.2
  - D'o Rei, 61.2
- Churaus, 125**
- Churisdizión melitar, 117.5**
- Chustizia**
  - Alministración, 117.1
  - Azión popular, 125
  - Colaboraziòn, 118
  - Complimiento de sentenzias, 118
  - Gratuita, 119
  - Indemnizaziòn de daños, 121
  - Independenzia y inamobilidad, 117.1
  - Publizidat, 120
  - Unidat churisdizional, 117.5
  - Valor superior, 1.1
- Clausula de conzenzia, 20.1**
- Colechios profesionals, 36**
- Comerzio esterior, 149.1.10**
- Comerzio interior, 51.3**
- Competenzias**
  - D'as Comunidaz Autonomas, 148, 149.3, 150
  - Esclusivas de l'Estau, 149
- Comunicazions**
  - Dreito a o secreto, 18.3
  - Suspension de dreitos, 55
- Comunidaz, Autonomas**
  - Asambleyas lechislativas, 152.1
  - Autonomía finanziera, 156
  - Banderas, 4.2
  - Colaboraziòn en a chestión de tributos de l'Estau, 156.2
  - Competenzias, 148, 149, 150
  - Conflictos constituzionals de competenzia, 161.2

- Consello de Gubienro, 152.1
- Control de l'activitat d'os suyos organos, 153
- Convenios, 145
- Coordinación con l'alministración de l'Estau, 154
- Delegau d'o Gubienro, 154
- Disoluzión d'organos provisionals d'autonomía, DT7
- Dreitos forals, DA1
- Establimiento de treudos, 133.2
- Incomplimiento d'a Constituzión u as leis, 155
- Iniziativa d'o prozeso autonomico, 143, 144, 151, DT1 a 5
- Iniziativa lechislativa, 97.2
- Leis d'armonización, 150.3
- Leis de transferenzia, 150.2
- Leis marco, 150.1
- Luengas, 3.2
- Organización chudizial, 152.1, DA4
- Organización instituzional, 152
- Proibición de federazions, 145.1
- Recursos economicos, 157
- Senadors designaus por ellas, 69.5
- Confesions relixiosas**, 16.3
- Conflictos de competenzia**
  - Competenzia d'o Tribunal Constituzional, 161.1
  - Lechitimazión, 161.2, 162.2
  - Sentenzias, 164.1
- Congreso d'os Deputaus**
  - Composición, 68.1
  - Convocatoria, 68.6
  - Custión de confianza, 112
  - Decretos-leis, 86.2
  - Deputación Permanén, 73, 78, 116.5
  - Disoluzión, 68.4, 115, 116.5
  - Durazión, 68.4
  - Iniziativa lechislativa, 87.1
  - Leis Organicas, 92.2
  - Mozión de zensura, 113
- Presidenzia, 72
- Situacions eszepzionales, 116
- Consello Cheneral d'o Poder Chudizial**, 122.2 y 3
- Consello d'Estau**, 107
- Consellos de Gubienro d'as Comunidaz Autonomas**
  - Responsabilidat debán de l'Asambleya lechislativa, 152.1
- Consello de Menistros**
  - Custión de confianza, 112
  - Decretos, 62
  - Disoluzión d'as Cambras, 115.1
  - Estaus d'alarma, eszepzión y sitio, 116
  - Proyectos de lei, 88
- Consorte d'a Reina**, 58, 59
- Constituzión**
  - Autonomía de nazionalidaz y rechions, 2
  - Entrada en vigor, DF8
  - Dreitos istoricos d'os territorios forals, DA1
  - Eixerizio de competenzias por organizazions internazionals, 93
  - Esfensa por as Fuerzas Armadas, 8.1
  - Fundamento, 2
  - Incumplimiento por Comunidaz Autonomas, 155.1
  - Publicazión, DF
  - Suzección d'os ziudadanos y poders publicos, 9.1
  - Trataus internazionals, 95.1
- Consumidores y usuarios**, 51
- Contratos alministrativos**, 149.1.18
- Control previo d'inconstituzionalidad**, 95.2
- Convenios colectivos**, 37.1
- Conzello ubierto**, 140
- Conzesions alministrativas**, 149.1.18

- Cooperativas**, 129.2
- Corporacions locals**, 133.2
- Correus y telecomunicacions**, 149.1.21
- Cortes Chenerals**
- Apresazión d'os Presupuestos de l'Estau, 134.1
  - Cambras que las forman, 66.1
  - Control de l'azión d'o Gubierno, 66.2
  - Convocatoria, 62
  - Defensor d'o Pueblo, 54
  - Delegación lechislativa, 82
  - Disoluzión, 62, 115
  - Estatuto d'o suyo personal, 72.1
  - Inviolabilitat, 66.3
  - Miembros no ligaus por mandato imperativo, 67.2
  - Nombramiento de Rechén, 59.3
  - Nombramiento de Tutor d'o Rei, 60.1
  - Potestat lechislativa, 66.2
  - Presidencia, 72.2
  - Prozedimiento ta la presa de dezisions, 74.2
  - Representazió d'o pueblo español, 66.1
  - Trataus Internazionals, 93, 94, 95
  - Tribunal de Cuentas, 136
- Credito**, 149.1.11
- Cuenta Cheneral de l'Estau**, 136.1
- Cultura**
- Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.17
  - Deber de l'Estau, 149.2
  - Fomento, 148.1.17
  - Promozión y desembolique, 44.1, 50
- Custión de confianza**, 112, 114
- Custión d'inconstitucionalidad**, 163
- D**
- Declaración de guerra**, 63.3
- Declaración d'inconstitucionalitat**, 161.1
- Declaración Universal de Dreitos Umanos**, 10.2
- Decretos-leis**, 86
- Defensor d'o Pueblo**, 54
- Incompatibilidaz, 70.1
  - Lechitimazión en recursos d'emparo y inconstitucionalitat, 162.1
- Delegación lechislativa**, 82
- Denominazió d'as disposizions, 85
  - Limitazions, 83
- Delegau d'o Gubierno en as Comunidaz Autonomas**, 154
- Deputaus**
- Asignazió económica, 71.4
  - Control chudizial d'actas y credenzials, 70.2
  - Durada d'o mandato, 68.3
  - Eslezions, 68
  - Inelechibilidat y incompatibilidat, 67.1, 70.1
  - Inmunitat, 71.2
  - Inviolabilitat, 71.1
  - Lechitimau ta interposar recurso d'inconstitucionalitat, 162.1
  - Numero, 68.1
  - Prozesamiento, 71.2
  - Tribunal competén, 71.3
  - Voto personal y indeleggible, 79.3
- Deputación Permanén**, 78
- Deputazions provinzials**, 145
- Iniziativa d'o prozeso autonomico, 143.2
- Desemplego**, 41
- Deuda publica**, 135
- Competenzia de l'Estau, 149.1.14
- Dilichenzias polizials y chudizials**
- Asistenzia d'avogau, 17.3
- Dimisión d'o Gubierno**
- Perda d'a confianza parlamentaria, 114

Por muerte u dimisión d'o Presidén, 101
Disminuius fisicos y sensorials, 49
Disposizions alministrativas, 105
Divisas, 149.1.11
Domizilio
 Inviolabilitat, 18.2
 Suspensión de dreitos, 55.1
Dreito a l'autonomía, 2, 143.1
Dreito a la información, 20
 Suspensión 55
Dreito a la libertat y seguridat, 17
 Suspensión, 55
Dreito a la produzión y creyazón literaria, artística, zientifica y tecnica, 20.1
Dreito a la salut, 43
Dreito a la vida, 15
Dreito a la vivienda, 47
Dreito a la onor, a la intimidat y a la propia imachen, 18
 Limites 20.4
Dreito a o treballo, 35.1
 D'os presos, 25.2
Dreito d'asilo, 13.4
 Competenzia de l'Estau, 149.1.2
Dreito de grazia
 Inaplicación, 102.3
 Prerrogativa reyal, 62
Dreito de petición, 29, 77
Dreito de reunión, 21
Dreito de sindicazón, 28
Dreito de sufrachio, 23
 Asambleyas lechislativas d'as Comunidaz Autonomas, 152.1
 Eslezions lechislativas, 68.1, 69.1
 Eslezions locals, 13.2, 140

Dreitos fundamentals
 Fundamento d'a paz sozial, 10.1
 Guarenzia, 53
 Igualdat en tot o territorio, 139.1
 Interpretazión, 10.2
 Suspensión, 55
Dreitos istoricos d'os territorios forals, DA1
Duanas, 149.1.10
E
Economía de mercau, 38
Edat
 Matrimonio, 32.2
 Mayoría, 12, DT 2
Educazión
 Chestión por os interesaus, 27.7
 Competenzia de l'Estau, 149.1.30
 Creyazón de zentros dozens, 27.6
 Dreito a ella, 27
 Dreito a la educación relichiosa y moral, 27.3
 Enseñanza obligatoria, 27.3
 Fomento, 27.5
 Inspezión, 27.8
 Libertat d'enseñanza, 27.1
 Obligatoriedat d'a basica, 27.4
Educación física, 43.3
Esfensa
 Competenzia de l'Estau, 149.1.4
 D'a integridat territorial y l'ordinamiento constituzional, 8.1
 Deber d'os españols, 30.1
Esferra publica, 30.4
Eslezions a las Asambleyas lechislativas d'as Comunidaz Autonomas, 152.1
Eslezions chenerals
 Calendata de zelebrazión, 68.6
 Control d'a sua validez, 70.2

- Incompatibilidat, 70.1
 Inelechibilitat, 70.1
 Zircunscripcions, 68,2, 69
- Eseleccions locals**, 140
 Dreitos d'os estrancers, 13.2
- Esporte**
 Competenzia d'as Comunidaz
 Autonomas, 148.1.19
 Fomento, 43.3
- Embaixadors**, 63
- Emigración**, 149.1.2
- Emplego**, 40.1, 41
- Enerchía electrica**, 149.1.22
- Enseñanza**
 Libertat, 27.1
 Obligatoria y gratuita, 27.4
 Programación, 27.5
- Entidad locals menors**, 140
- Erenzio**, 33.1
- Error chudizial**, 121
- Espazio aero**, 149.1.20
- Especulación d'o suelo**, 47
 Espropiazióñ forzosa 33.3
 Competenzia de l'Estau, 149.1.18
- Estadistica**, 149.1.31
- Estatuto d'os funzionarios publicos**
 Competenzia de l'Estau, 149.1.18
 Regulación por lei, 103.3
- Estatuto d'os treballadors**, 35.2
- Estatuto d'o personal d'as Cortes Chenerals**, 72.1
- Estatutos d'autonomía.**
 Contenui, 147.2, 152.1
 Elaboración, 146, 151.2
 Iniciativa, 143.2, 151.1, DT1, DT2, 144
 Lei organica, 81, 146
 Modificacióñ, 152.2
- Norma instituzional basica, 147.1
 Promulgación, 151.2
 Ratificazióñ por as Cortes, 151.2
 Referendum, 151.2
 Reforma, 147.3, 152.2
 Tramitacióñ como que lei, 146, 151.2
- Estau d'alarma, eszepzión y sitio**, 116
 Delitos sometius a la churisdizióñ
 melitar, 117.5
 Suspensióñ de dreitos, 55
- Estradición**, 13.3
 Estrancers
 Competenzia de l'Estau, 149.1.2
 Dreito d'asilo, 13.3
 Dreitos politicos, 13.2
 Libertaz publicas, 13.1
- F**
- Familia**, 39
- Fazienda d'as Comunidaz
 Autonomas**, 156
- Faziendas locals**, 142
- Ferias interiores**, 148.1.12
- Ferrocarrils**
 Competenzia d'as Comunidaz
 Autonomas, 148.1.5
 Competenzia de l'Estau, 149.1.21
- Fichers alministrativos**, 105
- Fillos**
 Debers d'os pais, 39.3
 Igualdat, 39.2
 Investigacióñ d'a paternidat, 39.2
- Fiscal cheneral de l'Estau**, 124
- Fondo de compensazióñ
 interterritorial**, 158.2
- Forma politica de l'Estau**, 1.3
- Formación profesional**, 40.2
- Fuerzas Armadas**
 Churisdizióñ, 117.5

- Competenzia esclusiva de l'Estau,
149.1.4
- Dreito de petición, 29.2
- Dreito de sindicación, 28
- Incompatibilidat parlamentaria, 70.1
- Mando supremo, 62
- Misión, 8.1
- Organización, 8.2
- Regulación por Lei organica, 8.2

Fuerzas y Cuerpos de Seguridat

- Dependenzia d'o Gubierno, 104.1
- Dreito de petición, 29.2
- Dreito de sindicación, 28
- Funzions, 104.1
- Incompatibilidat parlamentaria, 70.1
- Incompatibilidaz, 103.3
- Prenzipios d'actuación, 104.2
- Regulación por Lei organica, 104.1
- Funzionarios publicos
- Azeso a la funzione pubblica, 23.2, 103.3
- Competenzia de l'Estau, 149.1.18
- Dreito de sindicación, 28.1, 103.1
- Estatuto, 103.3
- Incompatibilidaz, 103.3

Fundazions, 34

G

Ganadería

- Actuación d'os poders publicos,
130.1
- Competenzia d'as Comunidaz
Autonomas, 148.1.17

Gasto publico

- Finalidat, 31.2
- Presupuesto, 134.2
- Sostenimiento, 31.1

Grupos parlamentarios

- Azeso a meyos de comunicación de
l'Estau, 20.3
- Representaziòn en as Deputazions
Permanens, 78.1

- Guarenzia d'as libertaz y dreitos
fundamentals, 53**
- Defensor d'o Pueblo, 54
- Recurso d'emparo, 53.2, 161.1, 162.1
- Regulación por lei, 53.1

Gubierno

- Comparezenzia debán d'as Cambras,
110
- Composición, 98
- Custión de confianza, 112, 114.1
- Decretos lechislativos, 85
- Decretos-leis, 86
- Dimisiòn, 101, 114
- Estaus d'alarma, eszepzión y sitio, 116
- Funzions, 97
- Información a las Cambras, 109
- Iniziativa lechislativa, 87.1
- Interpelazions parlamentarias, 111
- Lechislaziòn delegada, 82 a 85
- Moziòn de zensura, 113
- Potestat reglamentaria, 97
- Presupuestos, 134.1
- Programa, 99.2
- Propuesta de miembros d'o Tribunal
Constituzional, 159.1
- Proyectos de lei, 88
- Referendum, 92.2
- Responsabilidat debán d'o
Congreso, 108
- Zese, 101

Guerra, 63.3

H

Habeas corpus, 17.4

I

Igualdat

- Competenzias de l'Estau, 149.1.1
- De dreitos en tot o territorio, 139.1
- Debán d'a lei, 14

Incompatibilidaz

- D'a Tutela d'o Rei, 60.2

- De chuezes, machistraus y fiscals, 127
- De Deputaus y Senadors, 67.1, 70
- De funzionarios publicos, 103.3
- De miembros d'o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial, 122.2
- De miembros d'o Gubierno, 98
- De miembros d'o Tribunal Constituzional, 159.4
- De miembros d'o Tribunal de Cuentas, 136.3
- D'o Defensor d'o Pueblo, 70.1
- Indemnizació**
  - Por error chudizial, 121
  - Por lesión a consecuencia d'o mal funzionamiento de servizios publicos, 106.2
  - Por privazióen de biens y dreitos, 33.3
- Indultos chenerals**, 62
- Inelechibilidat**, 70.1
- Informatica**, 18.4
- Iniciativa autonomica**, 143.2, 151, DT1, DT2
- Iniziativa lechislativa**
  - D'as Comunidaz Autonomas, 87.2
  - D'o Congreso y d'o Senau, 87.1
  - D'o Gubierno, 87.1
  - Popular, 87.3
- Immigració**, 149.1.2
- Integridat fisica y moral**, 15
- Integridat territorial**, 8.1, 94.1
- Interpelazions y preguntas parlamentarias**, 111
- Interpresa**
  - Economía de mercau, 38
  - Intervención estatal, 128.2
  - Libertat, 38
  - Participazióen, 129.2
- Interpresarios**
  - Dreito a adoptar midas de conflicto colectivo, 37.2
  - Dreito a la negoziazión colectiva, 37.1
- Libertat d'interpresa, 38
- Investigazióen zientifica y tecnicia**
  - Dreito, 20.1
  - Fomento, 149.1.15
  - Promozióen, 44
- Inviolabilidat**
  - De Deputaus y Senadors, 67.1, 70
  - D'a persona d'o Rei, 56.3
  - D'as Cortes Chenerals, 66.3
  - D'o domizilio, 18.2
- Irretroactividad de disposizions sanzionatorias no favorables u restrictivas de dreitos**, 9.3
- L**
- Lechislazióen laboral**, 149.1.7
- Lechislazióen mercantil**, 149.1.8
- Lechislazióen penal**, 149.1.8
- Lechislazióen penitenziaria**, 149.1.8
- Lechislazióen prozesal**, 149.1.8
- Lechislazióen zevil**, 149.8
- Leis**
  - D'armonizazióen, 150.3
  - D'as Comunidaz Autonomas, 150.1, 153
  - De bases, 82.4, 83
  - De transferenzia, 150.2
  - Derogadas, DD
  - Marco, 150.1
  - Organicas, 75.3, 81, 87.3
- Libertat de catedra**, 20.1
- Libertat d'enseñanza**, 27.1
- Libertat d'espresión**, 20, 55.1
- Libertat d'interpresa**, 38
- Libertat de pensamiento**, 16
- Libertat de prensa**, 20
- Libertat de residenzia**, 19, 55.1, 139

Libertat ideolochica, 16**Libertat relichiosa**, 16, 27.3**Libertat de zirculazión**, 19, 55.1, 139**Luengas españolas**

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 148.1.17

Ofizial de l'Estau, 3.1

Ofizials en as Comunidaz

Autonomas, 3.2

Patrimonio cultural, 3.3

Publicazióñ d'a Constituzión, DF

M**Machistraus**

Alministración de chustizia, 117

Asoziazióñ profesional, 127.1

Estatuto, 122.1

Incompatibilidaz, 70.1, 127

Independenzia y inamobilidad, 117.1

Machistraus d'o Tribunal**Constituzional**, 159, DT9**Manifestazions**

Comunicazióñ previa, 21.2

Proibizióñ de presentar petizions a las Cambras, 77.1

Mar territorial, 132.2**Marina mercán**, 149.1.20**Matrimonio**, 32

Competenzia de l'Estau, 149.1.8

Mayoría d'edat, 12, DA 2**Medio ambién**, 45

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 148.1.9

Competenzia de l'Estau, 149.1.9

Melilla

Comunidat Autonoma, DT 5

Eslezióñ de Deputaus, 68.2

Eslezióñ de Senadors, 69.4

Menisterio fiscal

Estatuto, 124.3

Funzióñ, 124

Incompatibilidaz, 70.1, 127

Lechitimizacióñ en recurso d'emparo, 162.1

Meyos de comunicazióñ sozial

Azeso a os de l'Estau, 20.3

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 149.1.27

Competenzia de l'Estau, 149.1.27

Control parlamentario d'os de l'Estau, 20.3

Miembros d'o Gubierno

Azeso a las sesions d'as Cambras, 110.1

Comparezenzia debán d'as Cambras, 110.1

Estatuto, 98.4

Incompatibilidaz, 96

Nombramiento y deseparazióñ, 62, 100

Responsabilidat criminal, 102

Minas, 149.1.25**Mozióñ de zensura a o Gubierno**, 113, 114.2, 115.3**Monarquía parlamentaria**, 1.3**Mons**

Competenzia de l'Estau, 149.1.23

Competenzia y as Comunidaz

Autonomas, 148.1.8

Munizipios, 140

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 148.1.2, 152.3

Iniziativa autonomica, 143.2, 151.1

Organizacióñ territorial de l'Estau, 137

Rechimen de conzello ubierto, 140

Museus

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 148.1.15

Competenzia de l'Estau, 149.1.28

N

- Nazionalitat española**, 11
 Competenzia de l'Estau, 149.1.2
 Dople nazionalidat, 11.3
 Nazionalidatz
 Dreito a l'autonomía, 2
 Solidaridat, 2, 138
- Negoziación colectiva**, 37.1
- Ninos**, 39.4

O

- Obchezión de conzenzia**, 30.2
 Recurso d'emparo, 53.2
- Obra social**
- Obres publicas**
 Competenzia d'as Comunidatz
 Autonomas, 148.1.4
 Competenzia de l'Estau, 149.1.24
- Onors y distinzions**, 62
- Ora ofizial**, 149.1.12
- Ordinamiento churidico**
 Prenzipios, 9
 Subchezión d'os ziudadanos y poders publicos, 9.1
 Trataus internazionals, 96.1
 Valors superiors, 1
- Ordinación d'o territorio**, 148.1.3
- Organización militar**, 8.2
- Organización territorial de l'Estau**
 Agrupazión de munizipios, 141.3
 Entidatz territorials, 137
 Igualdat de dreitos en tot o territorio, 139.1
 Libertat de zirculación, 19, 139.2
 Solidaridat, 2, 138.1
- Organizacions de consumidores y usuarios**, 51.2
- Organizacions profesionals**, 52
 Proibición de Tribunals d'Onor 26

P

- Pais**
 Asistenzia a os fillos, 39.3
 Dreito a la educación, 27.3
- Partius politicos**, 6
- Participazió**
 D'a choventut, 48
 D'os treballadors en as interpresa, 129.2
 En a Seguridat Sozial, 129.1
 Politica, 6, 23
- Patrimonio de l'Estau**, 132.3
- Patrimonio istorico, cultural y artístico**, 46
 Competenzia d'as Comunidatz
 Autonomas, 148.1.16
 Competenzia de l'Estau, 149.1.28
 Modalidatz lingüisticas d'Espanya, 3.3
- Patrimonio nazional**, 132.3
- Paz**, 63.3
- Paz sozial**, 10.1
- Penal de muerte**, 15
- Pensions**, 50
- Pesas y midas**, 149.1.12
- Pesca**
 Actuación d'os poders publicos, 130.1
 Competenzia d'as Comunidatz
 Autonomas, 148.1.11, 149.1.19
 Competenzia de l'Estau, 149.1.19
- Planificación económica**, 131.2
 Competenzia de l'Estau, 131, 149.1.13
- Plachas**, 132.2
- Plataforma continental**, 132.2
- Pleno emplego**, 40.1
- Pluralismo político**, 1.1, 6
- Plusvalías urbanísticas**, 47
- Poder chudizial**, 117 a: 127
- Politica sozial y economica**, 39 a 52

- Polizia chudizial**, 126
- Polizías autonomicas**, 149.1.29
- Polizías locals**, 148.1.22, 149.1.29
- Potestat reglamentaria**, 97
Control chudizial, 106.1
- Presidén d'o Congreso**
Disoluzión d'as Cambras
(referendum), 64.1
Eslezión, 72.2
Facultaz, 72.3
Nombramiento de Presidén d'o
Gobierno (referendum), 64.1
Presidencia d'as sesions conchuntas
d'as Cambras, 72.2
Propuesta de Presidén d'o Gobierno,
64.1, 99.1
- Presidén d'o Consello Cheneral d'o
Poder Chudizial**, 123.2
- Presidén d'o Gubierno**
Acusación por traición u delitos contra
a seguridat de l'Estau, 102.2
Atribuzions, 98.2
Custión de confianza, 112, 114.1
Defunzión, 101
Dimisión, 101
Disoluzión d'as Cambras, 115
Dreito transitorio, DT8
Investidura, 99
Lechitimización ta recurso
d'inconstitucionalitat, 162.1
Mozión de zensura, 113
Nombramiento de miembros d'o
Gobierno, 100
Nombramiento, 64, 99, 114.2
Programa, 99.2
Propuesta de candidato, 99
Referendum d'os actos d'o Rei, 64.1
Referendum, 92.2
- Presidén d'o Senau**
Eslezión, 72.2
Facultaz, 72.3
- Presidencia d'a Deputación Permanén,
78.2
- Presidén d'o Tribunal
Constituzional**, 160
- Presidén d'o Tribunal Supremo**,
122.3, 123.2
- Presidens d'os Consellos de
Gubierno d'as Comunidaz
Autonomas**, 152.1
- Presos**, 25.2
- Prestazions personals**, 31.3
- Presupuestos chenerals de l'Estau**, 134
Asignazión a las Comunidaz
Autonomas, 158.1
Consignazión ta a Casa d'o Rei, 65.1
Escluius d'a iniciativa lechislativa
popular, 87.3
- Prenzipe d'Asturias**, 57.2
- Prenzipe ereu**
Dignidat, 57.2
Churamento en conseguir a
mayoría d'edat, 61.2
Rechenzia, 59.2
- Prenzipo de legalidat**, 9.3, 25.1
- Privazión de libertat**
Dreitos d'o preso, 17, 24.2, 25
No puet imposar-se por
l'alministración zevil, 25.3
Observanzia d'a lei, 17.1
Reeduacíón y reinserzión sozial, 25.2
- Prozedimiento alministrativo**
Competenzia de l'Estau, 149.1.18
Regulación por lei, 105
- Prozedimiento lechislativo**
Competenzia lechislativa plena d'as
Comisions, 75.2 y 3
Iniziativa, 87
Leis organicas, 81.2
Estatutos d'Autonomía, 151.2

- Presupuestario, 134
 Promulgación y sanCIÓN, 62, 91
 Proposicions de lei d'o Senau, 89.2
 Proposicions de lei, 89
 Proyectos de lei, 88, 90
 Veto d'o Senau, 90.2
- Proceso autonomico (iniziativa)**, 151, 143.2
- Productos comerzials**, 51.3
- Productos farmaceuticos**, 149.1.16
- Profesions**
- Eixerizio d'as tituladas, 36
  - Libre eslección, 35.1
- Programa d'o Gubierno**, 99
- Progreso economico y sozial**, 40.1
- Promulgación d'as leis**, 62, 91
- Propiedat intelectual y industrial**
- Competenzia de l'Estau, 149.1.9
  - Dreito a la produción y creyazión literaria, artística, científica y técnica, 20
- Propiedat privada**, 33
- Proposicions de lei**
- Contrarias a una delegación lechislativa, 84
  - D'entes autonomicos, 87.2
  - D'iniziativa popular, 87.3
  - Tramitación, 89
- Provinzias**, 141
- Numero de Deputaus, 68.2
  - Numero de Senadors, 69.2
  - Unidaz territorials de l'Estau, 137
- Provinzias insulares**
- Rechimen de Capitols u Consellos, 141.4
  - Zircunscripció ta eslección de Senadors, 69.3
- Proyectos de lei**
- Aprebación por o Consello de Menistros, 88
- Posibilidat de tramitar os Decretos-leis como que proyectos de lei, 86.3
 Remisión a o Congreso, 88
 Remisión a o Senau, 90
- Publicación**
- D'a Constitución, DF
  - D'as leis, 91
  - D'as sentencias d'o Tribunal Constituzional, 164.1
  - D'os trataus internazionals, 95
- Publizidat d'as normas**, 9.3
- Puertos**
- Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.2.6
  - Competenzia de l'Estau, 149.1.20
- R**
- Rechenzia**, 59
- Churamento, 61.2
  - Incompatibilidat con a tutela, 60.2
- Rechidors**, 140
- Rechimen electoral cheneral**, 81.1
- Rechimen foral**, DA1
- Rechimens provisionals d'autonomía**
- Disoluzión d'organismos, DT7
  - Iniziativa autonomica, DT1, DT2
- Rechions**
- Dreito a l'autonomía, 2
  - Solidaridat, 2, 138
- Recurso d'emparo constituzional**
- Competenzia, 161.1
  - Lechitimazión, 162
  - Obcheto, 53.2
  - Obchezión de conzenzia, 53.2
  - Organo, 161.1
  - Sentenzias y efeutos, 164.1
- Recurso d'inconstituzionalidat.**
- Competenzia, 161.1
  - Lechitimazión, 162.1

- Obcheto, 153, 161.2
- Sentenzias y efectos, 164.1
- Recursos economicos d'as Comunidaz Autonomas**, 157
- Recursos naturals**, 45, 132.2
- Referendum**
  - Autorizació, 92.2
  - Convocatoria, 62, 92.2
  - Regulación por lei organica, 92.3
- Referendum (modalidaz)**
  - Consultivo, 92.1
  - De modificació d'Estatutos d'Autonomía, 152.2
  - De reforma constitucional, 167.3, 168.3
  - D'iniciativa autonomica, 151.1
  - D'Estatutos d'Autonomía, 151.2
- Reforma constitucional**
  - Iniciativa, 166
  - Procedimiento, 167, 168
  - Proibición en tiempos de guerra u situacions exzepcionals, 169
  - Referendum, 167.3, 168.3
  - Total u parzial fundamental, 168
  - Trataus inconstitucionals, 95.1
- Referendum d'os actos d'o Rei**, 64, 56.3, 99.5
- Reganos**, 148.1.10
- Reglamento d'as Cortes Chenerals**, 72.2
- Reglamentos d'as Cambras**, 72, 79, 80, 87
- Reina consorte**
  - No puet d'asumir funzions constitucionals, 58
  - Rechenzia, 59
- Relazions internazionals**
  - Competenzia de l'Estau, 149.1.3
  - Representazió de l'Estau, 56.1
- Renda**, 40.1
- Representans diplomaticos**, 63.1
- Responsabilitat d'os poders publicos**, 9.3
- Revisión constitucional**, 168
- Rei**
  - Consignación presupuestaria, 65.1
  - Convocatoria de referendum, 92.2
  - Disolución d'as Cambras, 99.5, 115
  - Funzions, 56.1, 62, 63
  - Inviolabilidad, 56.3
  - Chefe de l'Estau, 56.1
  - Churamento, 61.1
  - Mando supremo d'as Fuerzas Armadas, 62
  - Menor d'edat, 59, 60
  - Miembros d'a suya Casa, 65.2
  - Proclamazió, 61.1
  - Referendum d'os suyos actos, 56.3, 64
  - Rechenzia, 59
  - Representazió de l'Estau, 56.1
  - Sanzión d'as leis, 91
  - Titols, 56.2
  - Tutela d'o Rei menor, 60
- Reyals Academias**, 62
- Riqueza**
  - Distribuzión chusta, 131.1
  - Subordinazió a l'interés cheneral, 128.1
- S**
- Salario**, 35.2
- Salut**, 43.1
- Salut publica**, 43.2
- Sanidat**
  - Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.21
  - Competenzia de l'Estau, 149.1.16
- Sanzión d'as leis**, 62, 91
- Sanzions alministrativas**, 25.3

- Secreto d'as comunicacions**, 18
- Secreto profesional**, 20.1
- Secuestro de publicacions**, 20.5
- Seguridat y ichiene en o treballo**, 40.2
- Seguridat churidica**, 9.3
- Seguridat publica**
- Competenzia de l'Estau, 149.1.29
  - Polizías autonomicas, 149.1.29
- Seguridat Sozial**
- Competenzia de l'Estau, 149.1.17
  - D'os presos, 25.2
  - En caso de desemplego, 41
  - Estension a totz os ziudadanos, 41
  - Participazió d'os interesaus, 129
- Seguros**, 149.1.11
- Senadors**
- Autorizació ta o suyo
prozesamiento, 71.2
  - Control chudizial d'actas y
credenzials, 70.2
  - Durada d'o mandato, 69.6
  - Elezions, 69
  - Inelechibilidat y incompatibilidat,
67.1, 70.1
  - Inmunidat, 71.2
  - Inviolabilidat, 71.1
  - Lechitimaus ta recurso
d'inconstitucionalidat, 162.1
  - Representans d'as Comunidaz
Autonomas, 69.5
  - Tribunal competén, 71.3
  - Voto personal y indelegable, 79.3
- Senau**
- Cambra de representazió territorial,
69.1
  - Comisions d'investigación, 76
  - Comisions, 75
  - Comunidaz Autónomas
(representazió), 69.5
  - Deputación Permanén, 73, 78
- Disoluzión**, 69.6, 115
- Durada d'a lechislatura**, 69.6
- Petizions**, 77.1
- Veto**, 90.2
- Zircunscripcions electorals**, 69.2 a 4
- Sentenzias**
- D'o Tribunal Constituzional, 164
  - Obligatoriedat de o suyo
cumplimiento, 118
  - Publizidat, 120.3
- Servizio meteorolochico**, 149.1.20
- Servizio melitar**, 30.2
- Servizio zevil**, 30.3
- Sindicatos**, 7, 28
- Colaborazió en a planificació
economica, 131.2
- Sistema economico**
- Azeso d'os treballadors a la
propiedat d'os meyos de
produzió, 129.2
  - Desembolique economico, 130.1
  - Economía de mercau, 38
  - Iniziativa publica, 128.2
  - Intervenzió d'interpresas, 128.2
  - Libertat d'interpresa, 38
  - Participazió d'os treballadors en a
interpresa, 129.2
  - Planificació, 131, 38, 149.1.13
  - Productividat, 38
  - Subordinazió a l'interés cheneral,
128.1
- Sistema monetario**, 149.1.11
- Sistema tributario (prenzipios)**, 31.1
- Situazions eszepzionales**, 116
- Suspensió de dreitos y libertaz,
55.1
- Sobiranía nazional**
- Esfensa, 8
  - Reside en o pueblo español, 1.2

Solidaritat

- Conteniu economico, 138, 158.2
- Criterio ta l'autonomía finanziera d'as Comunidaz Autonomas, 156.1
- Entre nazionalidaz y rechions, 2
- Fondo de compensación interterritorial, 158.2

Soziedaz cooperativas, 120.2**Suelo**, 47**Sufrachio universal**

- Eslección de concejales, 140
- Eslección de Deputaus, 68.1
- Eslección de miembros d'Asambleyas lechislativas d'as Comunidaz Autonomas, 152.1
- Eslección de representans, 23.1
- Eslección de Senadors, 69.2

Suspensión de dreitos y libertaz

- Bandas armadas, 55.2
- Responsabilidat por uso abusivo de facultaz, 55.2
- Supuestos, 55.1
- Terrorismo, 55.2

Suzesión en o trono

- Abdicacions y renunzias, 57.5
- Acotolamiento d'a linia suzesoria, 57.3
- Orden, 57.1
- Personas escluidas, 57.4
- Prenzipe erreu, 57.2
- Provisión por as Cortes Chenerals, 57.3

T**Termíns municipals (alterazión)**, 148.1.2**Territorios forals**, DA1**Terrorismo**

- Estradición, 13.4
- No se considera delito politico, 13.3
- Suspensión de dreitos, 55.2

Terzena edat, 50**Testos articulaus**, 82**Testos refundidos**, 82**Titols academicos y profesionals**, 149.1.30**Tortura**, 15**Transportes**

- Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.5
- Competenzia de l'Estau, 149.1.20

Trataus internazionals

- Autorizació por as Cortes Chenerals, 93, 94.1
- Consentimiento de l'Estau, 63.2
- Contrarios a la Constitución, 95
- Control previo d'inconstitucionalidat, 95.2
- Denunzia, 96.2
- Derogazió u modificació, 96.1
- Efeutos d'a suya publicació, 96.1
- Informazió a o Congreso y a o Senau, 94.2
- Interpretazió d'as normas relativas a dreitos fundamentals, 10.2
- Protezió d'os ninos, 39.4

Tratos inumanos u degradans, 15**Treballadors**

- Azesos a la propiedat d'os meyos de produzió, 129.2
- Chornada laboral, 40.2
- Dreito a adoptar medidas de conflicto colectivo, 37.2
- Dreito a la negoziazión colectiva, 37.1
- Dreito a la vaga, 28.2
- En l'estranchero, 42
- Estatuto, 35.2
- Formazió profesional, 40.2
- Promozió, 35.1
- Remunerazió, 35.1
- Seguridat y ichiene, 40.2
- Vacanzas retribuidas, 40.2

Treballos forzaus, 25.2

Treudos

Benefizios fiscales, 133.3

Colaboración d'as Comunidaz

Autonomas, 156.2

Imposibilidat de creyazón en a lei
de Presupuestos, 134.7

No promana d'a iniciativa
lechislativa popular, 87.3

Potestat orichinaria ta establir-los,
133.1

Tribunal Constituzional

Churisdiziún, 161.1

Competenziás, 161.1

Composición, 159.1

Dreito transitorio, DT9

Estatuto d'os suyos miembros, 159, 165

Lechitimazión, 162, 163

Presidén, 160

Prozedimiento, 165

Regulazión por lei organica, 165

Sentenzias, 164

Tribunal de Cuentas

Composición, 136.4

Control economico y presupuestario
d'as Comunidaz Autonomas, 153

Dependenzia d'as Cortes Chenerals,
136.1

Funzions, 136.4

Informe anual, 163.2

Naturaleza, 136.1

Regulazión por lei organica, 136.4

Zensura d'as cuentas d'o sector
publico, 136.2

**Tribunal Superior de Chustizia en
as Comunidaz Autonomas**, 152.1

Tribunal Supremo

Conoixenza de causas contra

Deputaus y Senadors, 71.3

Churisdiziún, 123

Presidén, 123.2

Responsabilidat criminal d'os
miembros d'o Gubierno, 102.1

Tribunals

Colaboración, 118

Consuetudinarios, 125

Control d'a potestat reglamentaria,
106.1

Controlan a legalidat de l'actuazión
alministrativa, 106.1

Prenzipio d'unidat churisdizional,
117.5

Tribunals d'eszepzión (proibición),
117.6

Tribunals d'Onor (proibición), 26

Turismo, 148.1.18

Tutela d'o Rei menor, 60

Tutela chudizial efeutiva

Dreito a o chuez ordinario

predeterminau por a lei, 24.2

Esfensa y asistenzia de letrau, 17.3,
24.2

Guarenzias prozesals, 24.2

Indefensión, 24.1

Obligazión de declarar, 24.2

Presunzión d'inozenzia, 24.2

U

Unidat churisdizional, 117.5

Universidaz, 27.10

Urbanismo

Competenzia d'as Comunidaz

Autonomas, 148.1.3

Plusvalúas, 47

Utilizazión d'o suelo, 47

V

Vacanzas, 40.2

Vías pecuarias, 149.1.23

Vivienda

- Competenzia d'as Comunidaz Autonomas, 148.1.3
- Dreito a ella, 47
- Terzera edat, 50

Vizepresidens d'o Gubierno, 98.1**Z****Zentros dozens**

- Aduya estatal, 27.9
- Intervenzión d'os pais y alumnos en a chestión, 27.7
- Intervenzión d'os sustenius con fondos publicos, 27.7
- Libertat de creyazión, 27.6

Zese d'o Gubierno, 101**Zircunscripzions, electorals**

- Ta eslezión de Deputaus, 68.2
- Ta eslezión de Senadors, 69

Ziudadanos

- Azeso a fichers y rechistros alministrativos, 105
- Azeso a funzions y cargos publicos, 23.2
- Audenzia en o prozedimiento d'elaboración de disposizions, 105
- Partizipazión en a vida politica económica cultural y sozial, 9.2
- Suchezión a la Constituzión y a l'ordinamiento churidico, 9.1
- Zona maritimo-terrestre, 132.2**
- Zonas de montaña, 130.2**

ESTATUTO D'AUTONOMÍA D'ARAGÓN

PREAMBLO

O Reino d'Aragón ye a referenzia d'una luenga istoria d'o pueblo aragonés que mientres os sieglos dio nombre y contribuyó a la espansión d'a Corona d'Aragón. Siñal d'identitat d'a suya istoria ye lo Dreito Foral, que se fundamenta en dreitos orichinarios y ye fidel refleixo d'as valors aragonesas de paute, leylat y libertat. Iste caráuter foral tenió refleixo en a Compilación d'o sieglo XIII, en o clamau Compromís de Caspe de 1412 y en a identificación d'as suyas libertaz en o Chustizia d'Aragón.

Iste Estatuto incorpora disposizions que afundan y perfeuzionan os instrumentos d'autogobierno, amillora o funzionamiento instituzional, aculle dreitos d'os aragoneses que quedan asinas millor protechius, enampla y consolida arias competenzials y s'ubre enta nuevos orizons como lo d'a suya vocación europea, asoziada a la suya tradizional voluntat de superar mugas.

O presén Estatuto mete a Aragón en o puesto que, como nazionalidat istorica, le pertoca dintro d'España y, a traviés d'ella, a suya pertenenzia a la Unión Europea y adota a la Comunitat Autonoma d'as ferramientas chustas ta seguir fendo realitat o progreso sozial, cultural y economico d'os ombres y mullers que viven y treballan en Aragón, de vez que compromete a os suyos poders publicos en a promoción y esfensa d'a democracia.

Por tot ixo, o pueblo aragonés, representau por as Cortes d'Aragón, ha proposau, y as Cortes Chenerals, respetando a voluntat popular aragonesa, han aprebau o presén Estatuto d'Autonomía que reemplaza a l'aprebau por meyo d'a Lei Organica 8/1982, de 10 d'agosto, con as suyas modificacions posteriors.

TÍTOL PRELIMINAR

Artículo 1. *L'autogobierno d'Aragón.*

1. Aragón, nazionalitat istorica, eixerze o suyo autogobierno d'alcuerdo con lo presén Estatuto, en l'eixerzizio d'o dreito a l'autonomía que a Constitución reconixe y guarenzia a toda nazionalitat.
2. Os poders d'a Comunidat Autonoma d'Aragón emanen d'o pueblo aragonés y d'a Constitución.
3. A Comunidat Autonoma d'Aragón, dintro d'o sistema constituzional español, ostenta por a sua istoria una identitat propia en virtut d'as suyas instituzions tradicionals, o Dreito Foral y a sua cultura.

Artículo 2. *Territorio.*

O territorio d'a Comunidat Autonoma se corresponde con l'istorico d'Aragón, y comprende lo d'os munizipios, comarcas y provinzias de Uesca, Teruel y Zaragoza.

Artículo 3. *Simbolas y capitalidat.*

1. A bandera d'Aragón ye a tradicional d'as cuatro barras rojas orizontals sobre fundo amariello.
2. L'escudo d'Aragón ye o tradicional d'os cuatro cuartels, rematau por a corona correspondién, que fegurará en o centro d'o siñal.
3. A capital d'Aragón ye a ziudat de Zaragoza.
4. O día d'Aragón ye o 23 d'abril.

Artículo 4. *Condición politica d'aragonés.*

1. A os efeutos d'o presén Estatuto, gozan d'a condición politica d'aragoneses os ziudadanos españols que tiengan vezindat alministrativa en cualsiquiera d'os munizipios d'Aragón u cumplan os requisitos que a lechislación aplicable pueda estableir-ne.

2. Como aragoneses, gozan tamién d'os dreitos politicos contemplaus en iste Estatuto los ziudadanos españols residens en l'estranchero que aigan teniu a suya zaguera vezindat alministrativa en Aragón y acreden ista condición en o correspondién Consulau d'España u cumplan os requisitos establiertos en a lechislaziún estatal. Os mesmos dreitos corresponderán a os suyos deszendiens, si asinas lo demandan, siempre que ostenten a nazionalitat española en a forma que determine a lei.
3. Os poders publicos aragoneses, dintro d'o marco legal constituzional, estableirán as vías adecuadas ta fazilitar y potenziar a partizipación en as dezisons d'interés cheneral d'os ziudadanos estrachers residens en Aragón.

Articulo 5. Organizaziún territorial.

Aragón estructura la suya organizaziún territorial en munizipios, comarcas y provinzias.

Articulo 6. Dreitos y libertaz.

1. Os dreitos y libertaz d'os aragoneses y aragonesas son os reconoixius en a Constituzión, os incluyius en a Declaración Universal de Dreitos Umanos y en a resta d'instrumentos internazionals d'emparo d'os mesmos suscritos u refirmaus por España, igual como los establiertos en l'ambito d'a Comunidat Autonoma por o presén Estatuto.
2. Os poders publicos aragoneses son vinculaus por istos dreitos y libertaz y han de veilar por a suya protezión y respeto, igual como promover o suyo pleno eixerzizio.
3. Os dreitos y prenzipios d'o Títol I d'iste Estatuto no suposarán una alteraziún d'o rechimen de distribuzión de competenzias, ni a creyazión de títols competenzials nuevos u a modificación d'os que ya esisten. Denguna d'as suyas disposizions puede estar desembolicada, aplicada u interpretada de traza que reduzca u amugue os dreitos fundamentals reconoixius por a Constituzión y por os pautos y convenios internazionals ratificaus por España.

Articulo 7. Luengas y modalidatz lingüísticas propias.

1. As luengas y modalidatz lingüísticas propias d'Aragón constituyen una d'as manifestazions más siñaleras d'o patrimonio istorico y cultural aragonés, y una valor sozial de respeto, convivencia y entendimiento.
2. Una lei d'as Cortes d'Aragón estableirá as zonas d'uso predominán d'as luengas y modalidatz propias d'Aragón, en regulará o rechimen churidico, os

dreitos d'emplego d'os fablans d'istos territorios, promoverá a protezión, recuperación, enseñanza y promoción y difusión d'o patrimonio lingüístico d'Aragón, y favoreixerá, en as zonas d'emplego predominán, l'uso d'as luengas propias en as relazions d'os ziudadanos con as Alministracions publicas aragonesas.

3. Dengún no podrá estar discriminau por razón de luenga.

Articulo 8. Comunidaz aragonesas en l'esterior.

1. Os poders publicos aragoneses han de fomentar os vinclos sozials y culturals con as comunidaz aragonesas de l'esterior y amprar-les l'aduya nezesaria, igual como veilar ta que as mesmas puedan eixerzer lo suyo dreito a partizipar, colaborar y compartir a vida sozial y cultural d'o pueblo aragonés. Una lei d'as Cortes d'Aragón regulará l'alcanz, o conteniu y as formas d'eixerzizio d'iste dreito, sin de perchudizio d'as competenzias de l'Estau.
2. O Gubierno d'Aragón, en l'ambito d'as suyas competenzias, podrá estableir alcuerdos de cooperazióon con instituzions y entidaz d'os territorios an que bi esistan comunidaz aragonesas de l'esterior y demandar de l'Estau a celebrazióon d'os corresponsiens trataus u convenios internacionals.

Articulo 9. Eficazia d'as normas.

1. As normas y disposizions d'a Comunidat Autonoma d'Aragón tendrán efficazia territorial, sin de perchudizio d'as eszepzions que puedan estableir-se en cada materia y d'as situazions que aigan de rechir-se por l'estatuto personal u atras reglas d'estraterritorialitat.
2. O Dreito Foral d'Aragón tendrá efficazia personal y será de aplicación a toz os que ostenten a vezindat zevil aragonesa, independiemén d'o puesto d'a suya residenzia, y eszepzión feita d'ixas disposizions a las que legalmén se les n'atribuiga efficazia territorial.
3. Os estrangers que alquieran a nazionalitat española remanirán sochetos a la vezindat zevil aragonesa, si en l'inte d'a suya alquisizióon tienen vezindat administrativa en Aragón, malas que manifiesten a suya voluntat en contras, d'alcuerdo con o disposau en a lechislazióon de l'Estau.

Articulo 10. Incorporazióon d'atros territorios u munizipios.

Podrán incorporar-se a la Comunidat Autonoma d'Aragón atros territorios u munizipios buegans u enclavaus, meyán o cumplimiento d'os requisitos sigoiens, sin de perchudizio d'atros que i puedan legalmén desichir-se:

- a) Que demanden a incorporazió u a más gran parti d'os Conzellos interesaus, y que s'escuite a la Comunitat u provinzia a la que i perteneixcan os territorios u munizipios a agregar.
- b) Que l'alcuerden os abitans de ditos munizipios u territorios meyán consulta convocada a esprés y previa l'autorizació competén.
- c) Que los apreben as Cortes d'Aragón y, posteriomén, as Cortes Chenerals de l'Estau, meyán lei organica.

**TÍTOL I
Dreitos y prenzipios rectors**

**CAPÍTOL I
Dreitos y debers d'os aragoneses y aragonesas**

Articulo 11. *Disposicions chenerals.*

1. Os dreitos, libertaz y debers d'os aragoneses y aragonesas son os establiertos en a Constituzión y en iste Estatuto.
2. Qui gozen d'a condición política d'aragonés son titulares d'os dreitos regulaus en iste capítol, sin de perchudizio d'a suya estensión ta atras personas, en os termins que estatuezca iste Estatuto y as leis.
3. Os poders publicos aragoneses promoverán as midas prezisas ta guarenziar de traza efeutiva l'eixerzicio d'istos dreitos.

Articulo 12. *Dreitos d'as personas.*

1. Todas as personas tienen dreito a vivir con dignitat, seguridat y autonomía, libres d'esplotación, de malos tratos y de toda mena de discriminación, y tienen dreito a o libre desembolique d'a suya personalitat y capazidat personal.
2. Todas as personas tienen dreito a las prestacions sozials destinadas a o suyo bienestar, y a os servizios d'aduya a las responsabilidatz familiares ta apachar a vida laboral y familiar, en as condicions estatuezidas por as leis.

Articulo 13. *Dreitos y debers en relación con a cultura.*

1. Todas as personas tienen dreito a azeder, en condicions d'igualdat, a la cultura, a o desembolique d'as suyas capazidatz creyativas y a o disfrute d'o patrimonio cultural.

2. Todas as personas y os poders publicos aragoneses tienen o deber de respetar lo patrimonio cultural y colaborar en la suya conservazión y en o disfrute.

Articulo 14. Dreito a la salut.

1. Todas as personas tienen dreito a azeder a os servizios publicos de salut, en condicions d'igualdat, universalitat y calidat, y os usuarios d'o sistema publico de salut tienen dreito a la libre eslección de medico y zentro sanitario, en os termins que estableixen as leis.

2. Os poders publicos aragoneses guarenziarán a esistencia d'un sistema sanitario publico desembolicau dende os prenzipios d'universalitat y calidat, y a una asistencia sanitaria digna, con información sufizién a o pazién sobre os dreitos que le pertocan como usuario.

3. Os poders publicos aragoneses veilarán espezialmén por lo cumplimiento d'o consentimiento informau.

4. Todas as personas podrán expresar a suya voluntat, mesmo de forma abanzada, sobre as intervencions y tratamientos medicos que deseyan rezibir, en a forma y con os efeutos previstos en as leis.

Articulo 15. Dreito de partizipazión.

1. Os aragoneses tienen dreito a partizipar en condicions d'igualdat en os afers publicos, en os termins que estatuezen a Constitución, iste Estatuto y as leis.

2. Os aragoneses tienen dreito a presentar iniciativas lechislativas debán d'as Cortes d'Aragón, igual como a partizipar en o proceso d'elaboración d'as leis, d'alcuerdo con o que estatuezcan a lei y as Ordinazions d'as Cortes.

3. Os poders publicos aragoneses promoverán a partizipazión sozial en a elaboración, eexecuzión y evaluazión d'as politicas publicas, igual como a partizipazión individual y colectiva en as arias zevica, politica, cultural y economica.

Articulo 16. Dreitos en relación con os servizios publicos.

1. Todas as personas tienen dreito a azeder en condicions d'igualdat a uns servizios publicos de calidat.

2. Os ziudadanos y ziudadanas, en o marco de l'ordinau por as leis, tienen dreito a formular solizituz, petizions, reclamazions y recursos debán d'as Alministratzions Publicas y a que en sigan resueltos en os plazos establiertos.

3. Todas as personas tienen dreito a la cusiranza d'os suyos datos personals contenius en as bases de datos d'as Alministracions Publicas y interpresas publicas aragonesas y as interpresas privadas que treballen u colaboren con ellas. Igualmen, tendrán dreito a azeder a os mesmos, a o suyo esamen y a obtener la suya correzión y canzelazión.

Articulo 17. Dreitos d'os consumidores y usuarios.

1. Todas as personas, como consumideras y usuarias, tienen dreito a la protección d'a suya salut y a suya seguridat.
2. A lei regulará o dreito de consumidores y usuarios a la información y a protección, igual como los prozedimientos de partizipación en as custions que i puedan pertocar-les.

Articulo 18. Dreitos y debers en relación con lo medio ambién.

1. Todas as personas tienen dreito a vivir en un medio ambién equilibrau, sustenible y respetuoso enta la suya salut, d'alcuerdo con os estandars y os libels de protección que determinan as leis. Tienen tamién dreito a gozar d'os recursos naturals en condizions d'igualdat y o deber de fer un uso responsable d'os mesmos y privar lo suyo malfurrie.
2. Todas as personas tienen dreito a la protección debán d'as distintas formas de contaminación, d'alcuerdo con os estandars y os libels que se determinen por lei. Tienen tamién o deber de colaborar en a conservación d'o patrimonio natural y en as actuazions que se faigan ta rematar as diferens formas de contaminación, con l'obchetivo d'o suyo sustenimiento y conservación ta las chenerazions presens y venideras.
3. Todas as personas tienen dreito a azeder a la información medioambiental de que disposan os poders publicos, en os termins que estatuezen as leis.
4. L'actividad d'os poder publicos se menará por os prenzipios de preventión, precauzión y respeto a os dreitos d'as venideras chenerazions.

Articulo 19. Dreitos en relación con l'augua.

1. Os aragoneses, en o marco d'o desembolique sustenible, d'a partizipación y de l'emplego eficaz y efizién d'os recursos, tienen dreito a disposar de l'abastezimiento d'augua en condizions de cantidat y calidat sufiziens ta furnir as suyas nezesidaz presens y futuras, igual ta o consumo umano como ta o desembolique d'actividad sozial y economicas que premitan a vertebración y lo reequilibrio territorial d'Aragón.

2. Os poder publicos aragoneses veilarán por a conservación y millora d'os recursos hidrolochicos, ríos, paduls y ecosistemas y paisaches vinculaus, por meyo d'a promozión d'un uso razional de l'augua, a fixazión de caudals ambientals chustos y l'establimiento de sistemas de saniamiento y depuración d'auguas prezisos.
3. Corresponde a os poders publicos aragoneses, en os termins que estableixe iste Estatuto y d'acuerdo con lo prenzipio d'unidad de cuenca, a Constitución, a lechislazión estatal y a normativa comunitaria aplicable, veilar espezialmén ta privar os tresoles d'auguas d'as cuencas hidrograficas d'as que fa parti a Comunidat Autonoma que afeuten a intereses de sustenibilidat, atendendo a os dreitos d'as chenerazions presens y venideras.

CAPÍTOL II Prenzipios rectors d'as politicas publicas

Articulo 20. *Disposicions chenerals.*

Corresponde a os poders publicos aragoneses, sin de perchudizio de l'azión estatal y dintro d'o marco d'as suas competenzias:

- a) Promover as condizions adecuadas ta que a libertat y a igualdad de l'individuo y d'os grupos en que se i arrocle sigan reals y efeutivas; fer fuera os obstaclos que priven u dificulten a sua plenitud, y fazilitar a partizipaziόn de toz os aragoneses en a vida politica, economica, cultural y sozial.
- b) Empentar una politica que se mire d'a millora y equiparazón d'as condizions de vida y treballo d'os aragoneses, propugnando más que más as midas que favoreixcan l'enradigamiento y a tornada d'os que viven y treballan difuera d'Aragón.
- c) Promover a correziόn d'os desequilibrios economicos, sozials y culturals entre os diferens territorios d'Aragón, fomentando a sua mutua solidaridat.

Articulo 21. *Educación.*

Os poders publicos aragoneses desembolicarán un modelo educativo de calidat y d'interés publico que guarenzie o libre desembolique d'a personalidat d'os alumnos, en o marco d'o respeto a os prenzipios constitucionals y estatutarios y a la singularidaz d'Aragón.

Artículo 22. *Patrimonio cultural.*

1. Os poders publicos aragoneses promoverán a conservación, conoiximiento y difusión d'o patrimonio cultural, istorico y artistico d'Aragón, a suya recuperación y enriquimiento.
2. En particular, os poders publicos aragoneses desembolicarán as actuazions prezisas ta fer realitat a tornada enta Aragón de toz os biens integrans d'o suyo patrimonio cultural, istorico y artistico que se troban difuera d'o suyo territorio.

Artículo 23. *Bienestar y coesión sozial.*

1. Os poders publicos d'Aragón promoverán y guarenziarán un sistema publico de servizios sozials sufizién ta l'atención de personas y grupos, que se mire de plegar enta o suyo pleno desembolique personal y sozial, igual como espezialmén a l'acotolamiento d'as causas y efeutos d'as diversas formas de margininación u esclusión sozial, guarenziando una renda basica en os termins previstos por a lei.
2. Os poders publicos aragoneses promoverán as condizions prezisas ta la integración d'as minorías etnicas y, en espezial, d'a comunidat chitana.

Artículo 24. *Protección personal y familiar.*

Os poders publicos aragoneses endrezarán as suyas politicas d'alcuerdo con os siguiens obchetivos:

- a) Amillorar a calidat de vida y o bienestar de todas as personas.
- b) Guarenziar a protección integral d'a familia y os dreitos de toda forma de convivencia reconoixida por l'ordinamiento churidico.
- c) Guarenziar a igualdad entre l'ombre y a muller en toz os ámbitos, con ficiazo espezial a la educación, l'azeso a l'emplego y as condizions de treballo.
- d) Guarenziar o dreito de todas as personas a no estar discriminadas por razón d'a suya opción sexual y identidad de chenero.
- e) Guarenziar a protección d'a nineza, en espezial contra toda forma d'esplotación, malos tratos u abandono.
- f) Favoreixer a emanzipación d'os chóvens, aduyando-les en o suyo azeso a o mundo laboral y a la vivienda.
- g) Guarenziar a protección d'a chen gran, ta que desemboliquen un vida digna, independién y partizipativa.

Artículo 25. *Promozión de l'autonomía personal.*

1. Os poders publicos aragoneses promoverán midas que guarenzien l'autonomía y a integración sozial y profesional d'as personas con discapazidaz, igual como a suya participación en a vida d'a comunidat.
2. Os poders publicos aragoneses promoverán l'amostranza y l'emplego d'a luenga de signos española que premita a las personas sordas plegar en a plena igualdad de dreitos y debers.

Artículo 26. *Emplego y treballo.*

Os poders publicos d'Aragón promoverán o pleno emplego de calidat en condizions de seguridat; a preventión d'os risques laborals; a igualdad d'oportunidaz en l'azeso a o treballo y en as condizions de treballo; a formazión y promoción profesionals, y a conciliazión d'a vida familiar y laboral.

Artículo 27. *Vivienda.*

Os poders publicos d'a Comunidat Autonoma promoverán, de forma efectiva, l'eixerzizio d'o dreito a la vivienda digna, fazilitando l'azeso en rechimen de propiedat u loguero, meyán a utilización razional d'o suelo y a promoción de vivienda publica y protechida, tenendo especial atenzión a os chóvens y colectivos más nezesitaus.

Artículo 28. *Zenzia, comunicación sozial y creyazión artística.*

1. Os poders publicos aragoneses promoverán a investigazión, o desembolique y a innovazión zentifica, tecnolochica y tecnica de calidat, igual como a creatividat artística.
2. D'igual manera, promoverán as condizions ta guarenziar en o territorio d'Aragón l'azeso sin de discriminazions a os servizios audiovisuels y a las tecnolochías d'a informazión y a comunicación.
3. Corresponde a os poders publicos aragoneses promover as condizions ta guarenziar o dreito a una información veraz, que os suyos contenius respeten a dignitat d'as personas y o pluralismo político, sozial y cultural.

Artículo 29. *Fomento d'a integración sozial d'as personas inmigrans.*

Os poders publicos d'Aragón promoverán as politicas nezesarias ta la integración sozioeconómica d'as personas inmigrans, a efectividat d'os suyos dreitos y debers, a suya integración en o mundo educativo y a participazión en a vida publica.

Artículo 30. *Cultura d'as valors democraticas.*

Os poders publicos aragoneses promoverán a cultura d'a paz, meyán a incorporación de valors de no violenzia, toleranzia, partizipazióñ, solidaridat y chustizia, espezialmén en o sistema educativo. Asinamesmo, fazilitarán a protezionióñ sozial d'as victimas d'a violenzia y, en espezial, a de chenero y a d'actos terroristas.

Artículo 31. *Informazión instituzional.*

Os poders publicos aragoneses veilarán por lo caráuter y tratamiento instituzional d'a informazión y datos obtenius por ellos.

TÍTOL II**Organizazión instituzional d'a Comunidat Autonoma d'Aragón****Artículo 32. *Instituzions.***

Son instituzions d'a Comunidat Autonoma d'Aragón as Cortes, o Presidén, o Gubierno u a Deputación Cheneral y o Chustizia.

**CAPÍTOL I
As Cortes d'Aragón****Artículo 33. *Disposicions chenerals.***

1. As Cortes d'Aragón representan a o pueblo aragonés, eixerzen a potestat lechislativa, apreban os presupuestos d'a Comunidat Autonoma, empentan y controlan l'azión d'o Gubierno d'Aragón, y eixerzen as demás competenzias que les n'atorgan a Constituzión, iste Estatuto y la resta de normas de l'ordinamiento churidico.

2. As Cortes d'Aragón son inviolables.

Artículo 34. *Autonomía parlamentaria.*

As Cortes estableixen as suyas propias Ordinazions, apreban os suyos presupuestos y regulan l'Estatuto d'os suyos funzionarios y personal. As Ordinazions s'apreban por mayoría absoluta d'os suyos miembros.

Artículo 35. *Seu.*

A seu permanén d'as Cortes d'Aragón ye a ziudat de Zaragoza, en o Palazio de l'Alchafaría, sin de perchudizio de que se puedan zelebrar sesions en otros puestos dintro d'o territorio d'Aragón.

Artículo 36. *Composición.*

As Cortes d'Aragón, seguntes s'estatuezca en a lei electoral, estarán integradas por un numero de Deputaus y Deputadas comprendiu entre sisanta y zinco y uitanta, correspondendo ta cada zírcunscripción electoral un numero tal que a zifra d'abitans prezisos ta designar un Deputau a la zírcunscripción más poblada no arribe ta 2,77 vegadas a correspondién a la menos poblada.

Artículo 37. *Rechimen electoral.*

1. As Cortes d'Aragón tendrán caráuter unicameral y estarán constituyidas por Deputaus y Deputadas eslechius por sufrachio universal, igual, libre, directo y secreto.
2. As Cortes d'Aragón estarán eslechidas por un periodo de cuatro añadas.
3. A eslección se verificará atendendo a criterios de representación proporcional, que asegure, antimás, a representación d'as diversas zonas d'o territorio.
4. A zírcunscripción electoral estará a provinzia.
5. Estarán eslechibles a Cortes d'Aragón os ziudadanos y ziudadanas que, tenendo a condición política d'aragoneses, y d'alcuerdo con o previsto en a lei electoral, sigan en pleno uso d'os suyos dreitos políticos.
6. A lei electoral, aprebada en as Cortes d'Aragón por mayoría absoluta, determinará as causas d'ineslechibilidat y incompatibilidat d'os Deputaus.

Artículo 38. *Estatuto d'os Deputaus.*

1. Os Deputaus y Deputadas a Cortes d'Aragón no estarán vinculaus por mandato imperativo y estarán inviolables, mesmo dimpués d'aber zesa en o suyo mandato, por os votos y opinions que emitán en l'eixerzicio d'o suyo cargo.
2. Mientras o suyo mandato no podrán estar detenius ni retenius por os actos delictivos comesos en o territorio aragonés, fueras de caso de flagrán delito, correspondendo dezidir, en tot caso, sobre a sua ynculpazión, engarcholamiento y chudizio a o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón. Difuera de dito territorio, a sua responsabilidat penal estará desichible, en os mesmos termins, debán d'a Sala d'o Penal d'o Tribunal Supremo.

Artículo 39. Organizazión.

1. As Cortes d'Aragón eslechirán, d'entre os suyos miembros, un Presidén, una Mesa y una Deputación Permanén.
2. As Cortes funzionarán en Pleno y en Comisions.
3. As Comisions estarán permanens y, en o suyo caso, espezials u de rechira. As Comisions permanens tendrán de funzión fundamental, d'entre atras, dictaminar os proyectos y proposizions de lei, ta o suyo posterior debate y aprebažión en o Pleno.
4. Entre o tiempo en que as Cortes d'Aragón no i sigan reunidas, s'ese rematau lo suyo mandato u esen estau disueltas, se i constituyirá una Deputación Permanén que a suya composición, esležión d'os suyos miembros, prozedimientos d'actuación y funzions regula o Reglamento d'as Cortes.
5. Os Deputaus y Deputadas d'as Cortes d'Aragón se constituyirán en collas parlamentarias, que as suyas condizions de formazión, organizazión y funzions ordena o Reglamento d'a Cambra. Ditas collas parlamentarias partiziparán en a Deputación Permanén y Comisions, en proporzión a la suya importanzia numerica.

Artículo 40. Funzionamiento.

1. As Cortes d'Aragón se reunirán en sesions ordinarias y estraordinarias.
2. Os periodos ordinarios de sesions se ferán entre setiembre y diciembre, a primera, y entre febrero y chunio, a segunda.
3. As sesions estraordinarias estarán clamadas por o Presidén d'as Cortes d'Aragón, con espezificación, en tot caso, d'a orden d'o día, a demanda d'a Deputación Permanén, d'una zinquena parti d'os Deputaus u d'o numero d'as collas parlamentarias que o Reglamento d'as Cortes estableixca, igual como a demanda d'o Gubierno d'Aragón.

Artículo 41. Funzions.

Corresponde a las Cortes d'Aragón:

- a) A esležión, d'entre os suyos miembros, d'o Presidén d'Aragón.
- b) A esležión, nombramiento y zese d'o Chustizia d'Aragón, segунtes lo estableido en a lei que lo regule.
- c) A designazión d'os Senadors a la que fa menzión l'Articlo 96.5 d'a Constitución. Ista designazión abrá a fer-se en proporzión a o numero de Depu-

taus de cada colla parlamentaria, en os termins que estatuezca una lei de Cortes d'Aragón.

- d) L'eixenzio d'a iniziativa lechislativa prevista en l'Articlo 87.2 d'a Constituzión.
- e) L'eixenzio d'a iniziativa de reforma d'a Constituzión.
- f) A fixazión d'as previsions de caráuter politico, sozial y economico que, d'alcuero con l'Articlo 131.2 d'a Constituzión, tienga que suministrar a Comunidat Autonoma d'Aragón a o Gubierno d'España, ta la elaborazión d'os proyectos de planificaziún.
- g) O refirme d'os alcuerdos de cooperaziún a que fa menzión l'Articlo 145.2 d'a Constituzión y o conoiximiento d'os convenios de chestión y prestazión de servizios en os termins previstos en l'Articlo 91.2 d'o presén Estatuto.
- h) L'aprebaziún d'o programa d'o Gubierno d'Aragón.
- i) L'esamen y l'aprebaziún d'as suyas cuentas y d'as cuentas d'a Comunidat Autonoma, sin de perchudizio d'o control que corresponda a la Cambra de Cuentas d'Aragón u, en o suyo caso, a o Tribunal de Cuentas.
- j) A interposiziún d'o recurso d'inconstituzionalitat y a personazión debán d'o Tribunal Constituzional en os conflictos de competenzias.
- k) L'aprebaziún d'os plans chenerals relativos a o desembolique economico d'a Comunidat Autonoma d'Aragón, dintro d'os obchetivos marcaus por a politica economica cheneral.
- l) A replega d'a informaziún que furnirá o Gubierno d'España sobre pautos internazionals y proyectos de lechislaziún duanera, en tot que faiga referencia a custions de particular interés t'Aragón.
- m) L'eixenzio d'a potestat tributaria y l'autorizaziún d'o recurso a o credito.
- n) O control d'os meyos de comunicaziún sozial que a suya titularidat corresponda a la Comunidat Autonoma.
- ñ) O control de l'uso d'a delegaziún lechislativa a que fa referencia l'Articlo 43, sin de perchudizio d'o control por os tribunals.
- o) A convalidaziún d'os Decretos-leis a que fa referencia l'articlo 44.
- p) Cualsquieras otras que le'n atribuigan a Constituzión, o presén Estatuto u a resta de l'ordinamiento churidico.

Artículo 42. *Potestat lechislativa.*

1. As Cortes d'Aragón eixerzen a potestat lechislativa.
2. A iniziativa lechislativa corresponde a os miembros d'as Cortes d'Aragón y a o Gubierno d'Aragón, en os termins que estatuezcan a lei y o Reglamento d'as Cortes. Por lei de Cortes d'Aragón se regulará la iniziativa lechislativa popular.

Artículo 43. *Delegación lechislativa.*

1. As Cortes d'Aragón pueden delegar en o Gubierno d'Aragón a potestat de dictar normas con rango de lei. No i cullirá la delegación ta l'aprebazión d'o Presupuesto d'a Comunidat Autonoma, a regulación esenzial d'os dreitos reconoixius por l'Estatuto, o desembolique basico d'as suyas Instituzions u o rechimen electoral.
2. As disposicions d'o Gubierno que contienen lechislazión delegada se claman Decretos Lechislativos.
3. A delegación debe d'estar espresa, meyán lei, ta una materia concreta y con a determinación d'un plazo chusto ta eixerzer-la. A delegación s'acotola por l'acabanza d'o plazo u por aprebazión d'o Decreto Lechislativo correspondié. No puede fer-se uso d'a delegación cuan o Gubierno se troba en funzions por disolución d'as Cortes.
4. Cuan se trate d'autorizar a o Gubierno d'Aragón ta formular un nuevo testo articulau, as leis de delegación bi fixarán con prezisión as bases y criterios a las que debe d'achustar-se lo Gubierno en l'eixerzizio d'a delegación lechislativa. Cuan se trate d'autorizar a o Gubierno ta refundir testos legals, a lei abilitán determinará l'alcanz y os criterios d'a refundición.
5. O control parlamentario d'a lechislazión delegada se regulará por lo Reglamento d'as Cortes d'Aragón y, en o suyo caso, por a mesma lei de delegación.

Artículo 44. *Decretos-leis.*

1. En o caso de nezesidat urchén y estraordinaria, o Gubierno d'Aragón puede dictar disposicions lechislativas provisionals baixo a forma de Decreto-lei. No pueden estar obcheto de Decreto-lei o desembolique d'os dreitos, debers y libertaz d'os aragoneses y d'as instituzions reguladas en o Títol II, o rechimen electoral, os treudos y lo Presupuesto d'a Comunidat Autonoma.
2. Os Decretos-leis quedarán derogaus si en o plazo improrrogable d'os trenta días siguiens a o d'a suya publicación no estasen convalidaus a esprés por as Cortes d'Aragón dimpués d'un debate y una votazión de totalitat.

3. Sin de perchudizio d'a suya convalidazión, as Cortes d'Aragón pueden tramitar os Decretos-leis como proyectos de lei adoptando l'alcuerdo correspondién dintro d'o plazo establecierto por l'apartau anterior.

Articulo 45. Promulgación y publicación d'as leis.

As leis aragonesas estarán promulgadas, en nombre d'o Rei, por o Presidén, que ordinará la suya publicación en o «Boletín Oficial de Aragón» y en o «Boletín Oficial del Estado», en un plazo no superior de quinze días dende la suya aprebažión. A efeutos d'a suya vichenzia, rechirá a data de publicación en o «Boletín Oficial de Aragón».

CAPÍTOL II O Presidén

Articulo 46. Disposicions chenerals.

1. O Presidén d'Aragón ye eslechiu por as Cortes d'Aragón, d'entre os suyos Deputaus y Deputadas, y nombrau por o Rei.
2. O Presidén ostenta a masima representación d'Aragón y a ordinaria de l'Estau en iste territorio. Preside o Gubierno d'Aragón y endreza y coordina la suya azión.
3. O Presidén responde politicamén debán d'as Cortes d'Aragón.

Articulo 47. Estatuto personal.

O Presidén d'Aragón no podrá eixerzer atras funzions representativas que as suyas d'o mandato parlamentario, ni cualesquier atra funžión publica que no naixca d'o suyo cargo, ni activitat profesional u mercantil denguna.

Articulo 48. Investidura.

1. O Presidén d'as Cortes d'Aragón, previa consulta con as fuerzas políticas i representadas parlamentariamén, y sentida a Mesa, proposará un candidato a Presidén d'o Gubierno d'Aragón.
2. O candidato presentará o suyo programa a las Cortes. Ta estar eslechiu, lo candidato deberá, en primer votación, obtener mayoría absoluta; de no obtener-la, se ferá una nueva votación venticuatre oras dimpués d'a de debán, y a confitanza se veyerá atorgada si en obtenese mayoría simpla. En o caso de no obtener-ne dita mayoría, se tramitarán venideras propuestas en a forma prevista d'antis, debendo mediar entre cada una d'ellas un plazo no superior de diez días.

3. Si corriu lo plazo de dos meses dende a constitución d'as Cortes d'Aragón dengún candidato no ese estau investiu, as Cortes electas quedarán disueltas, tenendo que convocar nuevas eslezioni.

Artículo 49. *Custión de confianza.*

1. O Presidén d'o Gubierno d'Aragón, previa deliberación d'iste, puede plantear debán d'as Cortes d'Aragón a custión de confianza sobre o suyo programa u sobre una declaración de politica cheneral.
2. A confianza s'entenderá atorgada cuan o Presidén obtienda la mayoría simpla d'os votos emitius.
3. O Presidén, chunto a o suyo Gubierno, zesará si as Cortes d'Aragón les niegan a confianza. Deberá, allora, prozeder-se a la eslección d'un nuevo Presidén.

Artículo 50. *Mozión de censura.*

1. As Cortes d'Aragón podrán desichir a responsabilidat politica d'o Presidén y d'o Gubierno d'Aragón, meyán l'adopzión, por mayoría absoluta, d'una mozión de censura.
2. A mozión de censura deberá d'estar propuesta, a lo menos, por bel quinze por ziento d'os Deputaus y Deputadas, y deberá d'incluirir-ie un candidato a la Presidencia d'o Gubierno d'Aragón.
3. O Reglamento d'as Cortes d'Aragón regula o suyo prozedimiento.
4. Si as Cortes d'Aragón apreban una mozión de censura, zesarán o Presidén y, con él, o suyo Gubierno. O candidato a la Presidencia s'entenderá investiu d'o cargo y o Presidén d'as Cortes lo comunicará a o Rei ta o suyo nombramiento.
5. Si a mozión de censura no ye aprebada por as Cortes, os suyos signatarios no podrán suscribir-ne un atra dica transcorruda una añada dende a data d'a votazión.

Artículo 51. *Zese.*

O Presidén zesa por a celebración d'eslezioni a Cortes d'Aragón, por l'aprebação d'una mozión de censura, por a perda d'una custión de confianza, por dimisión, por incapazidat permanén que l'imposibilite ta l'eixerzizio d'o suyo cargo reconoixida por as Cortes d'Aragón por mayoría absoluta, por sentenzia firme que lo inabilite ta l'eixerzizio d'o suyo cargo, por perda d'a condición de Deputau u Deputada a Cortes d'Aragón u por incompatibilidat no pas subsanada.

Artículo 52. *Disoluzión d'as Cortes d'Aragón.*

1. O Presidén, previa deliberación d'o Gubierno d'Aragón y baixo a suya responsabilidat, podrá alcordar a disoluzión d'as Cortes d'Aragón con antizipación a la fin natural d'a lechislatura.
2. A disoluzión s'alcordará por decreto, en o que se i convocarán eslezions, contenendo-se en o mesmo toz os requisitos que desicha la lechislazión electoral aplicable.
3. As Cortes d'Aragón no podrán estar disueltas mientras que se trobe en tramitazión d'una mozión de zensura.

CAPÍTOL III **O Gubierno d'Aragón u a Deputazión Cheneral d'Aragón**

Artículo 53. *Disposicions chenerals.*

1. O Gubierno d'Aragón eixerze a funzión eixecutiva y a potestat reglamentaria.
2. O Gubierno d'Aragón estará constituyiu por o Presidén, os Vizepresidens, en o suyo caso, y os Consellers, a os que o Presidén nombre y desepara libremén.
3. O Gubierno d'Aragón responde politicamén debán d'as Cortes d'Aragón de forma solidaria, sin de perchudizio d'a responsabilidat directa de cada Consellero por a suya chestión.

Artículo 54. *Seu.*

1. A seu d'o Gubierno d'Aragón ye a ciudad de Zaragoza, sin de perchudizio que se puedan zelebrar reunions en otros puestos dintro d'o territorio d'a Comunidad Autónoma.
2. Por lei de Cortes d'Aragón podrá modificar-se la seu d'o Gubierno d'Aragón.

Artículo 55. *Estatuto personal d'os miembros d'o Gubierno d'Aragón.*

1. O Presidén y os demás miembros d'o Gubierno d'Aragón, mientras o suyo mandato y por os actos delictivos comesos en o territorio d'Aragón, no podrán estar detenius ni retenius, sino ye en caso de flagrán delito, correspondendo dezidir, en tot caso, sobre a suya inculpazión, engarcholamiento, prozesamiento y chudizio a o Tribunal Superior de Justicia d'Aragón.
2. Difuera de l'ambito territorial d'Aragón, a responsabilidat penal estará desichible en os mesmos termins debán d'a Sala d'o Penal d'o Tribunal Supremo.

3. Una lei de Cortes d'Aragón determinará l'Estatuto, as atribuzions y as incompatibilidatz d'os miembros d'o Gubierno d'Aragón.

Articulo 56. Zese.

1. O Gubierno d'Aragón zesa cuan lo fa lo suyo Presidén.
2. O Gubierno d'Aragón zesán continará en funzions dica la presa de posesión d'o nuevo.

Articulo 57. Prozedimientos debán d'o Tribunal Constituzional.

O Gubierno d'Aragón podrá interposar recursos d'insconstituzionalitat, planteyar conflictos de competenzias y personar-se en o Tribunal Constituzional en os supuestos y termins previstos en a Constitución y en a Lei Organica d'o Tribunal Constituzional.

Articulo 58. O Consello Consultivo d'Aragón.

1. O Consello Consultivo d'Aragón ye l'organo supremo consultivo d'o Gubierno y l'Alministración d'a Comunidat Autonoma. Eixerze as suas funzions con autonomía organica y funzional, con a fin de guarenziar a sua obchetividat y independenzia.
2. A sua organización, composición y funzions se regulará por una lei espresa d'as Cortes d'Aragón.

CAPÍTOL IV. O Chustizia d'Aragón

Articulo 59. Disposizions chenerals.

1. O Chustizia d'Aragón, sin de perchudizio d'a instituzión prevista en l'article 54 d'a Constitución y a sua coordinación con a mesma, en tiene de misiones espezificas:
  - a) A protezión y esfensa d'os dreitos individuals y colectivos reconoixius en iste Estatuto.
  - b) A tutela de l'ordinamiento churídico aragonés, veilando por a sua esfensa y aplicación.
  - c) A esfensa d'iste Estatuto.
2. En l'eixerzizio d'a sua funzión, o Chustizia d'Aragón podrá visurar:

- a) L'activitat de l'Alministración d'a Comunitat Autonoma, constituyida ta istos efeutos por o conchunto d'organos integraus en o Gubierno d'Aragón, igual como por a totalitat d'os entes adotaus de personalitat churidica dependiens d'o mesmo.
  - b) L'activitat d'os entes locals aragoneses y d'as comarcas, os suyos organismos autonomos y demás entes que d'ellos dependan, en os termins que estatuezca la lei d'o Chustizia.
  - c) Os servizios publicos chestionaus por personas fisicas u churidicas Meyán concesión alministrativa, sosmesos a control u tutela alministrativa de bella institución d'a Comunitat Autonoma d'Aragón.
3. O Chustizia rendirá cuentas d'a suya chestión debán d'as Cortes d'Aragón.

Articulo 60. Lei d'o Chustizia d'Aragón.

Una lei de Cortes d'Aragón concretará l'alcanz d'as funzions d'o Chustizia, igual como lo prozedimiento d'a suya eslección por ellas y o rechimen d'incompatiblidad.

TÍTOL III L'Alministración Publica en Aragón

Articulo 61. Disposicions chenerals.

1. A Comunitat Autonoma d'Aragón creya y organiza la suya Alministración conforme a la lei.
2. L'Alministración aragonesa ostenta la condición d'Alministración ordinaria en l'eixerizio d'as suyas competenzias.

Articulo 62. Prenzipios d'organizació y funzionamiento de l'Alministración.

1. L'Alministración d'a Comunitat Autonoma sirve con obchetividat a os intereses chenerals con sosmetimiento pleno a la Lei y a o Dreito.
2. En a suya actuación, respetará os prenzipios de buena fe y de confitanza lechitima, y se relacionará con a resta d'Alministracions Publicas españolas con arreglo a o prenzipio de leylaltat instituzional.
3. L'Alministración Publica aragonesa achustará la suya activitat a os prenzipios de eficazia, efizenzia, razionalización, transparenzia y servizio efeutivo a os ziudadanos.

4. Os suyos organos y instituzions podrán establir-se en diversas localidaz d'Aragón.
5. L'Alministración d'a Comunitat Autonoma gozará, en l'eixerzizio d'as suyas competenzias, d'as potestaz y prerrogativas que l'ordinamiento churidico reco-noixe a l'Alministración de l'Estau.

TÍTOL IV A Chustizia

CAPÍTOL I O Poder Chudizial en Aragón

Articulo 63. O Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón.

1. O Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón ye l'organo churisdizional más altero d'a organización chudizial en Aragón, y debán de qui s'acotolan as suzesivas instanzias prozesals cuan no aigan rematau debán d'atro organo churisdizional radicau en a Comunitat Autonoma, y sin de perchudizio d'as competenzias d'o Tribunal Supremo.
2. O Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón conoixerá, en tot caso, d'os recursos de casación fundaus en a infrazió d'o Dreito propio d'Aragón, igual como d'os recursos estraordinarios de revisión que contempla a lei contra as resoluzions firmes d'os organos churisdizionals radicau en Aragón. Tamién eixerzerá as demás funzions que en materia de Dreito estatal estatuezca la Lei Organica d'o Poder Chudizial.
3. O Presidén d'o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón ye o representán d'o Poder Chudizial en Aragón. Ye nombrau por o Rei, a propuesta d'o Consello Cheneral d'o Poder Chudizial.
4. O Presidén d'o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón podrá presentar debán d'as Cortes d'Aragón a memoria anual.

Articulo 64. O Consello de Chustizia d'Aragón.

1. Se creya o Consello de Chustizia d'Aragón. Una lei d'as Cortes d'Aragón determinará la suya estructura, composición, nombramientos y funzions dintro d'o marco d'as competenzias d'a Comunitat Autonoma en materia d'Alministración de Chustizia en os termins que estatueze lo presén Estatuto y d'alcuerdo con lo dispuesto en a Lei Organica d'o Poder Chudizial.

2. O Consello de Chustizia d'Aragón tendrá la consideración, naturaleza, competencias y facultaz que l'atribuiga la Lei Organica d'o Poder Chudizial. Asina mesmo, participará en toz os prozesos de designazión que l'atribuiga la debandita lei.

Articulo 65. Nombramiento de Machistraus, Chuezes y Secretarios.

O nombramiento de Machistraus, Chuezes y Secretarios en Aragón, se realizará en a forma prevista por a Lei Organica d'o Poder Chudizial, estando merito preferén o conoiximiento acreditau d'o Dreito propio d'Aragón.

Articulo 66. O Menisterio Fiscal en Aragón.

1. O Fiscal Chefe d'o Tribunal Superior de Chustizia representará a o Menisterio Fiscal en Aragón.
2. As funzions d'o Fiscal Chefe d'o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón son as que estatueze l'Estatuto organico d'o Menisterio Fiscal.
3. A memoria anual d'a Fiscalía d'o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón estará endrezada por o Fiscal Chefe ta o Consello de Chustizia d'Aragón y la podrá presentar debán d'as Cortes d'Aragón y o Gubierno d'Aragón.

CAPÍTOL II L'Alministración de Chustizia

Articulo 67. Medios a o servizio de l'Alministración de Chustizia.

1. Corresponde a la Comunidad Autónoma d'Aragón a competencia sobre tot o personal a o servizio de l'Alministración de Chustizia que no faiga parti d'o Poder Chudizial, d'aluerdo con o dispuesto en a Lei Organica d'o Poder Chudizial.
2. A Comunidad Autónoma d'Aragón ostenta competencia sobre os medios materials de l'Alministración de Chustizia d'Aragón.
3. Corresponde a la Comunidad Autónoma la organización, a dotación, y a chestión d'as ofizinas chudizials y d'os organos y servizios d'aduya a os organos churisdicionals. A Comunidad Autónoma podrá, d'aluerdo con l'Estau, participar en a chestión d'as cuentas de depositos y consignazions chudizials y d'as suyas rendas.
4. Corresponde a la Comunidad Autónoma la ordenación y organización d'os servizios de chustizia gratuita y orientación churidica gratuita.

Artículo 68. *Demarcazió y planta chudizials.*

1. Corresponde a la Comunidad Autónoma determinar as mugas d'as demarcacions territorials d'os organos churisdicionals. A capitalitat d'as demarcacions chudizials se fixará por lei d'as Cortes d'Aragón.

2. O Gubierno d'Aragón partizipará, d'alcuero con a Lei Organica d'o Poder Chudizial, en a creyazió u transformazión d'o numero de sezions u chudgaus en l'ambito d'o suyo territorio.

Artículo 69. *Clausula subrogatoria.*

Antimás d'as competenzias d'esprés previstas por o presén Estatuto, a Comunidad Autónoma d'Aragón eixerterá as funzions y facultaz que a Lei Organica d'o Poder Chudizial atribuiga a o Gubierno d'España con relación a l'Alministración de Chustizia en Aragón.

TÍTOL V Competenzias d'a Comunidad Autónoma

Artículo 70. *Disposicions chenerals.*

1. Corresponde a la Comunidad Autónoma d'Aragón as competenzias esclusivas, compartidas y eixecutivas sobre as materias incluyidas en o presén Estatuto, que eixerterá respentando lo dispuesto en a Constitución y en o presén Estatuto.

2. L'eixerzizio d'as competenzias autonomicas desplegará a suya eficazia en o territorio d'Aragón, fuiers d'os supuestos a que fan referencia espresamén o presén Estatuto y atras disposicions legals de l'Estau que estatuezen a eficazia churidica estraterritorial d'as disposicions y os actos d'a Comunidad Autónoma d'Aragón.

3. A Comunidad Autónoma, en os casos en que l'obcheto d'as suyas competenzias tiene un alcanz territorial superior a o d'o territorio d'Aragón, eixerze as suyas competenzias sobre a parti d'iste obcheto situau en o suyo territorio, sin de perchudizio d'os instrumentos de colaboración que s'estableixcan con otros entes territorials u, subsidiariamén, d'a coordinazión por l'Estau d'as Comunidaz Autonomas afeutadas.

Artículo 71. *Competenzias esclusivas.*

En o marco d'as competenzias esclusivas, a Comunidad Autónoma d'Aragón eixerterá la potestat lechislativa, a potestat reglamentaria, a funzión eixecutiva

y l'establimento de politicas propias, respetando lo dispuesto en os artículos 140 y 149.1 d'a Constitución. Corresponde a la Comunidat Autonoma a competenzia esclusiva en as siguiens materias:

- 1.ª Creyazión, organización, rechimen y funzionamiento d'as suyas instituzions d'autogobierno, con arreglo a o presén Estatuto.
- 2.ª Conservazión, modificazión y desembolique d'o Dreito Foral aragonés, con respeto a o suyo sistema de fuens.
- 3.ª Dreito prozesal derivau d'as particularidaz d'o dreito sustantivo aragonés.
- 4.ª Luengas y modalidaz lingüisticas propias d'Aragón.
- 5.ª En materia de rechimen local, a determinazió d'as competenzias d'os suyos munizipios y otros entes locals en as materias de competenzias d'a Comunidat Autonoma d'Aragón, o rechimen d'os biens locals y as modalidaz de prestación d'os servizios publicos locals, igual como as relazions ta la cooperazió y colaborazió entre os entes locals y entre istos y l'Alministració d'a Comunidat Autonoma d'Aragón. Asina mesmo, bi incluye a determinazió d'os organos de gubierno d'os entes locals, creyaus por a Comunidat Autonoma y lo suyo rechimen electoral.
- 6.^{ena} A organizació territorial propia d'a Comunidat.
- 7.^{ena} O prozedyimiento alministrativo derivau d'as espezialidaz d'a organizació propia. Biens de dominio publico y patrimoniais d'a suya titularidat.
- 8.^{ena} Ordenazió d'o territorio, conforme a os prenzipios d'equilibrio territorial, demografico, sozioeconomico y ambiental.
- 9.^{ena} Urbanismo, que comprende, en tot caso, lo rechimen urbanistico d'o suelo, o suyo planeamiento y chestión y a protezió d'a legalitat urbanistica, igual como a regulazió d'o rechimen churidico d'a propiedat d'o suelo respetando as condicions basicas que l'Estau estableixe ta guarenziar a igualdad de l'eixerzizio d'o dreito a la propiedat.
- 10.^{ena} Vivienda, que, en tot caso, bi incluye a planificació, a ordenazió, a chestión, o fomento, a inspezió y o control d'a vivienda d'acuerdo con os menesters sozials d'equilibrio territorial y de sustenibilidat; as normas tecnicas, a inspezió y o control sobre a calidat d'a construциón, as normas sobre l'abitabilitat d'as viviendas, a innovazió tecnolochica aplicable a las viviendas y a normativa sobre a conservazió y mantenimiento d'as viviendas y a suya aplicazió.
- 11.^{ena} Planificació, eixecució y chestión d'as obras publicas que no tiengan calificació legal d'interés cheneral de l'Estau ni afeuten a atra Comuni-

- dat Autonoma, igual como a participazió en a planificació, en a programació y en a chestión d'as obras publicas d'interés cheneral competenzia de l'Estau en o territorio d'a Comunitat Autonoma en os termins que estableixca a lei estatal.
- 12.^{ena} Ferrocarrils, que, en tot caso, bi incluye a coordinació, esplotació, conservació y alministració d'as infraestructuras d'a sua titularitat, igual como a participazió en a planificació y en a chestión d'as infraestructuras de titularitat estatal en o territorio d'a Comunitat Autonoma en os termins que estableixca la lei estatal.
- 13.^{ena} Carreteras y atros viers que o suyo itinerario transcorra integramén por o territorio d'a Comunitat Autonoma que, en tot caso, bi incluye a ordenació, planificació, rechimen finanziario y conservació d'o rete viero, igual como a participazió en a planificació y chestión d'as infraestructuras de titularitat estatal en o territorio d'a Comunitat Autonoma en os termins que estableixca la lei estatal.
- 14.^{ena} Aeropuertos, elipuertos y atras infraestructuras de transporte en o territorio d'Aragón que no tiengan a calificació legal d'interés cheneral, igual como a participazió en a planificació, en a programació y en a chestión d'as infraestructuras que tiengan tal calificació en os termins que estableixca la lei estatal.
- 15.^{ena} Transporte terrestre de viachers y mercaderías por carretera, por ferrocarril y por cable, igual como lo transporte fluvial, que transcorran integramén por o territorio d'a Comunitat Autonoma, con independenzia d'a titularitat d'a infraestructura. Zentros y operadors d'as actividaz vinculadas a la organizació d'o transporte, lochistica y distribuzión situadas en Aragón.
- 16.^{ena} Servizio de meteorolochía y de climatolochía d'a Comunitat Autonoma.
- 17.^{ena} Agricultura y ganadería, que comprenden, en tot caso: a concentració parzelaria; a regulació d'o sector agroalimentario y d'os servizios vinculaus, a sanitat animal y vechetal; a seguridat alimentaria y a luita contra os frauds en a produzió y comercializació, o desembolique, a transferenzia y innovació tecnolochica d'as esplotazions agrarias y ganaderas y industrias agroalimentarias; lo desembolique integral d'o mundo rural.
- 18.^{ena} Denominazions d'orichen y atras menzions de calidat.
- 19.^{ena} Tratamiento espezial d'as zonas de montaña que guarenzie a sua modernizació y un desembolique sustenible equilibrau.

- 20.^{ena} Mons y viers pecuarios, que, a o menos, bi incluye a regulación y o rechimen de protección y intervención alministrativa d'os suyos usos, igual como d'os paixenters y os servizios y aprofeitamientos forestals.
- 21.^{ena} Espazios naturals protechius, que bi incluye a regulación y declarazión d'as figuras de protección, l'amugamiento, a planificazióñ y a chestión d'os mesmo y d'os abitaz protechius situaus en Aragón.
- 22.^{ena} Normas adizionals d'a lechislazión basica sobre protección d'o medio ambién y d'o paisache, que bi incluye a planificazióñ d'a prevención y acotole d'as distintas fuens de contaminazióñ, igual como lo desembolique de politicas de contribuigan a achicir o cambeo climatico.
- 23.^{ena} Caza, pesca fluvial y lacustre y acuicultura, igual como a protección d'os ecosistemas en os que se i desemboliquen istas actividaz, promovendo reversions economicas en l'amilloramiento d'as condizions ambientals d'o medio natural aragonés.
- 24.^{ena} Promozióñ d'a competenzia. L'establimiento y regulación d'o Tribunal Aragonés de Esfensa d'a Competenzia, como organo independién a qui corresponde en esclusiva tratar d'as actividaz economicas que se desemboliquen prenzipalmén en Aragón y que alteren u puedan alterar a competenzia.
- 25.^{ena} Comerzio, que comprende a regulación de l'activitat comerzial, bi incluyius os orarios y equipamientos kommerzials, respectando a unidat de mercau, igual como a regulación alministrativa d'as diferens modalidatz de venda, con especial atenzióñ a la promozión, desembolique y modernizacióñ d'o sector. Ferias y mercaus interiors.
- 26.^{ena} Consumo, que, en tot caso, comprende a regulación d'a protección y esfensa d'os consumidores y usuarios; o fomento d'as asoziazions; a formazión y educación ta o consumo responsable, igual como a regulación d'os organos y prozedimientos de meyazión.
- 27.^{ena} Consultas populars, que, en tot caso, comprende l'establimiento d'o rechimen churidico, as modalidatz, o prozedimiento, a realización y a clamadura por a Comunidad Autonoma u por os entes locals en o marco d'as suyas competenzias, audiencias publicas, foros de partizipazióñ y cualesquier atro instrumento de consulta popular, con eszepzióñ d'a regulación d'o referéndum y d'o previsto en l'Articulo 149.1.32.^a d'a Constituzión.
- 28.^{ena} Publizidat, que, en tot caso, bi incluye a regulación de l'activitat publicitaria conforme a os prenzipios d'obchetividat y verazidat.

- 29.^{ena} Cambras de Comerçio y Industria, Agrarias y atras Corporacions de Dreito Publico representativas d'intereses economicos y professionals.
- 30.^{ena} Colechios profesionals y eixerzizio de profesions tituladas, respectando as normas chenerals sobre titulazions academicas y profesionals y lo dispuesto en os articlos 36 y 139 d'a Constituzión.
- 31.^{ena} Cooperativas y entidaz asimilables, con adreza en Aragón, que bi incluye a regulazión d'a sua organización, funzionamiento, rechimen economico, igual como lo fomento d'o movimiento cooperativo y d'atras modalidaz d'economía sozial.
- 32.^{ena} Planificazión de l'activitat economica y fomento d'o desembolique economico d'a Comunidat Autonoma, d'alcuerdo con os prenzipios d'equilibrio territorial y de sustenibilidat y, en espezial, a creyazión y chestión d'un sector publico propio d'a Comunidat. Partizipaziún, en o suyo caso, en a chestión d'o sector publico estatal.
- 33.^{ena} Caixas d'Estalbios con adreza en Aragón y instituzions de credito cooperativo publico y territorial, en l'ambito d'a ordenazión cheneral d'a economía.
- 34.^{ena} Azión sozial, que comprende a ordenazión, organización y desembolique d'un sistema publico de servizios sozials que cusire a protezión d'as distintas modalidaz de familia, a nineza, a chen gran, as personas con discapazidat y otros colectivos nezesitaus de protezión espezial.
- 35.^{ena} Voluntariau sozial, que comprende a regulazión, promozión y fomento d'a partizipaziún solidaria ziudadana en actuazions organizadas de voluntariau por meyo d'entidaz publicas u privadas estables y democraticas, sin fin de lucro, igual como a ordenazión d'as relazions entre as alministratzions publicas y ditas entidaz.
- 36.^{ena} Cooperaziún ta o desembolique en expresión d'a solidaridat d'a soziedad aragonesa con os países y pueblos más desfavoreixius.
- 37.^{ena} Politicas d'igualdad sozial, que comprende l'establimiento de midas de discriminaziún positiva, prevenziún y protezión sozial debán de toda mena de violenzia y, espezialmén, a de chenero.
- 38.^{ena} Choventut, con espezial atenziún a la sua partizipaziún libre y eficaz en o desembolique politico, sozial, economico y cultural.
- 39.^{ena} Menors, que bi incluye a regulazión d'o rechimen de protezión y tutela d'os menors desemparaus u en situazión de risque.

- 40.^{ena} Asoziaions y fundazions de caráuter dozén, cultural, artistico, benefico, asistenzial, esportivo y similars que desemboliquen prenzipalmén as suyas funzions en Aragón.
- 41.^{ena} Investigazión, desembolique y innovazión zientifica y tecnolochica, que comprende, en tot caso, a planificazión, programazión y coordinazión de l'actividat investigadera d'a Universitat y d'os de demás zentros publicos y privaus, a transferenzia de conoiximientos y o fomento y desembolique d'as tecnolochías ta la soziedat d'a informazión.
- 42.^{ena} Biotecnolochía, biomedezina y chenetica.
- 43.^{ena} Cultura, con espezial atenzión a las manifestazions peculiars d'Aragón.
- 44.^{ena} Museus, archivos, bibliotecas y otras colezzions de naturaleza analoga, conservatorios de mosica y danza y zentros dramaticos y de Bellas Artes d'interés ta la Comunidat Autonoma y que no sigan de titularidat estatal.
- 45.^{ena} Patrimonio cultural, istorico, artistico, monimental, arqueolochico, arquitectónico, zientífico y cualesquier atro d'interés ta la Comunidat Autonoma, en espezial as politicas nezesarias endrezadas ta recuperar lo patrimonio aragonés que se trobe afincau difuera d'o territorio d'Aragón.
- 46.^{ena} Zinematografía, que bi incluye, en tot caso, as midas de protezión d'a industria zinematografica y a regulazión y inspección d'as salas de proyección zinematografica.
- 47.^{ena} Artesanía, que comprende a regulazión y l'establimiento de midas ta o fomento y desembolique d'as interpresas artesanals, a promozión d'os suyos productos y a creyazión de canals de comerzializazión.
- 48.^{ena} Industria, fuiers d'as competenzias de l'Estau por razons de seguridat, sanitarias u d'interés d'a Esfensa.
- 49.^{ena} Estadistica ta las fins d'a Comunidat Autonoma y, en espezial, a creyazión d'un sistema estadistico oficial propio d'a Comunidat Autonoma.
- 50.^{ena} Chuego, apuestas y casinos, bi incluyidas as modalidatz por meyos informaticos y telematicos, cuan l'actividat se desembolique esclusivamén en Aragón.
- 51.^{ena} Turismo, que comprende a ordenazión y promozión d'o sector, o suyo fomento, a regulazión y a clasificazión d'as interpresas y establimientos turisticos, igual como a coordinazión con os organos d'Alministración de Paradors de Turismo d'España en os termins que estableixca la lechislazión estatal.

- 52.^{ena} Esporte, en espezial, a suya promoción, regulación d'a formación esportiva, a planificación territorial equilibrada d'equipamientos esportivos, o fomento d'a tecnificación y de l'alto rendimiento esportivo, igual como a prevenzió y control d'a violenzia en l'esporte.
- 53.^{ena} Tiempo libre, que bi incluye, en tot caso, o fomento y a regulación d'as actividaz que se desemboliquen en Aragón y o rechimen churídico d'as entidaz que tiengan por fins l'eixerzicio d'actividaz de tiempo libre.
- 54.^{ena} Espectaclos y actividaz recreyativas, que bi incluye, en tot caso, a ordenación cheneral d'o sector, o rechimen d'intervención alministrativa y a seguridat y o control de toda mena d'espectaclos en espacios y establecimientos publicos.
- 55.^{ena} Sanidat y salut publica, en espezial, a organización, o funzionamiento, l'avaluación, a inspección y o control de zentros, servizios y establecimientos sanitarios. A Comunidat Autonoma partizipará, d'alcuero con l'Estau, en a planificación y a coordinación estatal en lo tocán a sanidat y salut publica.
- 56.^{ena} Ordenazión farmaceutica.
- 57.^{ena} Protezión zevil, que bi incluye, en tot caso, a regulación, a planificación, a coordinación y a eixecuzión de midas relativas a emerchenzias y seguridat zevil debán de cremas, esferrals naturals, azidens y otras situazions de nezesidat.
- 58.^{ena} Seguridat privada, que comprende l'establecimiento d'os requisitos que deben cumplir as personas físicas y churídicas que adopten midas de seguridat; l'autorización, inspección y piñora d'as interpresas de seguridat que tiengan la suya adreza u ambito d'actuazión en a Comunidat Autonoma; a formación d'o personal que realiza funzions de seguridat y investigación privada, igual como a coordinación d'os servizios de seguridat y investigación privadas con a Polizia autonómica y as policias locals d'Aragón.
- 59.^{ena} Alministración de Chustizia en lo relativo a meyos personals y materials.
- 60.^{ena} Cualquier otras que le correspondan d'alcuero con a Constitución, o presén Estatuto u a resta de l'ordinamiento churídico.

Articlo 72. Auguas.

1. Corresponde a la Comunidat Autonoma d'Aragón a competenzia esclusiva en materia d'aguas que corran integramén por o suyo territorio, comprendendoie dita competenzia:

- a) A ordenazión, a planificació y a chestión d'as augas, superfizials y soterranias, d'os usos y d'os aprofeitamientos hidraulicos, bi incluyida la sua conzesión, igual como d'as obras hidraulicas que no sigan calificadas d'interés cheneral.
  - b) A planificació y l'establimiento de midas y instrumentos prezisos de chestión y protección d'os recursos hidricos y d'os ecosistemas acuaticos y terrestres vinculaus a l'augua.
  - c) As midas estraordinarias en lo caso de nezesidat ta guarenziar o suministro d'augua.
  - d) A organizació de l'alministració hidrolochica d'Aragón, bi incluyida la partizipazió d'os usuarios.
  - e) A regulazió y a eixecuциón d'as actuacions relativas a las obras de regano. Tamién corresponde a la Comunidat Autonoma la competenzia esclusiva en materia d'augas minerals y termals, igual como de proyectos, construциón y espleite d'os aprofeitamientos hidraulicos, canals y reganos d'interés d'a Comunidat Autonoma.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón, en o marco d'o dispuesto en l'Articlo 149.1.22.a d'a Constitució española y as leis que lo desembolican, partizipará y colaborará en a planificació hidrolochica y en os organos de chestión estatal d'os recursos hidricos y d'os aprofeitamientos hidraulicos que perteneixen a cuencas hidrograficas intercomunitarias que afeuten a Aragón. Asina mesmo, le corresponde a presa de midas adizionals de protección y saniamiento d'os recursos hidricos y d'os ecosistemas acuaticos; a eixecuциón y l'espleite d'as obras de titularidat estatal, si s'estatueze meyán convenio, y as facultaz de polizia d'o dominio publico hidraulico atribuyidas por a lechislazió estatal, partizipando en a fixazió d'o caudal ecolochico.
3. En iste sentiu, y ta la esfensa d'os dreitos relazionaus con l'augua referius en l'articulo 19, a Comunidat Autonoma emitirá un informe prezeptivo ta cualesquier propuesta d'obra hidraulica u de transferenzia d'augas que afeute a o suyo territorio. O Gubierno d'España deberá empentiar de forma efeutiva l'alcuerdo entre todas as Comunidatz Autonomas que puedan resultar afeutadas.

Articlo 73. Enseñanza.

Corresponde a la Comunidat Autonoma la competenzia compartida en enseñanza en toda la sua estension, libels y graus, modalidatz y espezialidatz, que, en tot caso, bi incluye a ordenazión d'o sector de l'amostranza y de l'ac-

tividat dozén y educativa, a suya programazióñ, inspezióñ y evaluacióñ; l'establimento de criterios d'almisióñ a os zentros sustenius con fundos publicos t'asegurar un rete educativo equilibrau y de caráuter compensatorio; a promocióñ y refirme a l'estudio; a formazióñ y o perfezionamiento d'o personal dozén; a guarenzia d'a calidat d'o sistema educativo, y a ordenazióñ, coordinazióñ y deszentralizacióñ d'o sistema universitario d'Aragón con respeto a o prenzipio d'autonomía universitaria.

Articlo 74. Meyos de comunicación sozial.

1. Corresponde a la Comunitat Autonoma la competenzia compartida en meyos de comunicación sozial y servizios de conteniu audiovisual.
2. A Comunitat Autonoma podrá regular, creyar y mantener a suya propia televisión, radio y prensa y, en cheneral, cualesquier meyo de comunicación sozial ta o cumplimiento d'as suyas fins, respetando l'autonomía local.

Articlo 75. Competenzias compartidas.

En o marco d'as competenzias compartidas, a Comunitat Autonoma d'Aragón eixerzerá o desembolique lechislativo y a eixecuzión d'a lechislazióñ basica que estatuezca l'Estau en normas con libel de lei, fuiers d'os causos que se i determinen d'alcuero con a Constitución, desembolicando politicas propias. Corresponde a la Comunitat Autonoma la competenzia compartida en as siguiens materias:

- 1.ª Seguridat Sozial, fuiers d'as normas que configuran o suyo rechimen economico.
- 2.ª Rechimen menero, en espezial, a regulazióñ y o rechimen d'intervenzióñ alministrativa d'as menas y recursos meners, igual como a restaurazióñ d'os espazios afeutaus por actividatz extractivas.
- 3.ª Protezióñ d'o medio ambién, que, en tot caso, bi incluye a regulazióñ d'o sistema d'intervenzióñ alministrativa d'os plans, programas, proyectos, instalazions y actividatz suszeptibles d'afeutar a o medio ambién; a regulazióñ d'os recursos naturals, a flora y fauna y a biodiversitat, a prevenzióñ y correzióñ d'a chenerazióñ d'os repuis, d'a contaminazióñ atmosferica, d'o suelo y d'o subsuelo, igual como lo sumunistro, saniamiento y depurazióñ d'as auguas.
- 4.ª Enerchiá, que comprende, en tot caso: a regulazióñ d'as actividatz de produzióñ, almagazenamiento, distribuzión y transporte de cualesquier enerchiás, bi incluyius os recursos y aprofeitamientos hidroelectricos, de gas natural y de gases licuaus; l'atorgamiento d'as autorizacions d'as

instalacions correspondiens esistens, cuan s'amuguen a o territorio d'a Comunidat y lo suyo aprofeitamiento no afeute a atra Comunidat Autonoma; a calidat d'o suministro y a efizienzia energetica, igual como a partizipación en os organismos estatals reguladors d'o sector energetico y en a planificación estatal que afeute a o territorio d'a Comunidat Autonoma, y en os prozedimientos d'autorización d'instalacions de produción y transporte d'enerchía que afeuten a o territorio d'Aragón u cuan a enerchía siga obcheto d'aprofeitamiento difuera d'iste territorio.

- 5.^{ena} Protección de datos de caráuter personal, que, en tot caso, bi incluye a regulazión, inscripción y o tratamiento d'os mesmos, o control d'os fichers creyaus u chestionaus por as instituzions publicas d'Aragón y, en especial, a creyazón d'una Achenzia de protección de datos d'Aragón.
- 6.^{ena} Politicas d'integración d'immigrans, en especial, l'establimiento d'as midas nezesarias ta la sua adecuada integración sozial, laboral y economica, igual como a partizipación y colaborazión con l'Estau, meyán os prozedimientos que s'estatuezcan, en as politicas d'immigración y, en particular, a partizipación prezeptiva previa en a determinazión, en o suyo caso, d'o contichén de treballadors estrangers.
- 7.^{ena} Instalacions radioactivas de segunda y terzera categoría.
- 8.^{ena} Mercaus de valors y zentros de contratación situaus en o territorio d'Aragón, que, en tot caso, bi incluye a sua regulazión, establimiento y solvenzia, d'alcuerdo con a lechislazión mercantil.
- 9.^{ena} Ordenazión d'o credito, banca, seguros, mutualidatz de previsión sozial, entidatz chestionaderas de plans y fundo de pensions y otras mutualidatz no pas integradas en o sistema de Seguridat Sozial.
- 10.^{ena} Rechimen d'os recursos afinaus en o Dreito Foral aragonés contra la calificazión negativa de documentos, u clausulas concretas d'os mesmos, que deban tener azeso a un Rechistro publico d'Aragón.
- 11.^{ena} Lo desembolique d'as bases de l'Estau previstas en l'article 149.1.18^a d'a Constitución ta las Alministracions Publicas aragonesas, bi incluyidas as Entidatz Locals.
- 12.^{ena} Rechimen churídico, prozedimiento, contratación y responsabilidat de l'Alministración Publica d'a Comunidat Autonoma.
- 13.^{ena} Rechimen estatutario d'os funcionarios d'a Comunidat Autonoma d'Aragón y d'a sua Alministración Local y as especialidatz d'o personal laboral derivadas d'a organizazión alministrativa y a formazión d'iste personal.

Artículo 76. *Polizia autonómica.*

1. A Comunidat Autonoma podrá creyar una Polizia autonómica en o marco d'o presén Estatuto y d'a lei organica correspondién.
2. A Comunidat Autonoma determinará as funzions d'a Polizia autonómica d'Aragón en a suya lei de creyazión en o marco d'a lechislazión de l'Estau.
3. Corresponde a la Comunidat Autonoma la coordinación de l'actuación d'as Polizías locals aragonesas.
4. Se creyará, en o suyo caso, una Chunta de Seguridat que, con representación paritaria de l'Estau y a Comunidat Autonoma, coordinará las actuazions d'a Polizia Autonomica y d'os Cuerpos y Fuerzas de Seguridat de l'Estau.

Artículo 77. *Competenzias eixecutivas.*

En o marco d'as competenzias eixecutivas y en orden a l'aplicación d'a lechislazión estatal, a Comunidat Autonoma d'Aragón podrá dictar reglamentos ta la regulación d'a suya propia competenzia funzional y a organización d'os servizios nezesarios ta ello, y en cheneral podrá eixerzer todas ixas funzions y actividaz que l'ordinamiento churidico atribuye a l'Alministración Publica. Corresponde a la Comunidat Autonoma la competenzia eixecutiva en as si-guiens materias:

- 1.ª Chestión de l'asistencia sanitaria d'a Seguridat Sozial.
- 2.ª Treballo y relazions laborals, incluyindo-ie as políticas activas d'ocupación, a intermediación laboral, igual como a preventión de risques laborals y a seguridat y salut en o treballo. Tamién le corresponde a competenzia eixecutiva sobre a funzión publica inspectora propia en tot lo previsto en o paragrafo anterior. A tal efecto, os funzionarios d'os cuerpos que realizen dita funzión dependerán organica y funzionalmén d'a Comunidat Autonoma. A traviés d'os mecanismos de cooperación previstos en o presén Estatuto s'establirán as formulas de guarenzia de l'eixerzizio eficaz d'a funzión inspectora en o marco local, eixerzendo-se as competenzias de l'Estau y d'a Comunidat Autonoma de manera coordinada, conforme a os Plans d'actuación que se i determinen a traviés d'os debanditos mecanismos.
- 3.ª Propiedat intelectual y industrial.
- 4.ª Control meteorolochico y contraste de metals.
- 5.^{ena} Ferias internazionals que se celebren en Aragón.

- 6.^{ena} Aeropuertos, elipuertos y otras infraestructuras de transporte aero, con calificación d'interés cheneral, que a suya chestión dreita no se i guarda ta l'Alministración Cheneral de l'Estau.
- 7.^{ena} Productos farmaceuticos.
- 8.^{ena} Chestión d'o rechimen economico d'a Seguridat Sozial y os servizios que integran o sistema, y en l'ambito d'o respeto a o prenzipio d'unidad de caixa.
- 9.^{ena} Museus, archivos, bibliotecas y otras colezioni de naturaleza analoga de titularidat estatal que a suya chestión no se i guarda l'Alministración Cheneral de l'Estau.
- 10.^{ena} Colaboración con l'Estau en a chestión d'o catastro.
- 11.^{ena} Sistema penitenciario.
- 12.^{ena} Chestión d'os Parques Nazionals en Aragón.
- 13.^{ena} Realización d'obras d'interés cheneral por l'alministración autonomica, en virtut de mecanismos de colaboración con l'Estau, en os que se i fixen a finanziazión y os plazos d'eixecución.
- 14.^{ena} Rechistro zevil, que bi incluye a provisión de medios personals y materials.
- 15.^{ena} Seguridat ziudadana y seguridat privada cuan asina lo estableixca la lechislazión de l'Estau.
- 16.^{ena} Espropiazión forzosa, que bi incluye, en tot caso, a determinación d'os supuestos, as causas y as condizioni en que as alministratzions aragonesas pueden eixerzer a potestat espropiatoria; l'establimento de criterios de valurazión d'os biens espropiaus seguntes a naturaleza y a funzión que tiengan que cumplir, d'alcuerdo con a lechislazión estatal; y a creyazón y regulazión d'un organo propio ta la determinación d'o chustipreu, igual como a fixazión d'o suyo prozedimiento.

Articlo 78. Notarios y rechistradors.

1. Os notarios y rechistradors d'a propiedat y mercantils serán nombraus por a Comunidat Autonoma, de conformidat con as leis de l'Estau, estando merito preferén o conoiximiento d'o Dreito propio d'Aragón y espezificamén o suyo Dreito Foral.
2. A Comunidat Autonoma partizipará en a fixazión d'as demarcacions correspondiens a las Notarías y a os Rechistros d'a propiedat y mercantils en Aragón, d'alcuerdo con lo previsto en as leis chenerals de l'Estau.

3. Corresponde a os organos churisdizionals d'a Comunidad Autonoma o conoiximiento d'os recursos contra la calificación de documentos u clausulas concretas d'os mesmos, que deban tener azeso ta un Rechistro publico d'Aragón y sigan refirmaus en o Dreito Foral aragonés.

Articulo 79. Actividad de fomento.

1. En as materias d'a suya competenzia, Corresponde a la Comunidad Autonoma l'eixerzizio de l'actividad de fomento, que a os suyos efeutos podrá atorgar subvenzions con cargo a fundos propios, regulando u, en o suyo caso, desembolicando los obchetivos y requisitos d'atorgamiento y chestionando a suya tramitación y concesión.

2. En o caso d'as competenzias esclusivas, a Comunidad Autonoma fixará os obchetivos a os que se i destinen as subvenzions territorializables de l'alministración zentral y as d'a Unión Europea, igual como a regulazión d'as condizions d'atorgamiento y a chestión d'a suya tramitación y concesión. En as competenzias compartidas, a Comunidad Autonoma fixará normativamén os obchetivos d'as subvenzions territorializables de l'alministración zentral y d'a Unión Europea, completando as condizions d'atorgamiento, y asumindo toda la chestión incluyendo-ie a tramitación y a concesión. En as competenzias eixecutivas, corresponderá a la Comunidad Autonoma la chestión d'as subvenzions territorializables, que bi incluye a suya tramitación y concesión.

3. A Comunidad Autonoma partizipará, en os termins que fixe l'Estatu, en a determinazión d'o caráuter no territorializable d'as subvenzions estatales y comunitarias y en a suya chestión y tramitación.

Articulo 80. Clausura de tancamiento.

1. A Comunidad Autonoma acumula las competenzias esprisadas en o presén Estatuto. En tot caso, as espezificazions d'os distintos títols de competenzia no son pas escluyens d'atros posibles contenius que deban considerar-se incluyius en o título competenzial respetivo, conforme a la Constitución y a o presén Estatuto.

2. En as materias de competenzia esclusiva d'a Comunidad Autonoma, o Dreito propio d'Aragón será aplicable en o suyo territorio de preferenzia debán de cualquier atro, en os termins previstos en iste Estatuto.

TÍTOL VI Organización territorial y gubierno local

Artículo 81. Organización territorial d'Aragón.

1. A organización territorial local d'Aragón s'estructura en munizipios, comarcas y provinzias.
2. Por lei d'as Cortes d'Aragón podrá regular-se a creyazión, organización y competenzias d'as arias metropolitanas. D'a mesma manera, regulará as entidatz d'ambito territorial menors a o munizipio.

Artículo 82. O munizipio.

1. Os munizipios son as entidatz territorials basicas d'Aragón, adotadas de personalitat churidica y autonomía ta la chestión d'os suyos intereses respectivos, y meyo esenzial partizipazió d'a comunidat vezinal en as custions publicas.
2. O gubierno y l'alministración munizipals corresponde a o Conzello, formau por l'Alcalde y os conzellers. S'establierán por lei d'a Comunitat Autonoma os requisitos ta l'aplicación d'o rechimen de Conzello ubierto.
3. O presén Estatuto guarenzia a os munizipios l'autonomía ta l'eixerzizio d'as suyas competenzias propias y a esfensa d'os intereses d'a colectividat que representan.

Artículo 83. A comarca.

1. As comarcas son entidatz territorials, constituyidas por l'agrupación de munizipios buegatizos, vinculaus por carauterísticas y intereses comuns, fundamentals ta o tarabidau territorial aragonés.
2. As comarcas tienen a o suyo cargo a prestación de funzions y servizios y a chestión d'actividad d'ambito supramunizipal, representando los intereses d'a población y territorio comarcals en esfensa d'una más gran solidaridat y equilibrio territorial.
3. A creyazión, modificació y acotolamiento d'as comarcas, igual como a determinación d'as suyas competenzias, organización y rechimen churidico se regulan por lei de Cortes d'Aragón.

Artículo 84. A provinzie.

As provinzias, como entidatz locals supramunizipals, con personalitat churidica propia, eixerzerán funzions de cooperación, asistenzia y prestación de servizios

a munizipios y comarcas, atendendo en tot caso a criterios de solidaridat y equilibrio territorial.

Articulo 85. Prenzipios y relazions entre a Comunitat Autonoma y os entes locals.

1. L'activitat d'as entidatz territorials aragonesas se desembolicará baixo los prenzipios de subsidiaridat, proporzionalidat y diferenziazión.
2. L'Alministración d'a Comunitat Autonoma y as entidatz locals achustarán as suyas relazions a os criterios d'información mutua, colaboración, coordinación y respeto a las arias competenzials respeutivas.
3. A Comunitat Autonoma podrá, meyán lei de Cortes d'Aragón, aprebar a distribuzión de responsabilidaz alministrativas entre os distintos libels d'organización territorial, d'alcuerdo con a lechislaziún basica estatal, respetando l'autonomía constituzionalmén guarenziada y preveyendo los meyos de finanziaziún sufiziens ta que pueda fer-se lo suyo eixerzizio.

Articulo 86. O Consello Local d'Aragón.

O Consello Local d'Aragón ye l'organo de colaboración y coordinación entre o Gubierno d'Aragón y as asoziations representativas d'as entidatz locals aragonesas. O Consello debe estar escuitau en as iniciativas lechislativas y en a tramitazión de plans y normas reglamentarias que afeuten de manera espezifica a os gobiernos locals.

Articulo 87. Lei de capitalidat.

Zaragoza, como capital d'Aragón, dispondrá d'un rechimen espezial estatutiu por lei de Cortes d'Aragón.

**TÍTOL VII
Cooperación instituzional y azión esterior**

**CAPÍTOL I
Relazions con l'Estau**

Articulo 88. Colaborazión con l'Estau.

1. As relazions entre a Comunitat Autonoma d'Aragón y l'Estau se basarán en os prenzipios de leyaltat instituzional, coordinación y aduya mutua.

2. A Comunidat Autonoma d'Aragón y l'Estau, en o marco d'as suyas respeutivas competenzias, puden suscribir convenios de colaboración y emplegar otros meyos adecuaus ta cumplir obchetivos d'interés común.
3. En o caso d'obras publicas calificadas d'interés cheneral u que afeuten a atra Comunidat Autonoma, podrán suscribir-se convenios de colaboración ta la suya chestión.
4. O rechimen churidico d'os convenios d'a Comunidat Autonoma d'Aragón con l'Estau, en la suya demba propia d'actuazión, será establierto por lei de Cortes d'Aragón.
5. A Comunidat Autonoma d'Aragón partizipará en l'establimiento d'os servizios ferroviarios que guarenzien a comunicación con atras Comunidatz Autonomas u o paso internacional, d'alcuerdo con a normativa estatal.
6. Aragón colaborará tamién con l'Estau Meyán organos y prozedimientos multilaterals en os ámbitos y custions d'interés común.

Articulo 89. Partizipazioen en instituzions, prozedimientos y organismos estatales.

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón partizipará en os organismos y prozedimientos de presa de dezisions de l'Estau que afeuten a las suyas competenzias d'alcuerdo con lo establierto en o presén Estatuto y en as leis de l'Estau.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón partizipará en a elaboración d'as dezisions estatales que afeuten a la ordenazión cheneral de l'activitat economica en o marco d'o establierto en l'article 131.2 d'a Constitución.
3. A Comunidat Autonoma partizipará y colaborará con l'Estau, Meyán os prozedimientos que íste estatuezca, en a programazión, puesto, eexecuzión y chestión d'as infraestructuras estatales situadas en o territorio aragonés.
4. A Comunidat Autonoma partizipará en os prozesos de designazión d'os miembros d'as instituzions, organimos y interpresas publicas de l'Estau con l'alcanz y en os termins establiertos por a lechislaziún estatal.

Articulo 90. A Comisión Bilateral de Cooperación Aragón-Estau.

1. A Comisión Bilateral de Cooperación s'estatueze como lo traste prenzipal de relación entre a Comunidat Autonoma y l'Estau, sin de perchudizio d'as funzions atribuyidas a otros organos concretos de cooperación bilateral u multilateral.
2. A ixos efectos, a Comisión Bilateral de Cooperación treballa as siguiens funzions:

- a) Empentar a realización d'actuazions y plans conchuntos ta o desembolique de politicas comuns y, en a sua virtut, suscribir os oportunos convenios de colaboración.
- b) Delibrar y fer propuestas, en o suyo caso, sobre a realización de proyectos lechislativos de l'Estau que afeuten espezialmén a las competenzias y intereses d'Aragón.
- c) Diseñar mecanismos de colaboración mutua en os distintos ámbitos sectorials an que s'achunte l'interés d'as dos alministratzions.
- d) Servir de ferramenta ta prevenir pleitos entre as dos alministratzions, igual como prebar d'apachar controversias por vía estrachudizial.
- e) Cualquier atra funzión que aduye a las fins de cooperación entre as dos alministratzions que les son propias.

3. A Comisión Bilateral de Cooperación adopta as suyas normas d'organización y funcionamiento por acuerdo d'as dos partis. En tot caso s'achunta en sesión plenaria y cuan lo solizite una d'as dos partis, y a sua presidencia ye eixerzida de traza alternativa en turnos d'un año.

CAPÍTOL II Relazions con atras Comunidaz Autonomas

Articulo 91. Colaborazón con atras Comunidaz Autonomas.

- 1. A Comunidad Autonoma d'Aragón puede estableir con atras Comunidaz Autonomas, espezialmén con as que tiene vinclos istoricos y cheograficos, relazions de colaborazón ta la fixazión de politicas comuns, ta l'eixerzizio eficaz d'as suyas competenzias y ta o tratamiento d'afers d'interés común.
- 2. Aixe efeuto, a Comunidad Autonoma d'Aragón puede suscribir con atras Comunidaz Autonomas convenios de colaborazón ta la chestión y prestazión de servizios propios d'a sua competenzia. O Gubierno debe d'informar a las Cortes d'Aragón d'a sua suscripción en o plazo d'un mes contau dende o día d'a firma. D'a mesma traza s'informará a las Cortes d'Aragón a os efeutos correspondiens.
- 3. O rechimen churidico d'os convenios y acuerdo firmaus con atras Comunidaz Autonomas por a Comunidad Autonoma d'Aragón, en o suyo marco propio d'actuazón, será establerito por lei de Cortes d'Aragón.

CAPÍTOL III **Relazions con a Unión Europea**

Articulo 92. Relazions con a Unión Europea.

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón partizipará, en os termins que estatueze a lechislazióñ estatal, en os afers relazionaus con a Unión Europea que afeuten a las competenzias u intereses d'Aragón.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón estableirá una delegación ta la presentazióñ, esfensa y promoción d'os suyos intereses debán d'as instituzions y organos d'a Unión Europea.

Artico 93. Partizipazióñ en a formazioñ y aplicazióñ d'o Dreito d'a Unión.

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón participa en a formación d'as posizions de l'Estau debán d'a Unión Europea, espezialmén debán d'o Consello de Menistros, en os afers que inzidan en as competenzias u intereses d'Aragón, en os termins que estatuezen lo presén Estatuto y a lechislazióñ estatal sobre a materia.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón aplica y desembolica lo Dreito d'a Unión Europea en o marco d'as suyas competenzias. A esistencia d'una regulazióñ europea no trestoca la distribuzión interna de competenzias que estatuezen a Constitución y o presén Estatuto.
3. As Cortes d'Aragón participarán en os prozedimientos de control d'os prenzipios de subsidiaridat y proporzionalidat que estatuezca la Unión Europea en relación con as propuestas lechislativas europeas cuan afeuten a competenzias d'a Comunidat Autonoma.

Artico 94. Partizipazióñ en instituzions y organismos europeus.

Os representans d'a Comunidat Autonoma d'Aragón participarán de traza directa u meyán prozedimientos multilaterals en as delegazions españolas debán d'as instituzions y organismos d'a Unión Europea que traten afers d'a suya competenzia, espezialmén debán d'o Consello de Menistros y en os prozesos de consulta y preparazióñ d'o Consello y d'a Comisióñ, d'alcuerdo con a lechislazióñ estatal.

Artículo 95. Azions debán d'o Tribunal de Chustizia.

1. A Comunidat Autonoma tiene azeso a o Tribunal de Chustizia d'a Unión Europea en os terms que estableixca la normativa europea.
2. O Gubierno d'Aragón puede instar a o Gubierno d'España la interposición d'azions debán d'o Tribunal de Chustizia d'a Unión Europea en esfensa d'os intereses y competenzias d'a Comunidat Autonoma.

**CAPÍTOL IV
Azión esterior****Artículo 96. Azión esterior.**

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón empentará la suaia proyezión en l'esterior y promoverá os suyos intereses en dito ambito. A ixos efeutos, podrá estableir ofizinas en l'esterior, con tal que no caigan en o previsto en l'article 149.1.3^a y 10.ª d'a Constitución.
2. Ta la promozión d'os intereses d'Aragón, a Comunidat Autonoma d'Aragón podrá suscribir alcordos de colaboración en o marco d'as suyas competenzias.

Artículo 97. Pautos y convenios internazionals.

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón podrá sollicitar d'o Gubierno de l'Estau a zelebración de pautos u convenios internazionals en materias d'interés ta Aragón y, en espezial, en as derivadas d'a suaia situazión cheografica como territorio buegatizo con atras rechions europeas.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón, d'alcuendo con a lechislazióón estatal, será informada en primeras d'a feitura de pautos y convenios internazionals en os que afeuten a materias d'as suyas competenzias y espezial interés, en o suyo caso. En istos supuestos, podrá sollicitar a o Gubierno que, en as delegazioni negoziaderas, se i calen representans d'a Comunidat Autonoma.
3. A Comunidat Autonoma adoptará las midas nezesarias ta la eexecuzión, dentro d'o suyo territorio, d'os pautos internazionals y actos normativos d'as organizazions internazionals en lo que afeuten a las materias propias d'as competenzias d'a Comunidat Autonoma.

Artículo 98. *Marco de cooperación exterior.*

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón, como territorio buegatizo, promoverá la cooperación con as rechions europeas con as que comparte, por dito caráuter, intereses economicos, sozials, ambientals y culturals.
2. En o marco d'a cooperación interrechional, Aragón empentará la cooperación con otros territorios con os que comparta intereses comuns.

**TÍTOL VIII
Economía y Fazienda****CAPÍTOL I
Economía d'a Comunidat Autonoma****Artículo 99. *Marco d'actuazión.***

1. Toda la riqueza, en as suyas distintas formas y siga cual siga a suya titularidat, bi ye subornidada a l'interés cheneral.
2. A Comunidat Autonoma eixerzerá las competenzias de naturaleza económica que se le reconoixen en o presén Estatuto d'alcuerdo con a ordenazión de l'actividad económica cheneral, os obchetivos de política sozial y económica de l'Estau y dintro d'o pleno respeto a la libertat d'interpresa y competenzia en o marco d'a economía de mercau.
3. As instituzions aragonesas veilarán por l'equilibrio territorial y desembolique sustenible d'Aragón y por a realización interna d'o prenzipio de solidaridat, y enfilarán a suya actuazión enta la consecución d'o pleno treballo y a millora d'a calidat de vida d'os aragoneses.

Artículo 100. *Planificación y fomento de l'actividad económica.*

1. A Comunidat Autonoma, meyán lei, podrá aprebar plans economicos chenerals en o territorio aragonés con a fin d'atender a las nezesidaz colectivas, equilibrar y conchuntar o desembolique territorial autonomico y sectorial, favoreixer lo creiximiento d'a renda y d'a riqueza y lo suyo más chusto reparto, empentar os recursos d'o suyo territorio y lo suyo aprofeitamiento, y guarenziar un desembolique sustenible.
2. O Gubierno d'Aragón podrá estableir interpresa publicas ta la eixecución d'as funzions reconoixidas en o presén Estatuto.

Artículo 101. *Cooperazió con l'activitat economica d'atras instituzions.*

1. O Gubierno d'Aragón ferá parti d'os plans y programas economicos de l'Estau que afeuten a Aragón, en os termins que siñala l'articulo 131.2 d'a Constitución.
2. O Gubierno d'Aragón podrá establir u partizipar en instituzions que fomenten o pleno treballo y o desembolique economico y sozial en o territorio aragonés. Asina mesmo, podrá instar de l'Estau a creyazión d'interpresa mistas que empenten l'activitat economica aragonesa.
3. D'alcuerdo con lo que puedan establir as leis de l'Estau, o Gubierno d'Aragón designará os suyos propios representans en os organismos economicos, as instituzions finanzieras y as interpresa publicas de l'Estau, que as suyas competenzias s'estiendan por o territorio aragonés y que, por a suya propia naturaleza, no sigan obcheto de transferenzia a la Comunidat Autonoma.
4. En cualesquier caso, lo Gubierno d'Aragón podrá fer y endrezar ta l'Estau cualesquier informe, estudio u propuesta relativas a la chestión d'as entidatz ditas en l'apartau anterior u a la suya inzidenzia en a economía aragonesa.

Artículo 102. *Consello Economico y Sozial d'Aragón.*

1. O Consello Economico y Sozial d'Aragón ye l'organo consultivo en o que se materializa la colaboración y intervención de toz os achens sozials en l'activitat economica y sozial d'a Comunidat Autonoma.
2. Una lei de Cortes d'Aragón regulará la suya organización, composición y funzions.

**CAPÍTOL II.
Fazienda d'a Comunidat Autonoma**

Artículo 103. *Prenzipios.*

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón, en virtut de l'autonomía finanziera que a Constitución española le reconoixe y guarenzia, disposta d'a suya propia Fazienda ta la finanziazión, eexecuzión y desembolique d'as suyas competenzias, conforme con os prenzipios de sufizienzia de recursos, equidat, solidaridat, coordinación, equilibrio finanziero y leylat d'instituzional, y en o marco de l'estatueziu en a Constitución, en o presén Estatuto d'Autonomía y en a Lei Organica de Finanziazión d'as Comunidatz Autonomas.

2. A Comunidat Autonoma d'Aragón gozará d'o mesmo tratamiento fiscal que a lei atorgue a l'Estau. Asina mesmo, gozará d'as prerrogativas reconoixidas en as leis ta la chestión d'os suyos dreitos economicos y o cumplimiento d'as suyas obligazions.

Articulo 104. Recursos d'a Comunidat Autonoma.

A Fazienda d'a Comunidat Autonoma estará estableida por os siguiens recursos:

1. As rendas d'os treudos propios que estableixca a Comunidat Autonoma.
2. Os recargos que podesen establir-se sobre os treudos de l'Estau.
3. A renda d'os treudos ampraus, de raso u de parti, por l'Estau.
4. Atros recursos finanziers derivaus de l'aplicación d'o sistema de finanzziazión d'as Comunidatz Autonomas vichén en cada momento.
5. A partizipación en os Fundos de Compensación Interterritorial, d'alcuerdo con a suya normativa reguladera.
6. As asignazions presupuestarias a que fa referencia l'article 158.1 d'a Constitución, d'alcuerdo con a suya normativa reguladera.
7. Atras asignazions con cargo a os Presupuestos Chenerals de l'Estau, d'a Unión Europea u d'atros entes nazionals u internazionals.
8. Os ingresos derivaus de l'aplicación de l'article 107.
9. Os ingresos derivaus de l'aplicación d'o previsto en l'article 108.
10. O producto d'a emisión de deuda y d'operazions de credito.
11. A renda d'o patrimonio d'a Comunidat.
12. A renda d'as contraprestazions pecuniarias que se satisfaigan a la Comunidat Autonoma por a prestación de servizios u a realización d'actividatz efeutuadas igual en rechimen de Dreito publico como de Dreito privau.
13. Ingresos de Dreito privau, legaus, erenzios u donazions.
14. Cualquier atro ingreso de Dreito publico u privau que pueda obtener-se por a Fazienda d'a Comunidat Autonoma.

Articulo 105. Potestat tributaria d'a Comunidat Autonoma d'Aragón.

1. A Comunidat Autonoma d'Aragón tiene capazidat normativa ta establir os suyos propios treudos y os recargos sobre os treudos de l'Estau.
2. A Comunidat Autonoma d'Aragón, d'alcuerdo con a lei de zesión, en relación con os treudos zedius totalmén, en tot caso, tendrá competenzia normativa

en relación con a fixazió d'o tipo impositivo, as esenzions, as reduzions sobre a base imponible y as deduzions sobre a conduta.

3. En caso de treudos zedius de parti, a Comunitat Autonoma d'Aragón tendrá la capazidat normativa que se i fixe por l'Estau en a lei organica prevista en l'article 157.3 d'a Constitución u en a respetiva lei de zesió de treudos.

4. A potestat tributaria d'a Comunitat Autonoma d'Aragón responderá a os prenzipios de cheneralitat, progresividat y igual reparto d'a carga fiscal entre os suyos ziudadanos.

5. L'eixerzizio d'as capazidaz normativas a que fan referencia os apartaus 2 y 3 se realizará en o marco d'as competenzias de l'Estau y d'a Unión Europea.

Articlo 106. Aplicación y revisión en vía alministrativa d'os treudos en a Comunitat Autonoma d'Aragón.

1. Corresponde a la Comunitat Autonoma la chestión, liquidación, recaudación, inspección y revisión d'os suyos propios treudos y, por delegación de l'Estau, as relativas a os treudos zedius totalmén por l'Estau a Aragón, de conformidat con a lei. A zesió de treudos comportará, en o suyo caso, as transferencias d'os meyos personals y materials necesarios ta l'eixerzizio de dita chestión d'alcuerdo con lo establiu en a suya lei reguladera.

2. A chestión, liquidación, recaudación y inspección d'os treudos zedius parzialmén corresponde a l'alministración de l'Estau, sin de perchudizio d'a delegación que a Comunitat Autonoma pueda replegar d'iste, y d'a colaboración de que pueda establecer-se cuan asina lo desicha la naturaleza d'o treudo.

3. A revisión por a vía economico-alministrativa d'as reclamazions que os contribuyens puedan interposar-ne contra os actos dictaus en materia tributaria por a Comunitat Autonoma corresponderá a os suyos propios organos economico-alministrativos, sin de perchudizio d'as competenzias en materia d'unificación de criterio que correspondan a l'alministración Cheneral de l'Estau.

4. Por meio d'una lei d'as Cortes d'Aragón podrá creyar-se una Achenzia Tributaria d'Aragón, a la que se le mandará l'aplicación de toz os treudos propios, igual como d'os treudos estatals zedius totalmén por l'Estau a Aragón, respetive a o dispuesto en a lei organica prevista en l'article 157.3 d'a Constitución.

5. L'alministración tributaria de l'Estau y d'a Comunitat Autonoma d'Aragón fomentarán os meyos de colaboración y coordinación que sigan prezisos.

6. En desembolique d'o previsto en l'apartau anterior, ta la chestión tributaria d'os treudos zedius parzialmén, espezialmén cuan lo desicha la naturaleza d'o

treudo, s'establirá, d'alcuerdo con l'Estau, un instrumento u ente equivalén en o que i partiziparán, de traza paritaria, l'Alministración Tributaria de l'Estau y d'a Comunitat Autonoma.

Articulo 107. Transferencias, mecanismos de libelazión y solidaridat.

1. O sistema d'ingressos d'a Comunitat Autonoma d'Aragón guarenziará, en os termins previstos en a Lei Organica que preveye l'article 157.3 d'a Constitución, os recursos finanziers que, atendendo a las nezesidaz de gasto d'Aragón y a la sua capazidat fiscal, aseguren a finanziazión sufizién ta l'eixerzizio d'as competenzias propias en a prestación d'o conchunto d'os servizios publicos asumius, sin de perchudizio de respetar a realización efeutiva d'o prenzipio de solidaridat en tot lo territorio nazional en os termins de l'article 138 d'a Constitución.
2. A Comunitat Autonoma d'Aragón partizipará en os mecanismos de libelazión y solidaridat con a resta d'as Comunidaz Autonomas, en l'ambito d'o dispuesto en o sistema cheneral de finanziazión, con a fin de que os servizios publicos d'educaziún, sanitat y otros servizios sozials prezisos de l'Estau d'o bienestar servius por as diferens alministratzions autonomicas a os suyos ziadanos se posen en libels similars, siempre que se desembolique un esfuerzo similar. Os ditos libels estarán fixaus por l'Estau. A determinaziún d'os mecanismos de libelazión y solidaridat se realizará d'alcuerdo con lo prenzipio de transparencia y lo suo resultau s'avaluará todas as cinco añadas.
3. Cuan a Comunitat Autonoma, por meyo d'os recursos tributarios derivaus d'o sistema de finanziazión d'as Comunidaz Autonomas, no i arribe a plegar ta un libel minimo equiparable a la resta d'o conchunto de l'Estau ta os ditos servizios publicos, s'estatuezerán os mecanismos de libelazión y solidaridat previstos en a Lei Organica a que fa referencia l'article 157.3 d'a Constitución. D'a mesma traza, y si prozede, a Comunitat Autonoma d'Aragón aportará recursos a os mecanismos de libelazión y solidaridat.
4. En tot caso, cualesquier actuación de l'Estau en materia tributaria que suponga una variazión d'ingressos, u l'adopzión por él de midas que puedan fer recayer sobre a Comunitat Autonoma d'Aragón una variazión d'as suyas nezesidaz de gasto no previstas en a data d'aprebaziún d'o sistema de finanziazión vichén, u a la suscripcziún de l'Alcuerdo previsto en l'Articlo siguién, determinarán l'adopzión d'as midas de compensaziún oportunas. D'alcuerdo con lo prenzipio de leylaltat instituzional a que fa referencia l'article 103, a valuraziún d'as variazions se referirá a un periodo de tiempo determinau y parará cuenta d'os efectos positivos y negativos d'as disposizions chenerals

dictadas por l'Estau y os ditos efectos que as disposicions dictadas por a Comunidat Autonoma tiengan sobre l'Estau.

5. Ta determinar a finanziazión que dintro d'o sistema corresponde a la Comunidat, s'atenderá a l'esfuerzo fiscal, a sua estructura territorial y poblacional, espezialmén, l'aviellamiento, a espardidura, y a baixa densidad de población, igual como los desequilibrios territorials.

Articulo 108. Alcuerdo bilateral economico-finanziero con l'Estau.

A os efectos de concretar o dispuesto en l'Articulo 104, y de traza espezial a partizipación territorializada d'Aragón en os treudos chenerals que se i determinen y as condicions ta l'aprebažión de recargos sobre treudos d'o Sistema Fiscal Cheneral, en o marco d'o dispuesto en l'Articulo 157.3 d'a Constitución y en a lechislazión d'o desembolique, l'Alministración Cheneral de l'Estau y a Comunidat Autonoma d'Aragón suscribirán un acuerdo bilateral que se formalizará en Comisión Mista y podrá estar revisau periodicamén de traza conchunta, deberá de tener en cuenta l'esfuerzo fiscal d'Aragón y que atenderá singularmén os criterios de corresponsabilidat fiscal y solidaridat interterritorial.

Articulo 109. Comisión Mista d'Afers Economico-Finanziers Estau-Comunidat Autonoma d'Aragón.

1. A Comisión Mista d'Afers Economico-Finanziers Estau-Comunidat Autonoma d'Aragón ye l'organo bilateral de relación entre as dos alministratzions en as materias sobre finanziazión autonoma espezificas aragonesas y dintro d'o marco estatuezi en a Lei Organica de Finanziazión d'as Comunidatz Autonomas.

Aixe efecto, le corresponde a concrezión, desembolique, actualización, seguimiento y adopzión de midas de cooperación en relación con o sistema de finanziazión, igual como as relazions fiscales y finanzieras entre as dos alministratzions y, más que más, l'adopzión d'as midas previstas en l'Articulo 107 d'o presén Estatuto.

2. Corresponde a la Comisión Mista d'Afers Economico-Finanziers Estau-Comunidat Autonoma d'Aragón:

- a) Alcordar l'alcanz y condicions d'a zesión de treudos de titularidat estatal y, espezialmén, os porzentaches de partizipación en a renda d'os treudos estatals zedius de parti.
- b) Estabrir os mecanismos de colaboración entre l'alministración tributaria d'Aragón y l'alministración tributaria de l'Estau, igual como os criterios

de coordinación y d'armonización fiscal d'alcuerdo con as carauteristicas u a naturaleza d'os treudos zedius.

- c) Negoziar lo porzentache de partizipaziόn d'Aragόn en o reparto territorial d'os fundos estructurals europeus.
  - d) Estudiar as inversions que l'Estau realizará en a Comunidat Autonoma d'Aragόn.
  - e) Alcordar a valuración d'os trespasos de servizios de l'Estau ta la Comunidat Autonoma.
  - f) Estabrir os mecanismos de colaboraciόn entre a Comunidat Autonoma y l'alministraciόn Cheneral de l'Estau que sigan prezisos ta l'adecuau eixerzicio d'as funzions de revisiόn en vía economico-alministrativa.
  - g) Alcordar os mecanismos de colaboraciόn entre a Comunidat Autonoma y l'Estau ta l'eixerzicio d'as funzions en materia catastral.
  - h) Siguimiento d'o cumplimiento de l'Alcuerdo bilateral economico-finanziero previsto en l'Articlo 108.
  - i) De resultas de l'estatueziu en l'articlo 107.4, proposar as midas de cooperaciόn nezesarias ta guarenziar l'equilibrio d'o sistema de finanziazión que estatueze lo presén Tίtol.
3. A Comisiόn adoptará lo suyo reglamento interno de funzionamiento por acuerdo entre as dos delegazions. Os miembros d'a delegaciόn aragonesa en a Comisiόn rendirán cuentas a las Cortes d'Aragόn sobre lo cumplimiento d'as disposizions contenidas en o presén capitol.

Articulo 110. Operazions de credito.

- 1. A Comunidat Autonoma d'Aragόn podrá realizar operazions de credito ta emplir as suyas nezesidaz transitorias de tresorería, respentando los prenzipios chenerals y a normativa estatal.
- 2. A Comunidat Autonoma, meyán lei de Cortes d'Aragόn, podrá recurrir a toda mena de amprén u credito, igual como emitir deuda publica u títols equivalentes ta finanziar gastos d'inversiόn, con arreglo a o dispuesto en a Ley a la que fa referencia l'articlo 157.3 d'a Constituciόn.
- 3. O volumen y as carauteristicas d'as emisioñs s'estatuezerán d'alcuerdo con a ordenaciόn cheneral d'a politica creditizia, en colaboraciόn con l'Estau y respetando os prenzipios chenerals y a normativa estatal.
- 4. Os títols emeses tendrán a consideraciόn de fundos publicos a toz os efectos.

Artículo 111. *Presupuesto.*

1. Corresponde a o Gubierno d'Aragón a elaboración y eixecuzión d'o presupuesto y a las Cortes o suyo esamen, esmienda, aprebazión y control.
2. O presupuesto d'a Comunitat Autonoma estará unico y bi incluirá a totalidat d'os gastos y ingresos d'o sector publico autonomico, igual como a cuantía d'os benefizios fiscales correspondiens a os treudos que cheneren rendas a la Fazienda aragonesa.
3. O presupuesto d'a Comunitat Autonoma tendrá caráuter añal. Fueras d'ixo, si a lei de presupuestos no s'aprebase d'antis d'o primer día de l'eixerzizio economico correspondiéin, se considerará automaticamén apolargau o presupuesto de l'eixerzizio anterior dica l'aprebazión d'o nuevo.
4. O Gubierno endrezará ta las Cortes d'Aragón o proyecto de presupuesto d'antis d'o zaguer trimestre de l'eixerzizio en curso.

Artículo 112. *Cambra de Cuentas d'Aragón.*

1. A Cambra de Cuentas d'Aragón ye, sin de perchudizio d'as competenzias que a Constitución atribuye a o Tribunal de Cuentas, l'organo fiscalizador d'a chestión economico-finanziera, contable y operativa d'o sector publico d'a Comunitat Autonoma d'Aragón. Asina mesmo, fiscalizará la chestión economico-finanziera, contable y operativa d'as entidaz locals d'o territorio aragonés, sin de perchudizio d'as competenzias que en iste ambito ostente lo Tribunal de Cuentas.
2. A Cambra de Cuentas d'Aragón dependerá directamén d'as Cortes d'Aragón y eixerzerá as suyas funzions por delegación d'istas.
3. Una lei de Cortes d'Aragón regulará la suya composición, organizazión y funzions.

CAPÍTOL III Patrimonio d'a Comunitat Autonoma d'Aragón

Artículo 113. *Patrimonio.*

1. A Comunitat Autonoma d'Aragón disipa de patrimonio propio.
2. O patrimonio d'a Comunitat Autonoma d'Aragón estará furniu por toz os biens y dreitos d'os que siga titular, cualquieria que siga la suya naturaleza y o títol d'alquisizióñ.

3. Una lei de Cortes d'Aragón regulará o rechimen churidico d'o patrimonio d'a Comunidad Autonoma, igual como a suya alministración, conservazión y esfensa.

CAPÍTOL IV Fazienda d'as Entidaz Locals Aragonesas

Articulo 114. *Relazions finanzieras con as Entidaz Locals Aragonesas.*

1. Corresponde a la Comunidad Autonoma la tutela finanziera respeuto d'as entidaz locals, respentando, en tot caso, l'autonomía reconoixida a las mesmas en os articlos 137, 140, 141 y 142 d'a Constitución.
2. A Comunidad Autonoma d'Aragón colaborará con as entidaz locals en a chestión, liquidazión, recaudazión y inspección d'os treudos que tienen atribuiyus, respectando a suya autonomía finanziera y conforma con l'estatueziu en a lechislazión basica de l'Estau y a que remane d'as Cortes d'Aragón.
3. Os ingresos d'as entidaz locals consistens en partizipazions en treudos y en subvenzions incondizionadas estatales que se repleguen a traviés d'a Comunidad Autonoma, se repartirán por ísta d'acuerdo con os criterios legals establiertos por l'Estau ta ditas partizipazions.
4. Con arreglo a o prenzipio de sufizienzia finanziera, a Comunidad Autonoma partizipará en a finanziazión d'as Corporazions Locals aragonesas aportando a las mesmas as asignazions de caráuter incondizionau que s'estatuezcan por as Cortes d'Aragón y deberán de parar cuenta d'as nezesidaz de gasto y a capacidat fiscal d'os entes locals.
5. O conchunto d'as aportazions realizadas a las Corporazions Locals s'integrará en o Fundo Local d'Aragón.

TÍTOL IX Reforma de l'Estatuto

Articulo 115. *Prozedimiento de reforma.*

1. A iniziativa d'a reforma d'iste Estatuto corresponderá a o Gubierno d'Aragón, a las Cortes d'Aragón a propuesta d'una zinquena parti d'os suyos Deputaus y Deputadas y a las Cortes Chenerals.

2. A propuesta de reforma amenestirá, en tot caso, l'aprebazió d'as Cortes d'Aragón por mayoría de dos terzetas partis y l'aprebazió d'as Cortes Chenerals meyán lei organica.
3. Aprobada la reforma por as Cortes d'Aragón, o testo será presentau en o Congreso d'os Deputaus.
4. As Cortes d'Aragón eslechirán d'entre os suyos miembros bella delegación ta participar en a tramitación d'a propuesta de reforma en as Cortes Chenerals, por meyo d'a constitución d'una comisión mista paritaria u lo prozedimiento que preveiga o Reglamento d'o Congreso d'os Deputaus.
5. As Cortes d'Aragón, por mayoría de dos terzetas partis, podrán retirar a propuesta de reforma en cualesquier inte d'a tramitación en as Cortes Chenerals, antis que siga aprobada de forma definitiva. En iste caso, no será d'aplicació o dispuesto en l'apartau siguién.
6. Si a propuesta de reforma no ye aprobada por as Cortes d'Aragón u por as Cortes Chenerals, a misma no podrá estar soscasa de nuevas a debate y votación dica que no aiga transcorriu una añada.
7. L'aprebazió d'a reforma por as Cortes Chenerals, meyán lei organica, bi incluirá l'autorización de l'Estau ta que lo Gubierno d'Aragón convoque referendum de ratificación d'o cuerpo electoral d'Aragón en un plazo de seis meses dende a votación final en as Cortes Chenerals. O Gubierno d'Aragón convocará tal referendum si asina l'alcuerdan en primeras as Cortes d'Aragón con o voto favorable d'as dos terzetas partis d'os suyos miembros.

DISPOSIZIONS ADIZIONALS

Disposición Adicional Primera.-1. Por meyo d'a correspondién norma de l'Estau, y baixo a suya tutela, se creyará y regulará la composición y funzions d'un Patronato de l'Archivo d'a Corona d'Aragón, en o que i tendrá partizació preeminén a nazionalitat istorica d'Aragón y atras Comunidaz Autonomas. Dito Patronato informará con caráuter prezeptivo y vinculán sobre cualesquier decisión que afeute a la integridat d'a unidad istorica de l'Archivo d'a Corona d'Aragón u a la suya chestión unificada.

2. A nazionalitat istorica d'Aragón informará lo debamproyecto de norma a que fa referencia l'apartau anterior, atendendo a la unidad istorica de l'Archivo d'a Corona d'Aragón.

Disposición Adicional Segunda.- 1. Se zeden a la Comunidat Autonoma d'Aragón, en os termins previstos en l'apartau 3 d'ista disposición, os siguiens treudos:

a) Treudos estatals zedius totalmén:

- Impuesto sobre lo Patrimonio.
- Impuesto sobre Suzesions y Donazions.
- Impuesto sobre Transmisions Patrimonials y Actos Churidicos Documentaus.
- Os Treudos sobre lo Chuego.
- L'Impuesto Espezial sobre a Electrizidat.
- L'Impuesto Espezial sobre Determinaus Meyos de Transporte.
- L'Impuesto sobre as Vendas Minoristas de Determinaus Hidrocarburos.

b) Treudos estatals zedius parzialmén:

- Impuesto sobre a Renda d'as Personas Físicas.
- L'Impuesto sobre a Valor Añadida.
- L'Impuesto Espezial sobre a Biera.
- L'Impuesto Espezial sobre lo Vín y Bebidas Fermentadas.
- L'Impuesto Espezial sobre Productos Intermedios.
- L'Impuesto Espezial sobre l'Alcol y Bebidas Derivadas.
- L'Impuesto Espezial sobre Hidrocarburos.
- L'Impuesto Espezial sobre as Labors d'o Tabaco.

2. O conteniu d'ista disposición se podrá modificar por meyo d'alcuerdo d'o Gubierno de l'Estau con lo d'Aragón, que será tramitau por aquél como proyecto de lei. A istos efeutos, a modificació d'a presén disposición no se considerará modificació de l'Estatuto.

3. L'alcanz y condicions d'a zesión s'estatuezerán por a Comisión Mista, que, en tot caso, los referirá a rendimientos en Aragón. O Gubierno de l'Estau tramitará l'alcuerdo d'a Comisión como proyecto de lei.

Disposición Adicional Tercera.- L'aceptazión d'o rechimen d'autonomía que s'estatueze en o presén Estatuto no implica a renunzia d'o pueblo aragonés a os dreitos que como tal l'esen puesto corresponder en virtut d'a suya istoria,

os que podrán estar actualizaus d'alcuerdo con o que estatueze a disposición adizional primera d'a Constitución.

Disposición Adizional Cuatrena.- 1. A Comunitat Autonoma d'Aragón podrá solizitar a l'Estatu a transferenzia u delegazión de competenzias no pas recullidas en o presén Estatuto, conforme con lo que estatueze l'article 150.2 d'a Constitución española.

2. Tamién podrá solizitar as transferenzias u delegazions de competenzias no incluyidas en l'Artículo 149.1 d'a Constitución y no azeptadas por a Comunitat Autonoma meyán iste Estatuto.

Disposición Adizional Zinquena.- A planificación hidrolochica concretará las asignazions, inversions y reservas ta o cumplimiento d'o prenzipio de prioridat en l'aprofeitamiento d'os recursos hidricos d'a cuenca de l'Ebro y d'os dreitos replegaus en l'Artículo 19 d'o presén Estatuto, considerando que a resolución d'as Cortes d'Aragón de 30 de chunio de 1992 estatueze una reserva d'agua ta l'uso esclusivo d'os aragoneses de 6.550 hm³.

Disposición Adizional Seisena.- Ta la fixación d'as inversions de l'Estatu en Aragón en infraestructuras, se ponderarán, con caráuter prioritario, a superfizie d'o territorio, os costos diferenzials de construcción derivaus d'a orografía, igual como a suya condición de comunitat buegatiza, y se i achuntarán criterios d'equilibrio territorial a la favor d'as zonas más despobladas.

DISPOSIZIONS TRANSITORIAS

Disposición Transitoria Primera.- 1. A Comisión Mista d'Afers Economico-Finanziers Estatutu-Comunitat Autonoma d'Aragón que estatueze l'article 109 debe de creyar-se en o plazo masimo de seis meses dende a entrada en vigor d'o presén Estatuto. De mientras no se i estatuezca, l'actual Comisión Mista de Transferenzias azeptá as suyas competenzias.

2. Si en a data de entrada en vigor d'iste Estatuto no estase resuelto lo contenziioso sobre lo dispuesto en l'apartau 1 d'a disposición adizional segunda d'a Lei Organica 8/1982, a Comisión Mista d'Afers Economico-Finanziers esaminará l'obcheto d'a contienda con a fin de resolver-la.

Disposición Transitoria Segunda.- 1. Con a fin de transferir a la Comunitat Autonoma d'Aragón as funzions y atribuzions que le corresponden d'alcuerdo con o presén Estatuto, se creyará una Comisión Mista de Transferenzias paritaria integrada por representants de l'Estau y d'a Comunitat Autonoma. Dita Comisió establirá as suyas normas de funzionamiento. Os representants d'a Comunitat Autonoma en a Comisión darán cuenta periodicamén d'a sua chestión debán d'as Cortes d'Aragón. A Comisión Mista establirá as condizions, as calendatas y plazos y os medios personals y materials nezesarios ta o trespaso de cada servizio.

2. Os alcuerdos d'a Comisión Mista adoptarán a forma de propuesta a o Gubierno d'España, que los aprebará meyán decreto, fegurando íxos como anexos a o mesmo y serán publicaus de vez en lo «Boletín Oficial del Estado» y en o «Boletín Oficial de Aragón», alquerindo vichenzia a partir d'ista zaguera publicación.

3. Estará títol sufizién ta inscripción en o Rechistro d'a Propiedat d'o trespaso de biens inmuebles de l'Estau a la Comunitat Autonoma d'Aragón a zertificació por a Comisión Mista d'os alcuerdos gubernamentals promulgaus en forma. Ista zertificació deberá de contener os requisitos desichius por a Lei Hipotecaria. O cambeo de titularidat en os contratos de loguero de locals ta ofizinas publicas d'os servizios que s'en transfieran no dará dreito a l'alogador a amortar u esviellar o contrato.

4. A transferenzia u delegación de servizios de l'Estau prezisará la subrogazió d'a Comunitat Autonoma en a titularidat d'as correspondiens relazions churidicas.

Disposición Transitoria Terzera.- Dica que s'aprebe a lei prevista en l'articulo 58 d'iste Estatuto y se constituiga lo Consello Consultivo d'Aragón, a Comisión Churidica Asesora continará treballando as suyas actuals funzions.

Disposición Transitoria Cuatrena.- Dica que se creye a Polizia autonomica prevista en l'articulo 76, a Comunitat Autonoma podrá convenir con l'Estau l'adscripció d'una unidat d'o Cuerpo Nazional de Polizia en os termins y ta l'eixerzicio d'as funzions previstas en a Lei Organica a que fa referencia l'articulo 149.1.29.a d'a Constitución.

Disposición Transitoria Zinquena.- O requisito d'un referendum confirmatorio de demás custions reguladas en l'Articulo 115 estará desichibles ta las reformas d'iste Estatuto que se podesen fer en o futuro.

DISPOSICIÓN DEROGATORIA

Queda derogada la Lei Organica 8/1982, de 10 d'agosto, d'Estatuto d'Autonomía d'Aragón, modificada por a Lei Organica 6/1994, de 24 de marzo, y por a Lei Organica 5/1996, de 30 de diciembre.

DISPOSICIÓN FINAL

O presén Estatuto entrará en vigor o mesmo día d'a suya publicación en o «Boletín Oficial del Estado». Por tanto. Mando a toz os españols, particulars y autoridaz, que se'n guarden y faigan guardar ista lei organica.

- Cambras Agrarias de Comerzio y Industria**, 71.29^a
- Capitalidat**, 3.3 y 87
- Carreteras**, 71.13^a
- Casinos**, 71.50^a
- Catastro**, 77.10^a
- Caza**, 71.23^a
- Chenetica**, 71.42^a
- Choventut**, 71.38^a
- Chuego**
Competenzia esclusiva d'a Comunitat, 71.50^a
Zesión d'os tributos sobre o chuego DA2^a.1 a)
- Chuezes**, 65
- Chustizia (Alministracióñ de)**, 67, 69 y 71.59^a
- Chustizia d'Aragón**
Eslezióñ y incompatibilidaz, 60
Funzioni, 59.1
Rinde cuentas d'a suya chestión debán d'as Cortes, 59.3
- Colechios profesionals**, 71.30^a
- Comarcas**, 83
- Comerzio**, 71.25^a
- Comisión Bilateral de Cooperación Aragón-Estau**
Conzeuto cheneral, 90.1
Funzioni, 90.2
Organización, 90.3
- Comisión Mista d'Afers Economicos-Finanziers**
Conzeuto cheneral, 109.1
Funzioni, 109.2
Organización, 109.3
- Competenzia**
Esfensa competenzia eixecutiva, 77.17^a
- Promozióñ competenzia esclusiva d'a Comunitat, 71.24^a
- Competenzias**
Clausula de zarre, 80
Compartidas arts 73 74 y 75
Disposizions chenerals, 70
Eixecutivas, 77
Esclusivas, 71
- Consello Consultivo d'Aragón**, 58
- Consello de Chustizia d'Aragón**, 64
- Consello Economico y Sozial d'Aragón**, 102
- Consello Local d'Aragón**, 86
- Consumo**, 71.26^a
- Conservatorios**, 71.44^a
- Consultas populars**, 71.27^a
- Control**
D'a delegazióñ lechislativa, 41ñ)
D'o Gubierno d'Aragón por as Cortes, 33
D'os meyos de comunicazióñ sozial de titularidat d'a Comunitat Autonoma, 41n)
D'o Presupuesto d'a Comunitat Autonoma por as Cortes d'Aragón, 111
- Control meteorológico y contraste de metals**, 77 4^a
- Convenios**
Con atras Comunidaz Autonomas, 91
Con l'Estau, 88
Internazionals d'interés ta Aragón, 97
- Cooperazióñ esterior**, 98
- Cooperazióñ ta o desembolique**, 71.36^a
- Cooperativas**, 71.31^a
- Corresponsabilidat fiscal**, 108
- Cortes d'Aragón**
Autonomía parlamentaria, 34

- Composición, 36
 Deputación Permanén, 39.4
 Disolución, 52
 Eixerizio d'a potestat lechislativa, 42
 Funzionamiento, 40
 Funzions, 41
 Organizacióñ, 39
 Seu, 35
- Credito banca y Seguridaz**, 75 9^a
- Custión de confitanza**, 49
- Cultura**, 71 43^a
- D**
- Debers**
 Disposicions chenerals, 11
 Relacionaus con a cultura, 13
 Relativos a o medio ambién, 18
- Decretos-Leis**
 Convalidazioñ, 44.2
 Conzeuto cheneral y limitazions, 44.1
 Tramitazión como que proyecto de
 lei, 44.3
- Delegación lechislativa**
 Control, 43.5
 Conzeuto cheneral y limitazions, 43.1
 Denominazioñ, 43.2
 Regulazión cheneral arts 43.3 y 43.4
- Demarcacions territorials**
 D'as Notarías y Rechistros, 78
 D'os organos chudizials, 68
- Denominazions d'orichen**
 Competenzia esclusiva d'a Comunitat
 Autonoma, 71.18^a
- Deputazión Cheneral** (se veiga
 "Gubierno d'Aragón")
- Deputazión Permanén d'as Cortes
 d'Aragón**, 39.4
 Deputaus d'as Cortes d'Aragón
 Eslezión, 37.1
- Grupos parlamentarios, 39.5
 Inelechibilitat y incompatibilidat, 37.6
 Inmunidat, 38.2
 Inviolabilidad, 38.1
 Numero de Deputaus, 36
- Deuda**
 Emisión por a Comunitat
 Autonoma requisitos, 110
 A suya emisión constituye un d'os
 elementos d'a Fazienda Publica d'a
 Comunitat Autonoma, 104.10
- Dreito foral aragonés**, 71.2^a
- Dreito prozesal**, 71.3^a
- Dreitos**
 A la salut, 14
 D'as personas, 12
 De consumidores y usuarios, 17
 De partizipazión, 15
 Disposicions chenerals, 6 y 11
 En relación con l'augua, 19
 Relativos a o medio ambién, 18
 Relacionaus con a cultura, 13
 Relacionaus con os servizios
 publicos, 16
- E**
- Economía d'a Comunitat Autonoma**
 Cooperazión con l'actividad
 económica d'atras Instituzions,
 101
 Marco d'actuazión, 99
 Planificazión y fomento, 100
- Eslezions**
 Convocatoria si garra candidato a
 Presidén d'o Gubierno d'Aragón
 resulta trigau en o plazo de dos
 meses, 48.3
 De Deputaus a Cortes d'Aragón, 18
 Rechimen electoral, 37
- Enerchía**, 75.4

- Enseñanza**, 73
Escudo d'Aragón, 3.2
Espazios naturals protechius, 71.21^a
Espectaclos, 71.54^a
Esporte, 71.52^a
Estadistica, 71.49^a
- F**
- Fazienda d'a Comunitat**
 Potestat tributaria, 105
 Recursos que la constituyen, 104
Ferias interiors, 71.25
Ferias internazionals, 77.5^a
Ferrocarrils, 71.12^a
Fomento, 79
Funzionarios d'a Comunitat
 Autonoma y d'a sua
 alministraziòn Local, 75.13^a
Fundazions, 71.40^a
- G**
- Ganadería**, 71.17^a
Grupos Parlamentarios d'as Cortes d'Aragón, 39.5
Gubierno d'Aragón
 Competén ta interposar recursos
 d'inconstitucionalitat, 57
 Constitución, 53.2
 Estatuto personal d'os suyos
 miembros, 55
 Funzions, 53.1
 Seu, 54
 Zese, 56
- I**
- Industria**
 Competenzia eixeduciva sobre
 propiedat industrial, 77.3^a
- Iniziativa**
 A prevista en l'article 87 d'a
 Constitución, 41d) Iniziativa
 Lechislativa Popular, 42.2
 De reforma d'a Constitución:
 Corresponde a las Cortes
 d'Aragón, 41y)
 De reforma de l'Estatuto, 115.1
 D'os miembros d'as Cortes
 d'Aragón, 42.2
 Lechislativa d'o Gubienro d'Aragón,
 42.2
- Instalazions radioactivas de segunda y tercera categoría**, 75.7^a
- Instituzions d'autogobierno**, 71.1^a
- Interpresas publicas**, 100.2
- Investigazión desembolique y innovazión**, 71.41^a
- Inviolabilitat**
 D'as Cortes d'Aragón, 33.2
 D'os Deputaus d'as Cortes d'Aragón,
 38.1
- L**
- Legaus**, 104.13
Luengas d'Aragón, 7
- M**
- Machistraus d'o Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón**, 65
Mandato
 D'as Cortes d'Aragón, 37.2 y 48.3
 Proibición de mandato imperativo,
 38.1
Mercaus interiors, 71.25^a
Medio Ambièn
 Competenzia de desembolique
 lechislativo y eexecuzión por a
 Comunitat, 75.3^a

- Sistema d'ingresos, 107
- Transporte**, 71.15^a
- Trataus internazionals**
- As Cortes d'Aragón rezibirán información d'o Gubierno de l'Estau si se refieren a materias d'interés ta la Comunitat, 41l)
  - Solizitut de zelebración a o Gubierno de l'Estau, 97
- Tribunal Constituzional**
- O Gubierno d'Aragón puet interposar recurso d'inconstituzionalitat y plantiar conflictos de competenzias, 57
  - As Cortes d'Aragón pueden interposar recurso d'inconstituzionalitat, 41j)
- Tribunal de Cuentas**, 41i) y 112.1
- Tribunal Superior de Chustizia d'Aragón**
- Conoixe d'os delitos comesos por o Presidén y demás miembros d'o Gubierno d'Aragón, 55.1
  - Conoixe d'os delitos comesos por os Deputaus a Cortes d'Aragón, 38.2
  - Conoixe d'os recursos de casazión sobre Dreito propio d'Aragón, 63.2
  - Culmina a organización chudizial en o suyo ambito territorial, 63
  - Nombramiento de Presidén, 63.3
- Tribunal Supremo**
- Conoixe d'os delitos comesos difuera d'Aragón por o Presidén y demás miembros d'o Gubierno d'Aragón, 55.2
  - Conoixe d'os delitos comesos difuera d'Aragón por os Deputaus a Cortes d'Aragón, 38.2
- Tributos zedius**
- As suyas rendas fan parti d'a Fazienda Publica d'a Comunitat, 104.3
  - Chestión, liquidación, recaudación, inspección y revisión, 106
  - Enumerazión DA2
  - Parzialmén, 105.3
  - Tributos propios
  - Capazidat normativa, 105.1
  - Chestión, liquidación, recaudación y inspección, 106.1
  - O suyo estableimiento modificazión y supresión corresponde a las Cortes d'Aragón, 41m)
- Turismo**, 71.51^a
- U**
- Urbanismo**, 71.9^a
- V**
- Vezindat**
- Alministrativa, 4.1
  - Zevil aragonesa, 9.2
- Vías Pecuarias**, 71.20^a
- Vivienda**, 71.10^a
- Voluntariau sozial**, 71.35^a
- Z**
- Zaragoza**
- Lei de capitalidat, 87
  - Seu d'o Gubierno d'Aragón, 54
  - Seu permanén d'as Cortes, 35
- Zentros dramaticos**, 71.44^a
- Zinematografía**, 71.46^a
- Zonas de montaña**, 71.19^a

Se remató d'imprentar iste libro en l'agorrada de 2018,
en cumplir-se o cuarenta aniversario
d'a Constitución Española de 1978

ISBN 978-84-17466-34-3

O 29 de diciembre de 1978 o BOE publicaba a *Constitución Española*, en versions en castellán, catalán, valenzián, gallego y basco.

D'ista mena se daba, en parti, cumplimiento a la Disposición Final, con o tenor literal que ye: «Ista Constitución dentrára en vigor o mesmo día d'a publicación d'o suyo testo ofizial en o Boletín Ofizial de l'Estau. Se i publicará tamién en as demás luengas d'Espanha».

En realitat, lo yera fendo en a luenga ofizial de l'Estau determinada por a CE y en as que, se suponeba, iban a estar luengas coofizials, segунtes o suyo propio articlo 3: «O castellán ye a luenga española ofizial de l'Estau. Toz os españols tienen o deber de conoixer-la y o dreito a usar-la. 2. As demás luengas españolas serán tamién ofizials en as respeutivas Comunidaz Autonomas d'alcuerdo con os suyos Estatutos».

Manimenos, eba quedau pendién a suya publicación en atras tres luengas que son igualmén de l'Estau: l'aragonés, l'aranés-ocxitán y l'asturián.

Agora se salda, en parti, ista deuda (dimpués de cuatro decadas), en o tocante a l'aragonés, metendo a disposición de toz os interesaus tanto a Constitución como l'Estatuto d'Autonomía d'Aragón en a suya versión en luenga aragonesa.

el Justicia de Aragón

 GOBIERNO
DE ARAGÓN